

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Diplomová práce

**Genderové rozdíly při řešení životních situací
v sociální práci**

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Elichová, Ph.D.

Autor práce: Bc. Pavla Dvořáková

Studijní obor: Etika v sociální práci

Forma studia: prezenční

Ročník: II.

2015

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

25. 3. 2015

.....

Bc. Pavla Dvořáková

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Markétě Elichové, Ph.D. za odborné vedení mé práce, za poskytnutí odborných materiálů a cenných rad. Také chci poděkovat za odborné konzultace v oblasti psychologie panu Prof. PhDr. Milan Nakonečný, Ph.D. a všem zúčastněným respondentům, kteří mi věnovali svůj čas a zkušenosti z jejich profese.

Obsah

ÚVOD	5
1 METODIKA	8
1.1 Obsah výzkumného šetření	9
1.2 Charakteristika výzkumného souboru.....	10
2 ROZDÍL MEZI MUŽEM A ŽENOU	12
3 GENDER V SOCIÁLNÍ PRÁCI	18
3.1 Sociální práce jako feministické zaměstnání	22
3.1.1 Stereotypy v zaměstnání	23
3.2 Rozdílnosti v prožívání sociálních pracovníc a pracovníků	25
4 GENDEROVÉ ASPEKTY VE VÝKONU SOCIÁLNÍ PRÁCE	27
4.1 Dosažení změny v životní situaci klienta	27
4.2 Vlivy na výkon práce	32
4.3 Mužství a ženství ve výkonu sociální práce	38
5 KLASIFIKACE TEORIE V SOCIÁLNÍ PRÁCI	45
6 ROZDÍL V ŘEŠENÍ KAZUISTIKY	49
6.1 Cílová skupina drogově závislí	50
6.2 Cílová skupina romská komunita.....	56
6.3 Cílová skupina mladiství.....	60
6.4 Cílová skupina pachatelé trestného činu	65
6.5 Cílová skupina oběti domácího násilí	69
6.6 Cílová skupina lidé s duševním onemocněním	74
6.7 Cílová skupina nezaměstnaní	78
6.8 Cílová skupina senioři.....	83
7 ZÁVĚR	90
8 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	94
9 ABSTRAKT	104
10 ABSTRACT	105

Úvod

Rozdíl mezi mužem a ženou je jedním z prvků, který si člověk uvědomuje. Tyto rozdíly jsou promítané do všech oblastí lidské působnosti, do lidských vztahů a sociálních interakcí... Rozdíly vnímáme jako přirozené a reprodukuje je, aniž bychom o tom vědomě rozhodovali a zároveň tomu přisuzujeme jakousi přirozenost. Vlivem moderní společnosti i přes samozřejmost a všudypřítomnost lidských rozdílů, dochází mezi pohlavím ke změně, které významně ovlivňují životy lidí a to nejen v oblasti osobních ale i pracovních vztahů. Člověka si tzv. zaškatulkuje tím, že přisoudí typické stereotypní vlastnosti spojené s očekáváním. Podle toho také k člověku přistupuje a odvíjí se společný kontakt a komunikace. Stereotypy a předsudky ve společnosti jsou už od nepaměti. Jsou vytvářeny způsobem výchovy a vlivem kultury dané společnosti, ve které žijeme. Díky rozvoji společnosti některé předsudky zanikají, některé přežívají a jiné zase vznikají. Rozdíly mezi mužem a ženou souvisí s pojmem gender. Důležité je zde vědomí vlastní genderové identity, která ovlivňuje společenský život a chování mužů a žen.

Pojem gender nás obklopuje ze všech stran. Dnes už se i v české společnosti mluví o genderových rolích, genderových stereotypech, genderová diskriminace, gender v médiích, gender v literatuře atd.. A těmito tématy se zabývá mnoho autorů a jsou u nás dostatečně rozšířená. Problém ale nastává v oblasti genderu v sociální práci, které je u nás jak uvádí Janebová v genderovém vakuu, neboť sociální pracovník je brán jako neutrální osoba.¹

V České republice chybí odborné analýzy a statistiky, ale i teorie o této problematice. Postupně se toto téma ale začíná rozvíjet a být aktuální v naší společnosti. Většina autorů se zajímá o genderovou socializaci, nebo genderovou nerovnost v zaměstnání ale oblasti genderu v sociální práci se dotknou jen okrajově. Pro rozvoj tohoto tématu se musí inspirovat od ostatních států jako například Spojené státy, kde je

¹srov.JANEBOVÁ, Radka. *Úvahy nad genderovým tichem aneb Je gender relevantní kategorií v sociální práci?* Sociální práce / Sociálna práca. Společenská zakázka a naše odpovědnost. 8. ročník, 2/2008, s. 90-105.

tato problematika už rozpracovaná. U nás, jako jedna z mála autorek, která se tímto tématem zabývá, je Janebová.

Její články, příspěvky a odborná literatura, byl jeden z motivujících prvků k inspiraci vytvoření této diplomové práce, neboť jsem chtěla propojit teoretické poznatky autorů s praxí.

Druhým motivujícím prvek byla vlastní zkušenost z absolvovaných praxí a možnosti vzájemné spolupráce se sociálními pracovníky a pracovníci z různých oblastí profese sociální práce. Během praxe jsem měla možnost pracovat jak s mužem sociálním pracovníkem, tak i s ženou sociální pracovnící, účastnit se jejich práce s klienty a vzájemně analyzovat a vnímat i nepatrné rozdíly v jejich práci.

Tato práce vznikla také díky projektu GAJU č.117/2013/H „*Pojetí kvality sociální práce v souvislosti se sebedefinováním sociálního pracovníka a jeho pomáhající profese*“, kterého jsem se mohla zúčastnit, díky zprostředkování Teologické fakulty.

Práce se zabývá genderovými rozdíly v sociální práci, neboť podle naučených genderových vzorců se nechováme jen v životě osobním, ale i profesním. Problémem toho tématu je citlivost, protože obsahem práce v pomáhajících profesích je nutnost zachovat profesionalitu, lidský přístup ke klientovi a klientce, ale může se stát chyba, kterou uděláme v běžném životě a to že zaujmeme konkrétní postoj ke člověku, to samé se může stát v případě sociálních pracovníků a práci s konkrétním klientem.

Diplomová práce obsahuje popis rozdílů mezi mužem a ženou v oblasti přirozeného života, který se odráží i do pracovní sféry. Dále přidávám poznatky z genderového zaměření v pracovní sféře. Nejdůležitější částí práce je gender v sociální práci, který obohacuji svými výsledky z výzkumného šetření a dále je analyzuji.

Cílem diplomové práce je zjistit, zda existují u sociálních pracovníků (mužů a žen) genderové rozdíly v řešení životních situací klientů. Pro propojení praxe s odbornou literaturou využívám výzkumné šetření v sociální práci mezi sociálním pracovníkem a sociální pracovnící v organizacích jednoho nejmenovaného města na území Jihočeského kraje, které se orientují na různou cílovou skupinu. Na základě jejich odpovědí, vyhledávám odlišnosti, popřípadě shodu a doplňuji odbornými zdroji. Pro kvalitnější znázornění genderových rozdílů rozděluji práci na 3 části: v první se zabývám

genderovými aspekty v sociální práci, v druhé se zaměřuji na kvalifikace teorií v sociální práci a v poslední části zkoumám rozdíl v řešení předložené kazuistiky.

1 Metodika

Pro výzkum diplomové práce využívám kvalitativní sběr dat. V rámci této metody provádím výzkumné šetření v přirozených podmínkách a analyzuji výsledky rozhovorů.²

Při kvalitě je základ výzkumu téma, které v diplomové práci zní *Genderové rozdíly při řešení životních situací klientů v sociální práci*. V tomto výzkumném šetření docházím do přirozeného pracovního prostředí sociálního pracovníka, což je organizace nebo instituce, ve které pracuje. K dosažení výsledků vyhledávám a analyzuji získané informace, které napomáhají odpovědět na výzkumnou otázku: *Existují u sociálních pracovníků genderové rozdíly v řešení životních situací klientů?* Ve výzkumu využívám hlavní empirickou metodu kladení otázek a prostřednictvím otázek získávám odpovědi a naslouchám jejich vyprávění.³

Pro sběr dat byla vybrána nejobtížnější ale zároveň nejvýhodnější metoda, která je rozhovor. Z jednotlivých druhů rozhovorů byla vybrána nejrozšířenější podoba a to polostrukturovaný typ, při této metodě jsem se držela určitého schématu, který byl pro mě stěžejní. Během rozhovoru jsem si upřesňovala určité okruhy otázek, na které respondenti odpovídali. Vhodné bylo také využití takzvané inquiry, kterými jsem upřesňovala a vysvětlovala odpovědi respondentů. Znamená to, že jsem si nechala vysvětlit jejich myšlenku a zkontrolovala si, jestli jsem správně pochopila, popřípadě kladla další doplňující otázky.⁴

Pro vyhodnocení získaných dat, byla využita metoda vytváření trsů, což jsem použila pro seskupení určitých výroků do skupin (trsů). Obsahem trsů jsou vzájemné překryvy neboli podobnosti, které z rozhovorů vyplývaly. Společným znakem, pro tento výzkum se stal tematický překryv.⁵

² srov. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 48.

³ Tamtéž, s. 48.

⁴ srov. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vydání. Praha: Grada, 2006. s. 159-160

⁵ tamtéž, s. 221.

1.1 Obsah výzkumného šetření

Pro kvalitní sběr dat a dosažení odpovědi na výzkumnou otázku, bylo výzkumné šetření rozděleno do 3 částí:

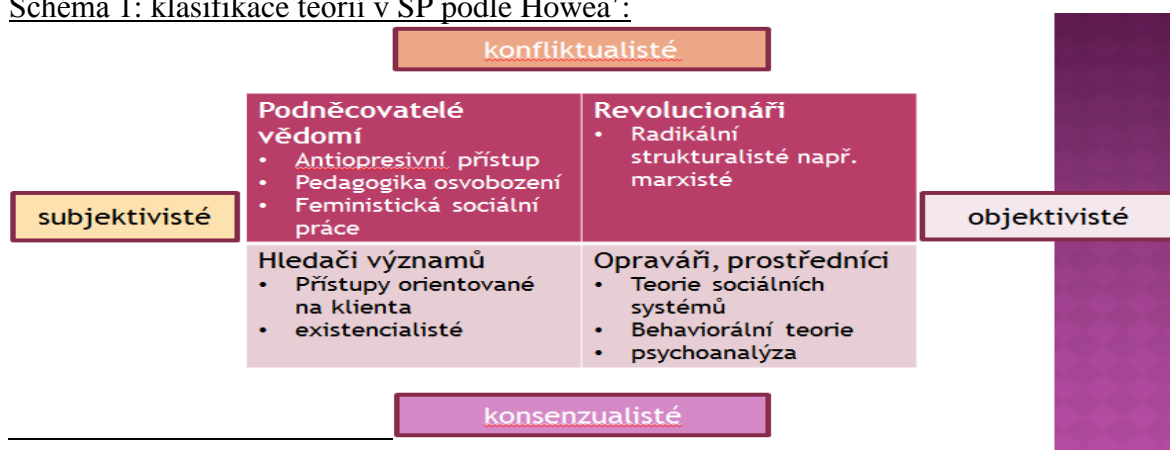
První část se skládá z 3 otázek, které zní:

- 1) Co je nejdůležitější pro klienta, aby dosáhl změny v životní situaci?
- 2) Co nejvíce ovlivňuje výkon Vaší práce (sociální práce)?
- 3) Ovlivňuje Vaše mužství/ ženství výkon sociální práce?

Druhá část výzkumného šetření

Postupným vývojem sociální práce vznikaly klasifikace teorií sociální práce podle různých kritérií. Ve výzkumné šetření vycházím z jedné z klasifikací podle Dawida Howe, který rozděluje teorie na 2 dimenze. První část, se zabývá teorií poznání, pro zjištění této oblasti, využívám ve výzkumném šetření otázku: *Chápete poznání jako popis reality, nebo je pro Vás nástrojem pouze její interpretace?* V této části dochází k rozdělení na objektivismus a subjektivismus. Pokud respondenti odpověděli popis reality, spadají do kategorie objektivismu, naopak ti, co uvedli odpověď nástroj interpretace, patří do skupiny subjektivismu. Do druhé dimenze náleží typologie, která definuje povahu společnosti. K této dimenzi ve výzkumu používám otázku: *Je pro Vás podstatnou vlastností společnosti řád, nebo konflikt?* Lze rozdělit do oblastí teorie řádu a teorie společenského konfliktu. Pro lepší znázornění přidávám dané schéma 1.⁶

Schéma 1: klasifikace teorií v SP podle Howe⁷:

⁶srov. DVORÁKOVÁ Pavla. *Genderové rozdíly při řešení životních situací v sociální práci*. In: *Pojetí kvality sociální práce*. Sborník z konference. TF JU, 2015. in press

⁷srov. MATOUŠEK, Oldřich a Pavel NAVRATIL. *Sociální práce v době současné*. In: MATOUŠEK, Oldřich. KRÍŠŤAN, Alois. *Encyklopedie sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, s. 191

Třetí část výzkumného šetření

Poslední částí výzkumného šetření se skládá z kazuistiky. Cílem je zjistit, jaké rozdílné způsoby se objeví mezi respondenty – muži a respondentkami - ženami při řešení předložené kazuistiky.

Matka, 39 let, rozvedená, žije v bytě se svým jediným synem. Pracuje jako prodavačka v obchodě. Přítel ne má, s rodinou se nestýká. Bývalý manžel jí fyzicky týral, věc nahlásili sousedé, a tak je nyní exmanžel ve vězení. Matka problémy s výchovou svého syna.

Syn, 17 let, chodí na učiliště, obor automechanik. Loni propadl a opakuje ročník. Má problémy s drobnými krádežemi a s užíváním marihuany a nyní bylo policií zjištěno, že distribuuje marihuanu. Matka byla pozvaná na OSPOD ke kurátorovi, aby byla o věci informována. Synovi hrozí obvinění. V minulosti již s matkou byly řešeny drobné krádeže a synův neprospěch.

1.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor byl vytvořen za pomoci metody účelového výběru, jedním ze základních kritérií pro výzkum byla pracovní pozice a pohlaví, kdy pracovní pozice je jasně daná: sociální pracovník, v druhém požadavku bylo pohlaví: muž a žena ze stejného pracoviště, neboť cílem výzkumu je zjistit rozdíl v jejich pohledu na řešení sociální situace v konkrétním případě. Respondenti byli vyhledáváni přes webové stránky organizace, kde jsem se zaměřila na jejich pracovní tým. Na základě splněných kritérií jsem jednotlivé respondenty oslovila prostřednictvím emailu. Z důvodu zachování anonymity jsem vybírala respondenty z jednoho nejmenovaného města v Jihočeském kraji.⁸

Po prostudování průvodce sociální oblasti daného města, jsem oslovila 28 respondentů, ale z toho bylo 20 respondentů a respondentek ochotni zúčastnit se výzkumu. Tento počet vznikl z důvodu zastaralých informací o pracovních týmech na webových stránkách organizace, nebo odmítnutí spoluúčasti na výzkumu. Výzkumný

⁸ srov. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, s. 135.

soubor se skládá z 20 respondentů různých typů služeb. Respondenti byli různého věku od 25 do 48 let s dobou praxe od 1 roku do 24 roku. Pro zachování anonymity praxi ani věk dále neuvádím u respondentů, aby nedošlo ke spojitosti s konkrétním respondentem. Obsah respondentů se skládá z různých organizací, které mají odlišné skupiny klientů. Typy služeb, které se objevují, jsou zaměřené na práci s drogově závislými, s romským obyvatelstvem, mladistvými, pachateli trestných činů, oběti domácího násilí/ trestných činů, lidmi s duševním onemocněním, nezaměstnanými a seniory. Pro přehlednost jednotlivých cílových skupin a respondentů přikládám tabulku 1.

Na začátku rozhovorů byli respondenti seznámeni s průběhem a okolnosti výzkumu, nezbytně nutné bylo také seznámit respondenty s důsledky používání získaných dat pro výzkum.⁹ Délka rozhovoru byla 30-60 minut, kdy jednotlivé odpovědi byly zaznamenávány na papír a po vyhodnocení, byly citace rozhovorů vloženy do diplomové práce. Sběr dat trval v období dvou měsíců od listopadu do prosince roku 2014.

Tab. 1: Přehled respondentů

Muž/žena	Cílová skupina
R1-Muž / R1- Žena	drogově závislí
R2-Muž / R2- Žena	drogově závislí
R3-Muž / R3- Žena	romské obyvatelstvo
R4-Muž / R4- Žena	mladiství
R5-Muž / R5- Žena	mladiství
R6-Muž / R6- Žena	pachatelé trestných činů
R7-Muž / R7- Žena	oběti domácího násilí / trestných činů
R8-Muž / R8- Žena	lidé s duševním onemocněním
R9-Muž / R9- Žena	nezaměstnaní
R10-Muž / R10- Žena	senioři

zdroj: vlastní výzkum

⁹ srov. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, s. 282.

2 Rozdíl mezi mužem a ženou

Otázka osobní svobody úzce souvisí s genderovou rovností, kdy ženy i muži by měli mít možnost rozvíjet vlohy a vlastnosti různých oblastí, jako například nebránit mužům – otcům zůstat doma, aniž by jim bylo vyčítáno společností to, že nejsou hlavními živiteli rodiny, naopak ženě – matce by měla být otevřená možnost budování kariéry bez pocitu viny a nátlaku okolí.¹⁰

Ženy na rozdíl od mužů svoji odlišnost nemusí zdůrazňovat. Zpravidla ženě není dovoleno vystupovat jako muž, ale díky emancipaci dnešní společnosti můžou ženy být statečné, odvážné, můžou potlačovat pláč a chovat se chladnokrevně aniž by jí to někdo vyčítal. Netoleruje se ale to, aby se muž choval jako žena, v případě odbočení od mužské linie utrpí mužský image.¹¹

G . Heymans zjišťuje psychologické rozdíly mezi mužem a ženou pomocí empirických výzkumu, později se na tyto rozdíly zaměřila M. Meadová, která zjišťovala díky srovnávání kulturně antropologických studií různost rolí mužů a žen v různých kulturách. Rozdíly mezi mužem a ženou jsou významy utvořené či konstruované v určitém kulturním a společenském kontextu.¹²

Komunikace a řeč

Výrazné odlišnosti mezi ženou a mužem najdeme v různých oblastech, jedna z nich je oblast komunikace. Jednotlivé prvky komunikace jsou vyvinuté z dívčích a chlapeckých sklonů z dětství a to tak, že muži jsou dominantnější a nezávislejší. Zato ženy se soustředí na slovní vyjednávání, sdílení osobních informací, vytváření vzájemných rolí a hlavně na spolupráci.¹³

¹⁰srov. ASKLÖF, Cecilia. *Příručka na cestu k rovnosti žen a mužů*. Praha: [s.n.], 2003, s.15.

¹¹srov. SCHWANITZ, Dietrich. *Muži: výzkum živočišného druhu*. V českém jazyce vyd. 1. Přeložil Pavel Lerch. Praha: Prostor, 2009, s. 67.

¹²srov. NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Academia, 2009, s. 139.

¹³srov. LIPPA, Richard A. *Pohlaví: příroda a výchova*. Vyd. 1. přeložil Jaroslava Valentová. Praha: Academia, 2009, s. 343.

Řeč muže je založená na sdílení informací, je krátká, výstižná a nabitá smyslem. Pokud by muž měl vyjádřit smysl gestem, nemluvil by. Naopak řeč ženy je plná emoční a citové výměny.¹⁴

Ženy a muži komunikují odlišně, to co si myslí ženy, nemusí pochopit muži a naopak. Mnohdy stačí málo a místo konverzace vyvstane hádka. Muži mají menší sklon k zraňující hádce, dokážou poslouchat a mluvit s úctou, pochopením a zájmem. Neshody, rozdílné názory a vzájemné negativní pocity řeší rozhovorem, dohodou nebo kompromisem. Ženy přispívají k vytvoření hádce, kvůli financím, domácím povinnostem a vzdorování partnera např. ženy potřebují mít pocit, že je muž respektuje a myslí na ni, ženy potřebují cítit, že jsou milované a uznávané...¹⁵

Rozdíl mezi konverzačními tématy u žen a mužů se podstatně liší. Ženy mluví spíše o dětech, partnerských vztazích a o vedení domácnosti. Muži mají svoje témata o sportu a o práci.¹⁶

Ženy potřebují sdílet navzájem své trápení, ať je to malé nebo velké. Hledají podporu a přátelství, kdy při neštěstí si vytvářejí nejlepší přítelkyně, tento názor ale nesdílejí muži. Soucitné poznámky ohledně mužského neštěstí by mohly být ranou do sebevědomí. Pokud mu žena nabídne podpurný soucit, muži se mohou cítit poníženi.¹⁷

Ženy a muži mají jiný pohled na to, co je pravda a co lež. Ženy berou jakýkoliv výrok za lež i přesto, že vědomě tvrdí opak skutečnosti. Muži upřednostňují dynamický vztah k pravdě, tím je myšleno, že je pravdou to, co se ještě nestalo např. úspěch, sázka nebo zisk a od vítězství je dělí malicherné detaily.¹⁸

Podle Valdové můžeme slyšet a vidět vypěstovaný rozdíl v řeči a v jazyce, podle vědeckých zjištění mužský hlas je u posluchačů efektivnější než vyšší ženský hlas.

¹⁴srov. HRSTKA, Zdeněk. *Rozdíly mezi prožíváním sociálních pracovníků a sociálních pracovníků*. In: TRUHLÁŘOVÁ Z., LEVICKÁ, K. *Profesionalita, perspektivy a rozvoj sociální práce*. Sborník z konference X. Hradecké dny sociální práce. Hradec Králové 27 až 28 září 2013. Hradec Králové: Gaudeamus. s. 210.

¹⁵srov. GRAY, John a Václav A ČERNÝ. *Muži jsou z Marsu, ženy z Venuše: praktický návod, jak zlepšit vzájemné porozumění a dosáhnout v partnerských vztazích toho, co od nich očekáváme*. Praha: Práh, 1994, s. 71.

¹⁶srov. VALDROVÁ, Jana. *ABC feminismus*, Brno: Nesehnutí, 2004, s. 15.

¹⁷srov. HRSTKA, Zdeněk. *Rozdíly mezi prožíváním sociálních pracovníků a sociálních pracovníků*. In: TRUHLÁŘOVÁ Z., LEVICKÁ, K. *Profesionalita, perspektivy a rozvoj sociální práce*, s. 210.

¹⁸srov. SCHWANITZ, Dietrich. *Muži: výzkum živočišného druhu*, s. 81.

Další rozdíly se projevují v neverbální řeči, především v úsměvu, dále však i mluvní taktiky a strategie i konverzační témata.¹⁹

Někteří se se svojí genderovou rolí ztotožní a budou ji dávat najevo mluvením a tímto způsobem si potvrdí postavení ve společnosti. Jiní zase zvolí taktiku a strategii mluvení podle konkrétní situace, to znamená, že ženy nemusí plýtvat úsměvy a muži mohou promlouvat o svých pocitech.²⁰

Výchova dítěte

Dalším okruhem je rozdílná výchova dítěte. Vlivem postupujícího vývoje lidstva, se v industrializované společnosti stále více účastní muži na výchově dětí. Ženám, ale stále zůstávají zodpovědnější úkoly, jako péče o nemocné a stresované děti, domácí práce a výchova. Otcové hrají roli v období raného a středního období spíše, jako roli kamaráda na hraní, ale i roli výchovné osoby, naopak matky zastávají role pečující, zprostředkující, starostlivou a aktivně se podílí na plánování života dítěte. V osobnostních testech se prokázalo, že ženy vykazují větší útlocitnost a příjemnost, naopak muži projevují větší agresivitu než ženy.²¹

Autorka Karen Honey upozorňuje na konflikty z dětství, které ovlivňuje vztahy opačného pohlaví v pozdějším životě. Pokud se žena zklame u svého otce, bude její hnací síla, nějakým způsobem ublížit muži.²²

Problémy a stres

Řešení stresu v případě ženy je reakce usmiřování a pomáhání, muži se staví do postoje útoku či útěku. Ženy potřebují své problémy probrat a vymluvit se z nich a hlavně je řešit slovně, naopak muži se vyhýbají konfliktním situacím.²³

Vliv výchovy je ženám vštěpována vstřícnost a kooperativnost. Ženy dokáží lépe, klidněji, otevřeně, bez výčitek svědomí a obav z důsledků obhajovat své názory.²⁴

¹⁹srov. VALDROVÁ, Jana. *ABC feminismu*, s. 15.

²⁰tamtéž, s. 16.

²¹srov. LIPPA, Richard A. *Pohlaví: příroda a výchova*, s. 341.

²²srov. HORNEY, Karen. *Ženská psychologie*. Vyd. 1. přeložil Lenka Němečková. Praha: Triton, 2004, s. 109.

²³srov. LIPPA, Richard A. *Pohlaví: příroda a výchova*, s. 344.

²⁴srov. VALDROVÁ, Jana. *ABC feminismu*, s. 12.

Karsten uvádí relativní rozdíly vlastností žen a mužů. Muži se vyznačují instrumentálností v řešení konkrétních úkolů. Instrumentálnost se vyznačuje tím, že muž je aktivní, lépe snáší tlak, je soutěživý, snadno se rozhoduje, nevzdává se, je sebejistý, nezávislý, cítí svou převahu. Žena se vyznačuje expresivností, do které spadají sociálně emoční vlastnosti, jako například vnímá pocity druhých, je laskavá, srdečná ve svých vztazích pomáhá druhým, je vlídná a něžná, má vůči ostatním porozumění.²⁵

Partnerství

Rozdíl mezi mužem a ženou v hledání partnera je podstatný v tom, že muži se zaměřují při výběru partnerek na mládí a krásu, a naopak ženy zajímá postavení a výdělek potenciálních partnerů. I přes rozdíly se najdou společné znaky, které vyhledávají společně a to laskavost, věrnost, inteligenci, upřímnost a smysl pro humor.²⁶

Muži si do manželství přinášejí spoustu postojů ke své matce, kterou považují za svatou a zakazující ženu, naopak žena si do manželství přináší svou frigiditu, strach z toho že je ženou, manželkou a matkou ...²⁷

Radikální názor uvádí autorka Honey, která píše o následcích mužských sklonů, díky nimž dochází ke snižování sebeúcty žen, podle nich jsou infantilní a emotivní stvoření, nemají schopnosti k tomu být za něco zodpovědné a být nezávislé. Tento postoj k ženám je ovlivněn mužskou psychickou reakcí na jiné biologické skutečnosti.²⁸

Rozdílné vlastnosti mezi ženou a mužem

Muži si sami přisuzují tyto vlastnosti: důvěra v budoucnost, vyrovnanost, sebevědomí, vůle k sebeprosazování, podnikavost, pohotovost, menší náchyllost k tělesným potížím, psychosomatickým poruchám a trémě.²⁹

²⁵srov. KARSTEN, Hartmut. *Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*. Vyd. 1. Přeložil Petr Babka. Praha: Portál, 2006, s. 26.

²⁶srov. LIPPA, Richard A. *Pohlaví: příroda a výchova*, s. 339.

²⁷srov. HORNEY, Karen. *Ženská psychologie*, s. 25.

²⁸srov. HORNEY, Karen. *Ženská psychologie*, s. 143.

²⁹srov. KARSTEN, Hartmut. *Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*, s. 143.

Další stereotypní vlastnosti popisuje Karsten. Muži jsou: agresivní, aktivní, autoritativní, bojovní, ctižádostiví, nezávislí, odolní, přímí, sebevědomí, panovační, objektivní a věcní, silní a energičtí, spolehliví, tvrdí, vyrovnaní...³⁰

Ženy se vyznačují vlastnostmi, jako zdrženlivost, nesmělost, nevlídnost za určitých okolností méně důvěry v budoucnost a menší sebevědomí, klesání na mysli a pocit zklamání, sklíčenost a o něco častější náchylnost k tělesným potížím a psychosomatickým poruchám.³¹

Podle Karstena jsou ženy: bezmocné, citově založené, emocionální, empatické, mírné, náladové, ohleduplné, soucitné, pečlivé a opatrné, přívětivé, vyžadující ochranu, závislé, úzkostné...³²

V sociální psychologii je genderová diference v úrovních prosociálního chování a empatie u mužů a žen chápána v kontextu tradičních sociálních rolí. Rozdíl mezi mužem a ženou v sociálních rolích je jednoznačný, kdy muž je orientovaný na pracovní úkoly a chod společnosti a ženy mají udržovat soulad uvnitř rodiny. Z této části vyplývá, že empatie je pro ženy významným prvkem pro úspěšný výkon role, naopak u mužů se jeví jako méně významná.³³

Genderovou diferenciaci můžeme vysvětlit, jak sociální procesy, jejichž prostřednictvím jsou biologické rozdíly mezi pohlavím, můžeme je použít, jako základ pro sociální a kulturní klasifikace.³⁴

Další rozdíl je vnímání času, ženy berou čas jako program automatické pračky. Program má své epizody a přesný čas a místo. Pro muže je budoucnost místo pobytu těch skutečností, které brání v existenci a minulost je rezervoárem pro vyprávění pravdivých informací tak, jak by probíhat měly.³⁵

³⁰srov. KARSTEN, Hartmut. *Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*, s. 24.

³¹tamtéž, s. 143.

³²tamtéž, s. 24.

³³srov. ZÁŠKODNÁ, Helena a Zdeněk MLČÁK. *Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie*, s. 157.

³⁴srov. HARRIS, John a Vicky WHITE. *A dictionary of social work and social care*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 225.

³⁵srov. SCHWANITZ, Dietrich. *Muži: výzkum živočišného druhu*, s. 82.

Muži se cítí lépe ve vnějším světě, kde můžou vymezit: váhy, míry, čísla, fakta, zákony, nástroje, věci a stroje...Muži neradi mluví o svém nitru, pokud přece jenom musí tak je to pro ně trapné a nebezpečné.³⁶

Dělba práce

U mužů a žen se předpokládá rozdílné schopnosti, které se navzájem doplňují. Očekávání od žen jsou takové, že žena bude komunikativní a vnímavá k potřebám svého okolí, naopak muži mají být rozhodní a cílevědomí.³⁷

Většinou je dělba práce rozdělena podle pohlaví nebo genderového stereotypu. Muži jsou orientovaní na práci na zahradě a ženy uvnitř domu. Muži zodpovídají za kázeň dětí a jednotlivých členů rodiny. Na rozdíl od žen, které se zaměřují na uklidňování sporů, udržování vřelých rodinných vztahů, také mají za úkol podporování a udržování morálky celé rodiny.³⁸

³⁶tamtéž, s. 104.

³⁷srov. ASKLÖF, Cecilia. *Příručka na cestu k rovnosti žen a mužů*, s. 15.

³⁸srov. LIPPA, Richard A. *Pohlaví: příroda a výchova*, s. 342.

3 Gender v sociální práci

Téma genderové aspekty v české sociální práci jsou zatím nerozvinuté. Někteří autoři popisují metody práce se ženami rozdílných cílových skupin, kde se autoři nezabývají přímo genderovou oblastí. Riglová a Dastlík se snažili zavést konkrétní feministické metody do praxe a Janebová popisuje ve svých textech zahraniční poznatky a zkušenosti s genderovou tematikou v sociální práci.³⁹

Janebová na základě seriózních výzkumů a osobních zkušeností vymezuje negativní rolově genderové vzory u žen sociálních pracovníků, do kterých spadá: žena – sociální pracovníce není kompetentní pracovat s chlapci a muži; očekává se, že ženy na základě svého genderu automaticky disponují k péči o děti a domácnost; aby žena mohla pracovat s rodinami a dětmi, musí nejprve otěhotnět; práce s chlapci a muži je považována za odbornější a vyžaduje moc a autoritu. Muži nemusí stavět svou odbornost na vzdělání, stačí jim být muž a automaticky se předpokládá, že mají větší odpornost a kompetentnost.⁴⁰

Při závažnosti genderového hlediska ve výkonu sociální práce je zapotřebí zkoumat jakým způsobem může ovlivňovat tuto profesi stereotypní představy o mužích a ženách. Jak již bylo řečeno, v české sociální sféře se oproti zahraniční nevyskytují genderové analýzy, neboť toto téma je u nás v takzvaném genderovém vakuu. Sociální pracovník je u nás brán jako genderově neutrální.⁴¹

Benešová uvádí, že „*Způsoby chování očekávané od členů/ek společnosti v souladu s jejich pohlavní příslušností někdy označujeme jako genderové role*“.⁴² Genderové role můžeme definovat jako soubor „*předpisů a norem očekávaných v jednání a chování žen a mužů, které jsou předávány a zachovávány procesem socializace a které jsou*

³⁹srov. JANEBOVÁ, Radka. *Úvahy nad genderovým tichem aneb Je gender relevantní kategorií v sociální práci?* Sociální práce / Sociálna práca. Společenská zakázka a naše odpovědnost. 8. ročník, 2/2008, s. 90-105.

⁴⁰srov. JANEBOVÁ Radka: „*S chlapcem by měl pracovat muž... - kritická reflexe „ pozitivního mužského vzoru*“ v sociální práci. Sociální práce/Sociálna práca, 1. Ročník, 4/2012, s. 17.

⁴¹srov. JANEBOVÁ, Radka. *Úvahy nad genderovým tichem aneb Je gender relevantní kategorií v sociální práci?* Sociální práce / Sociálna práca. Společenská zakázka a naše odpovědnost, s. 90-105.

⁴² BENEŠOVÁ, Jana. *Problematika gender v sociální práci*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, s. 9.

do značné míry stereotypně vymezeny, k čemuž přispívá i fakt, že jsou vnímány jako biologicky dané“.⁴³

Genderové stereotypy jsou podle Arrisa a White: přehnaná zobecnění rozdílů mezi muži a ženami, které vytváří určité postoje, emoce a chování, který je typický příklad toho, co to znamená být žena nebo muž.⁴⁴

Jak upozorňuje Benešová naše genderové stereotypy, mohou ovlivňovat klientelu. „Prostřednictvím studia genderu můžeme získat náhled na některé ze stereotypů v našem jednání, vnímání či myšlení, jejichž nezamýšleným důsledkem může být znevýhodňování uživatelů či uživatelek“.⁴⁵

Na genderové důsledky reaguje Janebová ve svém příspěvku zaměřeném na moc a autoritu z genderového hlediska v sociální práci a uvádí, že: „Sociální práce zahrnuje velký paradox: Je považována za typicky ženské povolání, je spojována s typicky ženskými kvalitami (expresivita, péče o druhé, na lidi orientované chování) a je spojena s normativním očekáváním, že ji budou dělat ženy. Na druhou stranu jsou zde stejně jako v ostatní veřejné sféře více hodnoceny tzv. stereotypně mužské kvality (výkon autority, racionalita).“⁴⁶

V důsledku genderově-stereotypního uvažování může dojít podle Benešové až k tomu, „že se budeme dopouštět neadekvátních soudů nad uživateli/kami, kteří/ré určitým způsobem „vybočují“ ze zavedených genderových kategorií, a snažit se tyto osoby zformovat podle oněch kulturně předchystaných škatulek, což by vedlo k omezování jejich osobního rozvoje a deformování jejich jedinečné identity“.⁴⁷

Ve Velké Británii na úřadě sociálně-právní ochrany dětí, Scourfield objevil genderovou dichotomii muže jako „zneužívajícího děti“ a ženy jako „pečovatelky“. Konstrukce žen-klientek, ovlivnila postup pracovníků a pracovníků, tak že klientky byly

⁴³ Slovník základních pojmů In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. Praha, 2000 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/uploads/2bacf1db99079832e79b1562745da8db7d4dcde6rocnik01-1-2000.pdf>

⁴⁴ srov. HARRIS, John a Vicky WHITE. *A dictionary of social work and social care*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 226.

⁴⁵ BENEŠOVÁ, Jana. *Problematika gender v sociální práci*, s. 4.

⁴⁶ JANEBOVÁ, Radka. *Moc a autorita: genderové hledisko*. In: JANEBOVÁ, Radka, Miroslav KAPPL a Martin SMUTEK. *Sociální práce mezi pomocí a kontrolou: sborník z konference IV. Hradecké dny sociální práce: Hradec Králové 12.- 13. 10. 2007*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 44.

⁴⁷ BENEŠOVÁ, Jana. *Problematika gender v sociální práci*, s. 11.

brány z jednoho úhlu pohledu jako znevýhodněné v komunitě, kde jsou utlačované, zodpovědné za ochranu dětí i domácnosti bez podpory mužů. Druhého úhlu pohledu pracovníci a pracovnice vždy preferovali blaho dítěte na úkor žen, ať se jednalo o nedostatečnou podporu od muže nebo šlo o domácí násilí. Pracovníci se situací ženy, zabývali až v případě dopadů na děti. Klientky jsou chápány jako subjekt ochrany dětí, bez ohledu na vlastní práva.⁴⁸

Pokud došlo k týrání či zneužívání dětí ze strany muže, podle pracovníků měla zasáhnout žena a zajistit si pořádek v rodině. Díky tomuto postoji sociálních pracovníků a pracovnic se pracovalo jen s rodičem, který netýral. Místo, aby se pracovalo s týrajícím rodičem. Model ženy byl interpretován jako zdroj příčin týrání např. špatný výběr muže, jasná volba: muž nebo dítě. Tento pohled nebral v potaz druhou stránku věci např.: žena se obává, že přijde o děti, muž vyhrožuje vraždou, bez muže nedostatečné finanční zabezpečení atd.⁴⁹

Jak popisuje Janebová v textu: Sociální pracovníci a pracovnice se neorientují v genderové problematice, a ať už vědomě nebo nevědomě mohou aplikovat genderovou nerovnost ve své práci.⁵⁰

Hudson, Ayensu, Oadley a Patocchi popisují příklady sociálních pracovníků v šetření domácnostech klienta a jejich rozdílné přístupy ke klientkám a klientům. U žen se zaměřují na rodičovské kompetence, naopak mužům radí v oblasti rodičovské péče a o domácnost.⁵¹

S různými národními a kulturními souvislostmi je pojem sociální práce rozmanitý a lze pod něj muže být aplikovaná široká škála profesí lidských služeb jako je vzdělávání, lékařství a oblast politiky sociálního státu, které vykonávají kvalifikovaní profesionálové. V jiných společnostech je pod pojmem sociální práce schované

⁴⁸srov. SCOURFIELD, J. B. In: JANEBOVÁ, Radka. *Úvahy nad genderovým tichem aneb Je gender relevantní kategorií v sociální práci?* Sociální práce / Sociálna práca. Společenská zakázka a naše odpovědnost, s. 90-105.

⁴⁹Tamtéž, s. 90 -105.

⁵⁰srov. JANEBOVÁ, Radka. *Otázky moderní feministické sociální práce: emancipatorní, nebo genderová specifická sociální práce?* Sociální práce/ Sociálna práca. Rovnost příležitostí. 5 ročník, 3/2005, s. 88.

⁵¹srov. HUDSON, A., AYENSU, L., OADLEY, C., PATOCCHI, M. *Practising Feminist Approaches*. In: JANEBOVÁ, Radka. *Otázky moderní feministické sociální práce: emancipatorní, nebo genderová specifická sociální práce?* Sociální práce/ Sociálna práca. Rovnost příležitostí, s. 93-105.

radikální zásady, které mají za cíl sociální změny v oblasti lidských práv a vytváří opozici proti formám byrokratické a politické nadvlády.⁵²

Zejména zahraniční zdroje zdůrazňují význam genderu. Problematika genderu je v zahraniční odborné literatuře spojována s feministickou teorií, která upozornila na problém nerovnosti mezi muži a ženami. Je potřeba ale upozornit na to, že různé feministické ideové směry vycházejí z odlišných teoretických východisek, které se promítají do odlišných principů sociálních pracovníků a pracovníků a záleží na tom, z kterých myšlenkových směrů vycházejí.⁵³

Paulík ve svém výzkumu uvádí odpovědi na otázku týkající se motivace mužů a žen pro volbu sociální práce jejich nejčastější odpověď byla ve smyslu pomáhání druhým lidem, kterou uváděly ženy téměř dvakrát častěji než muži a další poznatek byl, že muži oproti ženám vůbec nevedli vliv, další osoby na svou volbu. Pro studium sociální práce se muži rozhodovali, na základě toho, že chtěli odložit nástup do zaměstnání, anebo také přání studovat obor, kde je převaha dívek. Naopak u žen byla patrná silnější tendence pracovat v obklopení lidmi raději, než o samotě a také vliv jiné osoby. Výrazným zjištěním tohoto výzkumu byl zájem u obou pohlaví o psychologii, sociologii a další vědy zabývající se sociální prací.⁵⁴

Janebová ve svém textu uvádí, že princip genderové rovnosti je spojitost profesních zásad sociální práce, kterou lze dosáhnout v případě kontrolování souvislostí a zasazování do komplexity situace, uvědomování si vlastní pozice ve společnosti a opakované reflektování daného stavu.⁵⁵

⁵²srov. IFE, Jim. *Human rights and social work: towards rights-based practice*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, x, s. 7.

⁵³srov. JANEBOVÁ, Radka. *Feministické perspektivy v praxi sociální práce*. In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online], ročník 7, 2/2006, s. 10- 19 [cit. 2015 - 1 - 24]. Dostupné z: <<http://www.genderonline.cz/cs/issue/6-rocnik-7-cislo-2-2006-feminismus-v-praxi/54>>.

⁵⁴ srov. PAULÍK, Karel. *Ženy a muži v sociální práci*. In HELLER, Daniel; PROCHÁZKOVÁ, Jana; SOBOTKOVÁ, Irena (ed.). *Psychologické dny 2004 : Svět žen a svět mužů : polarita a vzájemné obohacování : sborník příspěvků z konference Psychologické dny, Olomouc 2004*. Olomouc : Universita Palackého v Olomouci, 2005. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica, Psychologica 35 - suppl. Plný text příspěvku o rozsahu 6 s. je dostupný na přiloženém CD-ROM. ISBN 80-244-1059-1.

⁵⁵srov. JANEBOVÁ, Radka. *Úvahy nad genderovým tichem aneb Je gender relevantní kategorií v sociální práci?* Sociální práce / Sociálna práca. Společenská zakázka a naše odpovědnost, s. 90-105.

3.1 Sociální práce jako feministické zaměstnání

Jak bylo zvykem z dřívějších dob, ženy byly ošetrovatelky a pečovaly o děti, tyto činnosti jsou spojené v souvislosti s ženskými rolemi v rodině. Ženy se později zabývaly ošetrovatelstvím v nemocnici a na základě toho se začaly vzdělávat v nejšířším slova smyslu, aby se mohly zapojit do formy sociální pomoci a mohly využít role, které jsou jim předurčeny.⁵⁶

Vodáková tento argument doplňuje tím, že postupně během let bylo dovoleno ženám starat se o některé oblasti, které byly blízko jejich domácím rolím, což znamená ženská profese v oblasti zdravotnictví, školství, sociální politiky... tyto sféry jsou brány jako za méně důležité, oproti pracovním resortům, které byly přenechané mužům např. průmysl, armáda, policie, finance...⁵⁷

Stereotypy pohlavních rolí ovlivňují přístupy k povolání. Dodnes náleží ženám spíše sociální sféra.⁵⁸

Ženy i muži jsou směřováni k tomu, aby si volili odlišné obory vzdělávání a přispívali tak ke genderové segregaci. Z empirických studií vyplývá, že ženy jsou nadreprezentovány v oblasti služeb, nejvíce ve veřejných a úřednických povoláních a obchodě, muži naopak v manažerských a technických povolání.⁵⁹

Ženská pracovní místa a činnosti, dle Karstena jsou typická místa, která se zaměřují na práci, jako zaměstnankyně a úřednice v sociálních povoláních (zdravotní sestra, vychovatelka ve školkách, učitelka a lékařka), také pracují v obchodě a ve správě (jak je zvykem, pracují na nižší nebo středních stupních pracovních míst).⁶⁰

Jak uvádí Lippa: zaměstnání, které je zastoupeno určitým pohlavím, je ovlivněno osobními schopnostmi, vlastnostmi, vzděláním a osobních zdrojů. Ženy mají zaměstnání, které se orientuje na dimenzi lidí a pečovatelsví např. učitelky, zdravotní sestry, psychologky a pečovatelky) muži pracují v dimenzi zaměřující se na techniku

⁵⁶srov. WHITE, Vicky. *The State of Feminist Social Work*. 1st pub. London: Routledge, 2006, s. 257.

⁵⁷srov. VODÁKOVÁ, Alena a Olga VODÁKOVÁ. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2003, s. 140.

⁵⁸srov. KARSTEN, Hartmut. *Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*, s. 25.

⁵⁹srov. JARKOVSKÁ, Lucie, Kateřina LIŠKOVÁ a Iva ŠMÍDOVÁ. *S genderem na trh: rozhodování o dalším vzdělání patnáctiletých*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, s. 65.

⁶⁰srov. KARSTEN, Hartmut. *Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*, s. 134

(farmáři, inženýři, mechanici a počítačovní odborníci). Dále Lippa rozvádí poznatkem, že muži také vykonávají špinavější, rizikovější a fyzicky náročnější práci (hasiči, dřevorubci, horníci...). Ženy zase pracují ve vnitřním prostředí, kde se setkávají se společenskou komunikací, vedlejší výhody, flexibilnější pracovní hodiny např. sekretářky, učitelky, zdravotní sestry, sociální pracovníce a knihovnice.⁶¹

Tuto tradici nám může přiblížit výzkum Českého statistického úřadu, který je zaměřený na studenty vysokých škol podle skupin oborů v akademickém roce 2012/2013. V humanitních a společenských vědách a naukách bylo k 31. 12. 2012 registrováno 43 569 žen a 22 429 mužů, poprvé zapsáni v roce 2012 bylo 7 850 ženy, 3 618 mužů, počet absolventů v roce 2012 bylo 10 931 žen a 4 490 mužů.⁶²

Jaký obor si člověk zvolí, záleží na genderové výchově už od dětství, pokud se osoba vzdělává v genderově typických oborech, s největší pravděpodobností skončí v typických ženských nebo mužských zaměstnáních.⁶³

Při výběru konkrétního zaměstnání dochází k tomu, že se musí ženy vzdát jistých výhod, aby získaly výhody jiné. Ženy se vzdávají platu na úkor příjemného nerizikového prostředí, dobrou zdravotní péči a společenské prostředí. Muži zase obětují bezpečí jistoty, dobrou zdravotní péči, pevnou pracovní domů kvůli platu.⁶⁴

3.1.1 Stereotypy v zaměstnání

V průběhu výzkumného šetření a oslovování respondentů se potvrdily genderové rozdíly v pracovních pozicích, kdy z 10 organizací je 8 vedoucích, nebo ředitelů mužů. Jedná se o takzvaný skleněný strop.

Jak uvádí Pavlík: *„Skleněný strop odkazuje na diskriminaci žen při povyšování, kdy ženy naráží na neviditelné bariéry, které je udržují na nižších úrovních řízení a brání jim v postupu v rámci organizace. Pojem „skleněný strop“ se uvádí z toho důvodu,*

⁶¹srov. LIPPA, Richard A. *Pohlaví: příroda a výchova*. Vyd. 1. Přeložil Jaroslava Valentová. Praha: Academia, 2009, s. 350.

⁶²srov. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaostřeno na ženy a muže 2013*. [online] © 2014 [cit. 2014-11-03] Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/1413-13-r_2013>

⁶³srov. JARKOVSKÁ, Lucie, Kateřina LIŠKOVÁ a Iva ŠMÍDOVÁ. *S genderem na trh: rozhodování o dalším vzdělání patnáctiletých*, s. 67.

⁶⁴srov. LIPPA, Richard A. *Pohlaví: příroda a výchova*, s. 351.

že její žena pozná až ve chvíli, kdy se o vyšší místo uchází, do té doby „nejde vidět“. Jedná se o umělé překážky založené na osobních předpojatostech nadřizovaných (mužů i žen), tak i na organizačních procesech, do kterých se promítají genderové stereotypy.“⁶⁵ Tato definice poukazuje na bariery, které zabraňují postupu ženě na vyšší pozici.

Tenglerová upozorňuje na fakta stereotypů ženských dovedností, neboť dravost, asertivita a průbojnost jsou připisovány mužům, v případě, že by se tyto dovednosti objevily u ženy, je nepřípustné. Naopak pokud by se objevily ženské dovednosti u mužů, jsou chváleny a jsou považovány za vhodné oddivu, u žen jsou brány přirozeně. Vznikající paradox je v případě, že firma zaměstná ženu na vyšší pozici, protože ženy stále dostávají méně peněz, přestože jsou na stejných pozicích a se stejnými předpoklady jako muži. Česká republika je na jedné z nejhorších pozic členských zemí Evropské Unie, v ohledu na hodnocení žen a mužů a také obsazení vedoucích pozic.⁶⁶

Dalším stereotypem, který je význačný pro zaměstnávání žen na vyšší pozici je takzvaný „skleněný útes“, který lze definovat jako zneužívání žen v oblasti managementu v případě, kdy je firma v krizi a je potřeba tuto krizi zažehnat. Ženy jsou pro firmu výhodnou alternativou, takzvaná poslední záchrana, která má během krátkodobého horizontu dostat firmu k růstu.⁶⁷ V tomto případě pokud neuspěje, je na ženu sveden pád celé firmy.

Valdrová zmiňuje, že ženy jsou vystavovány slovním útokem: Jste příliš mladá na to, abyste...? Máte, příliš málo zkušeností...⁶⁸

Karsten naráží také na to, že v zaměstnání jsou ženy většinou využívány k jiným úkolům, než je jejich pracovní náplň. Neboť ženy jsou bytostmi pomáhající, vnímavá, vstřícná a přitom neprůbojná, ochotná přistoupit na kompromis a k tomu jsou atraktivní

⁶⁵srov. PAVLÍK, Petr. (2005) *Gender a trh práce*. In SMETÁČKOVÁ, I. a K. VLKOVÁ, *Gender ve škole* Příručka pro vyučující předmětu občanská výchova, občanská nauka a základy společenských věd na základních a středních školách, Praha: Otevřená společnost. 2005, s. 32-38.

⁶⁶srov. TENGLEROVÁ, Hana. *Postavení žen v české vědě a aktivitu na jejich podporu: monitorovací zpráva za rok 2009*, Dostupné z: <http://nkc.cz/files/pravni-aspekty-postaveni-zen-a-muzu-pdf.pdf>, s. 29-30.

⁶⁷srov. COCKROFT, Neil In: KRÁLÍKOVÁ, Alena. (2006) „Osmóza“ žen do vyšších pozic nefunguje, musíme je cíleně podporovat. In: *Zpravodaj Gender studies o.p.s.: Rovné příležitosti do firem* [online]. 27. 5. 2006 [cit. 2015-01-23]. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/cz/clanky/osmoza-zen-do-vyssich-pozic-nefunguje-musime-je-cilene-podporovat>

⁶⁸srov. VALDROVÁ, Jana. *ABC feminizmu*, s. 13.

(zdravotní sestry a asistentky se musí usmívat...). Také od mužů jsou machistické znaky vyžadované, typickou profesí je manažer, pilot, řidič, nákladního vozu, hasič, lékař ve vedoucí pozici.⁶⁹

Stereotypní povýšení v zaměstnání, které se ženám v podstatě vyhýbá, se nazývá skleněný výtah a postihuje většinu muže, kteří „jsou rychleji povyšováni a na vyšší pozice“⁷⁰ Toto stereotypní povýšení můžeme rozvést Pavlíkem, který k tomu dodává: „muži jsou povyšováni mnohem rychleji a na vyšší pozice, než by odpovídalo jejich vzdělání, věku a praxi.“⁷¹

Renzetti a Curran k této problematice uvádí, že skleněný výtah přisuzují k fenoménu zaměstnání, ve kterých převažují ženy. Pracovní oblasti, ve kterých převyšují ženy, jsou práce s dětmi, ve všech stupních vzdělávání, ale zastávající ředitelskou či vyšší manažerskou funkci mužů.⁷²

Podobné výsledky odhadů vyplývají i v případě klientely, kde lze očekávat vyšší množství žen. Tyto podíly mužů a žen v profesi jsou důsledkem kulturních a společenských hodnot, které vymezují strategii žen a mužů v životním a pracovním poli působnosti. Nynější poměry v oblasti sociální práce mohou být ovlivněny souhrnem vlastností, rolí, vzorů chování i společenských pozic přisuzovaných mužům a ženám ve společnosti, neboli ovlivněny takzvaným „genderem“.⁷³

3.2 Rozdílnosti v prožívání sociálních pracovníc a pracovníků

Kvalita vztahu a pracovního nasazení závisí na rozdílnosti určitých kategorií v životě. Jedna z kategorií je potřeba. Potřeba muže je nezávislost, zvládat vše sám a schopnost docílit výsledků. Oproti ženě, která má potřebu spolupráce, dobrých vztahů a závislosti na partnerovi. Liší se i hodnotové žebříčky, kdy muž musí být silný, úspěšný a podávat

⁶⁹ srov. KARSTEN, Hartmut. *Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*, s. 135.

⁷⁰ GITA: Genderový slovníček. *Genderová informační a tisková agentura*, [online]. 2006-2009[cit. 2015-01-23]. Dostupné z: <http://www.ta-gita.cz/genderovyslovnicek/>

⁷¹ PAVLÍK, Petr. (2005) Gender a trh práce. In I. SMETÁČKOVÁ, I. a K. VLKOVÁ, *Gender ve škole*, s. 32-38

⁷² RENZETTI, Claire M a Daniel J CURRAN. *Ženy, muži a společnost*. Vyd. 1. Přeložil Lukáš Gjuríč. Praha: Karolinum, 2003, s. 282.

⁷³ VODÁKOVÁ, Alena a Olga VODÁKOVÁ. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*, s. 135-139.

vynikající výkony. Hodnotový žebříček u ženy se vyznačuje city a emocemi, vztahy a dobrá spolupráce. Rozdílnost mezi mužem a ženou jsou také v řešení problému. Muž řeší problémy sám, bez pomoci ostatních. Žena potřebuje o problému mluvit, projevat emoce a získat možnost utěšování. Podobně je to i u duševní hygieny, kde muž potřebuje odpočívat o samotě, musí se zaměřit jen na jeden podnět a to na sebe. Žena vyžaduje konverzaci, u které si třídí myšlenky, prahne po empatii a zájmu vůči svým citům. Nakonec motivace muže je vnímat svojí nenahraditelnost, důvěra ženy a její chvála a příležitost ukázat co dokáže. Motivace ženy je pocit, že je milována a je jí empaticky nasloucháno.⁷⁴

Způsoby, jakými se vyrovnávají s nároky své práce. Paulík uvádí, že: na tuto otázku odpověděli muži a ženy pozitivně i negativně. Negativní způsob odreagování byl zejména alkohol, nikotin či jiné drogy takzvaně: uklidňující, nebo povzbuzující, po nichž pravidelně nebo občas sáhnou obě pohlaví zhruba stejně často. Z dalších prostředků odreagování, uváděly ženy častěji než muži domácí zvířata, kulturní akce četba, přátelé. Muži se častěji než ženy obracejí k černému humoru, pasivnímu diváctví i aktivnímu sportování, nicnedělání.⁷⁵

Ve většině metod sociální práce, jak v učebnicích, tak ve školách se objevuje respekt k jedinečnosti klientů. V této oblasti se zdůrazňuje reflektování samotné sociální práce probíhající v kulturním, sociálním, organizačním a politickém kontextu, neboť pracovníka/ pracovníci ovlivňuje k jejich posuzování. Je potřeba odhlédnout od různých kategorizací osobnosti, které se učí v psychologii a posuzovali klienty podle jednání a kontextu. Největší chybou je kategorizace či typologizace klientů např. vlastní kritéria pracovníků a pracovníc, byrokratický pracovník pracuje s klientovým problémem přes vysvětlení nějaké teorie.⁷⁶

⁷⁴srov. HRSTKA, Zdeněk. *Rozdíly mezi prožíváním sociálních pracovníc a sociálních pracovníků*. In: TRUHLÁŘOVÁ Z., LEVICKÁ, K. *Profesionalita, perspektivy a rozvoj sociální práce*, s. 210.

⁷⁵srov. PAULÍK, Karel. *Ženy a muži v sociální práci*. In: HELLER, Daniel; PROCHÁZKOVÁ, Jana; SOBOTKOVÁ, Irena (ed.). *Psychologické dny 2004 : Svět žen a svět mužů : polarita a vzájemné obohacování : sborník příspěvků z konference Psychologické dny, Olomouc 2004*. Olomouc : Universita Palackého v Olomouci, 2005. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica,

⁷⁶srov. SCOURFIELD, J. B. In: JANEBOVÁ, Radka. *Úvahy nad genderovým tichem aneb Je gender relevantní kategorií v sociální práci?* Sociální práce / Sociálna práca. Společenská zakázka a naše odpovědnost, s. 90-105.

4 Genderové aspekty ve výkonu sociální práce

Pro zjištění genderových aspektů v první části výzkumného šetření využívám 3 otázky, které jsem předkládala respondentům a na základě jejich odpovědí, jsem vytvářela trsy neboli shody v jejich odpovědích a zaměřila jsem se na jednotlivé rozdíly mezi mužem a ženou.

4.1 Dosažení změny v životní situaci klienta

Pro dosažení změny v životní situaci klienta využívám otázku: Co je nejdůležitější pro klienta, aby dosáhl změny v životní situaci? Pro lepší přehlednost přikládám tabulku 2 s výseky odpovědí. Jelikož se mi z výzkumu při první otázce projevila odlišnost zaměření na klienta a na sociálního pracovníka zvýrazněním rozlišuji tuto odlišnost v tabulce (Tab. 2), z pohledu sociálního pracovníka – zeleně a klienta – červeně.

Tab. 2: Co je nejdůležitější pro klienta, aby dosáhl změny v životní situaci?

Cílová skupina	MUŽ	ŽENA
R1:drogově závislí	klientova vlastní přesvědčení a angažovanost + odborná pomoc sociální práce	získání kompletního náhledu na situaci, se získanými informacemi - mohl problém řešit, ukázat klientovi vhodné nástroje, kterými lze problém vyřešit.
R2:drogově závislí	individualita klienta, respekt ke klientovi, nezbavovat svébytnosti klienta, zkušenost pracovníka, vědět jak s klientem pracovat a zapojit klienta do procesu, umět klientovi naslouchat	vnitřní motivace bez ní, nic nejde a okolí mu ji nedodá
R3:romské obyvatelstvo	mlad – finanční absence, nenechat se manipulovat klientem prostřednictvím dětí	důvěra, chtít pomoc
R4:mladiství	motivace klienta, porozumění příčinám vlastního problému, pochopení škodlivých vzorů chování, habídnutí změny vzorů – nástroje na změnu	aby k cíli došel sám s doprovodem soc. pracovníka, ale aby nebyl závislý na jeho pomoci
R5:mladiství	důvěryhodnost, slova s pracovníka by měla mít nějakou váhu Sikovnost pracovníka - nastavení individuálního plánu na klienta čas – klient potřebuje čas -> dozrát, k rozhodnutí, zkušenostem	reflexe situace, uvědomit si, co se stalo, co se děje a jeho situaci, musí chtít a ne, že chce rodina, přátele... člověk by měl mít oporu rodiny
R6:pachatelé trestných činů	vlastní rozhodnutí, pokora – sám to nemůžu zvládnout, nebýt trajer – vše zvládnou sám	motivace – dovést ho k tomu, aby si uvědomil, kde se nachází a snažil se posunout
R7:oběti domácího násilí/trestných činů	člověk přijde a chce vyřešit problém, možnosti budoucího řešení	Připustit, že musí chtít sám
R8:lidé s duševním onemocněním	ochota změny, vidět potřebu změny	motivace, rozhodnutí pro změnu, schopnost řešit dál
R9:nezaměstnaní	chtít změnu	vnitřní motivace
R10:senioři	udržet stav klienta, potřeba peněz	motivace

zdroj: vlastní výzkum

Respondenti – muži

Ze strany klienta:

Podíváme-li se na odpovědi respondentů-mužů je vidět převaha orientace z pohledu na klienta. U 6 respondentů se objevila odpověď týkající se vlastního přesvědčení a motivace klienta. Jak uvádí respondenti R1-Muž: „*pro vzájemnou spolupráci je potřeba klientova vlastního přesvědčení...*“, R4-Muž: „*Pro klientovu změnu, aby došel k úspěšnému cíli je nejdůležitější motivace klienta, porozumění příčinám vlastního problému a pochopení škodlivých vzorců chování.*“ R6-Muž: „*K vyřešení klientova problému je potřeba vlastní rozhodnutí, pokora, uvědomit si, že sám to nemůže zvládnout, klient nesmí být frajer a myslet si, že vše zvládne sám.*“ R7-Muž: „*K nám přijde člověk a chce vyřešit problém, nebo ten, co chce poradit s budoucím řešením a u toho je potřeba vidět jeho snahu.*“ R8-Muž: „*Musí být ochota změny, vidět potřebu změny v jeho životě.*“ R9-Muž: „*Klient musí chtít změnu.*“

Dále ale respondenti upozorňovali, že klient potřebuje čas na své problémy, ale i také to, že klient nechce řešit svoje problémy a jde mu jen o to, aby dostal co nejvíce peněz ze systému. R5-Muž uvádí: „*samozřejmě klient potřebuje čas na své problémy, potřebuje takzvaně dozrát k rozhodnutí a zkušenostem...*“, R3-Muž: „*klienti přicházejí pro pomoc z důvodu hladu, finanční absence nikoliv, že by chtěli něco měnit...*“

Ze strany sociálního pracovníka:

Pro klienta pro dosažení změny v životní situaci, úspěšného naplnění cíle spolupráce je také důležitá oblast sociálního pracovníka. Podle respondentů by měl být sociální pracovník angažovaný a vzdělaný, měl by respektovat individualitu klienta a umět nastavit individuální plán, což uvedli sami respondenti: R1-Muž: „*Důležité je, jaký je sociální pracovník, měl by být angažovaný a poskytovat odbornou pomoc sociálního pracovníka.*“, R2-Muž: „*Musíme se zaměřit na individualitu klienta, jakým způsobem pracovník respektuje klienta, aby ho nezbavil svébytností, dále musí být zkušenost pracovníka, aby věděl jak s klientem pracovat a uměl dobře naplánovat a zapojil klienta do procesu a také uměl klientovi naslouchat.*“, R4-Muž: „*Je potřeba umět klientovi nabídnout změny, nějaké vzory nástroje na změnu...*“, R5-Muž: „*Při vzájemné*

komunikaci a spolupráce je potřeba důvěryhodnosti, slova pracovníka by měla mít nějakou váhu, šikovnost pracovníka v nastavení individuálního plánu klienta.“

Objevila se zde i odpověď typu: R3-Muž: *„ V mé práci je potřeba se nenechat manipulovat klientem prostřednictvím dětí, jak rádi dělají, aby dosáhli toho, co chtějí.“*, R10-Muž: *„Moje práce je zaměřena na potřebu udržet stav klienta, v jejich zdravotním stavu je těžké už dělat nějaké změny a jejich služby se liší v možnosti peněz.“*

Z jednotlivých odpovědí je jasné, že pro klientovu změnu, k dosažení cíle je nejdůležitější motivace, klient musí chtít sám, odborná sociální práce, neboli odbornost pracovníků, kteří mají zkušenosti a umí nastavit dobrý individuální plán.

Respondentky – ženy

Ze strany klienta:

Respondentky – ženy mají znatelný rozdíl, jak si můžeme všimnout ve schématu, většina se orientovala na klienta, nikoliv na svoji osobu – sociálního pracovníka. Stejně jako respondenti muži odpovídali ve smyslu potřeby motivace, jak následně můžeme vidět v odpovědích: R2-Žena: *„Klient dosáhne úspěšného cíle díky vnitřní motivaci, bez ní, nic nejde a okolí mu jí nedodá.“*, R3-Žena: *„Nesmí chybět vzájemná důvěra, a klient musí chtít pomoci.“*, R4-Žena: *„ Aby k cíli došel sám s doprovodem soc. pracovníka, ale aby nebyl závislý na jeho pomoci“*, R5-Žena: *„Musí dojít k reflexi situace, uvědomit si co se stalo, co se děje a jeho celou situaci, musí chtít a ne že chce rodina, přátelé.... Člověk by měl mít oporu rodiny.“*, R6-Žena: *„Určitě musí být motivace, která ho musí dovést k tomu, aby si uvědomil, kde se nachází a snažil se posunout.“* R7-Žena: *„ Klient musí připustit, že musí chtít sám.“*, R8-Žena: *„Klient musí mít jasnou motivaci, musí být rozhodnutý pro změnu a mít schopnost řešit to dál.“* R9-Žena: *„K tomu, aby klient změnil svoji situaci, potřebuje vnitřní motivace.“*, R10-Žena: *„Klient potřebuje jasnou motivaci, aby začal něco dělat.“*

Ze strany sociálního pracovníka:

Pro správné řešení situace klienta je potřeba kompletní náhled na celou situaci jak uvádí respondentka: R1-Žena: *Získání kompletního náhledu na situaci, spolu*

s dostupnými informacemi, aby mohl problém řešit, ukázat klientovi vhodné nástroje, kterými lze problém vyřešit.

Z odpovědí respondentek – žen vyplývá, že pro klientovu změnu je nejdůležitější vnitřní motivace klienta a komplexní náhled na situaci.

Shrnutí:

Jak muži, tak i ženy odpovídali v podobném duchu a jejich odpovědi se opakovali, nejdůležitější pro klientovu změnu ze strany klienta je: *vlastní motivace* – (klient musí chtít pomoci, musí si umět reflektovat svoji situaci a přiznat si, že má problém).

Pro změnu klienta je nutná správná formulace cíle, v případě klienta i sociálního pracovníka se objevuje chyba rychle věcem rozumět a rychle věci zvládnout. Pokud se nepodaří zformulovat správně cíle klient je nespokojený a tím je problém i s komunikací a se spoluprací.⁷⁷

Výkonová motivace, kterou uvádí Nakonečný je chápána jako „*očekávání určitých afektivních změn ve vztahu k dosažení či nedosažení cíle*“. Konkrétně se jedná o „*motivační vliv na děje na úspěch a strachu z neúspěchu*“.⁷⁸

Základní vlastnosti motivace, které popisuje Nakonečný jsou: „*směrování chování (direktivní funkce), energetizací chování, tj. určování jeho síly (energetizující funkce) a udržování chování, dokud není dosaženo cíle.*“ A také je to: „*proces regulace chování, jehož smyslem je dosahování významných životních cílů, tj. uspokojování potřeb.*“⁷⁹

Jak respondenti uvedli, klient musí chtít, proto je potřeba, aby to byl dobrovolný klient, nebo se dopracovat z nedobrovolného klienta postupně jednotlivými kroky k dobrovolnému klientovi, neboť dobrovolný klient je někdo, kdo rozpozná problém, chce o něm někomu říci, je ochoten si od někoho nechat poradit a v neposlední řadě je

⁷⁷ srov. ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Vyd. 3., v Sociologickém nakl. (SLON) 2. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2005, s. 80.

⁷⁸ NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. 1. vyd., Dotisk. Praha: Academia, 1997, s. 225.

⁷⁹ NAKONEČNÝ, Milan. *Lexikon psychologie*. 2., podstatně rozš. vyd. Praha: Vodnář, 2013, s. 78.

ochoten ke změně. Klient má možnost spolupráci, kdykoliv ukončit nebo najít někoho jiného. Nesmí se objevit žádné tlaky z vnějšku.⁸⁰

Řezníček uvádí jednu ze zásad sociální práce a to respektování svobodného rozhodování klienta, uznává se jejich svéprávnost, společně analyzují povahu problémů a jejich možných řešení. Důležité je, aby sociální pracovník dodržoval to, že řešitelem je klient.⁸¹

Ze strany sociálního pracovníka je to: *důvěra a zkušenost pracovníka* (odbornost, ukázat správný nástroj, kterými lze dojít k cíli, nastavení správného individuálního plánu) Úlehla říká, že posláním sociální práce je „vést dialog mezi tím, co chce společnost ve svých normách a tím, co si přeje klient. Rozvíjet přitom dialog jako spolupráci a kooperaci rovnocenných partnerů. Pracovníkovou odborností je pak umět být prostředník mezi normami společnosti a přesvědčením klienta.“⁸²

Klíčem k úspěšné sociální práci je potřeba dostatečné motivace klienta ke vzájemné spolupráci, kdy klient přistoupí ke spolupráci, jen tehdy pokud má životní situace smysl. Nesmí zde chybět podpůrný a pozitivní vztah mezi pracovníkem a klientem. Podmínky pro tento vztah je empatie, vstřícnost a respekt vůči klientům také vřelost a opravdovost, kdy vstřícnost a respekt vůči klientovi má za cíl respektovat osobní důstojnosti klienta. Otevřenost má zbavovat úzkost a obavy a má navazovat příjemný vztah. Opravdovost je založená na dlouhodobé zkušenosti s klientelou a profesionální sebedůvěře.⁸³

Malá paradigmatata se liší svým důrazem na změnu klienta a změnu prostředí. Terapeutická paradigmatata využívá klíčový nástroj a to vztah pracovníka a klienta a vzájemná komunikace mezi nimi, zaměřuje se na podporování a posilování duševního zdraví klienta. Rozhodující prostředek pro reformní paradigmatata posílení sociálního fungování. Problémem v tomto paradigmatu je nerovnováha klienta a prostředí.

⁸⁰srov. ROONEY, R. H. *Strategies for work with involuntary clients*. New York: Columbia University Press, 2009. s. 4.

⁸¹srov. ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*, 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 1994, s. 30.

⁸²ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*, s. 25.

⁸³srov. ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*, s. 45

Poslední paradigma je poradenské, které se zaměřuje na změnu klienta i prostředí. Klient nedokáže využívat existující možnosti.⁸⁴

4.2 Vlivy na výkon práce

Druhá otázka se týká výkonu sociální práce, otázka tedy zněla: Co nejvíce ovlivňuje výkon Vaší práce? Opět přidávám schéma k lepšímu znázornění, kde jsou modře zvýrazněné - pracovní oblast ovlivňující výkon, hnědě - osobní rozpoložení a psychická kondice, červeně - časové možnosti, zeleně - osobní předpoklady a žlutě - zpětná vazba.

Tab. 3: Co nejvíce ovlivňuje výkon Vaší práce?

Cílová skupina	MUŽ	ŽENA
R1:drogově závislí	Motivace, podmínky v práci, podpora okolí a vedení	Pracovní prostředí, přínos ke klientovi, osobní situace - situace doma
R2:drogově závislí	Osobní věci, čas – mnoho papírování a není čas na klienty tolik kolik bych chtěl, pokud klient nemá snahu, pokud chce pomoci, ale neví jak- snaha musí být vidět, snažit se pomáhat vše stejně	Zpětná vazba od klientů a kolegů
R3:romské obyvatelstvo	Pracovní podmínky, umět relaxovat,	Pracovní podmínky, spolupráce s ostatními organizacemi
R4:mladiství	Psychická zátěž, dojíždění do práce, plat, pracovní podmínky, vlastní psychická kondice	Pozitivní – zpětná vazba od klientů, tým spolupráce, supervize, výcvik v psychoterapii, vzdělávání (průběžné) Negativní – negativní zkušenosti v jednání s úřady, byrokracie, změny v zákonech, který mají nepříznivý dopad na klienty
R5:mladiství	Zaměstnavatel – zázemí, pracovní tým, fungující vztahy, přehlednost, seberealizace – osobní předpoklad práce s puberťáky, které mě naplňuje a dodává energii	Poslání pomáhat lidem, člověk když se posune dál, popřípadě když se člověk smíří s danou situací – posun klienta
R6:pachatelé trestných činů	Osobnostní rozpoložení, soci. Pracovník muže promítat do práce s klientem své problémy, vlastní vyrovnanost, zdravotní stav, pracovní podmínky	Osobní rozpoložení, klima na pracovišti, nával případů, nedostatek času na klienty a mnoho papírování
R7:oběti domácího násilí/trestných činů	Rodinné prostředí, pracovní kolektiv	Neschopnost druhých,
R8:lidé s duševním onemocněním	Tým	Pracovní kolektiv – prostředí, odpočinek, psychická očista
R9:nezaměstnaní	Tým organizace, osobnost klienta, časové možnosti	Rozvrh denní činnosti, schopnost koncentrace
R10:senioři	Tým, organizace, časové možnosti, osobnost klienta	Komunikace mezi pracovníky, kolektiv

zdroj: vlastní výzkum

⁸⁴srov. MUSIL, Libor. "Ráda bych vám pomohla, ale -- ": dilemata práce s klienty v organizacích. Vyd. 1. Brno: Marek Zeman, 2004, s. 186.

Respondenti – muži

Oblast pracovní podmínky – tým:

Na otázku, co ovlivňuje výkon jejich práce respondenti – muži odpovídali v obsáhlejší formě, ale jednotlivé oblasti se shodovali. Nejvíce ovlivňuje výkon práce tým a další oblasti, které s tím souvisí, jak můžeme vidět v těchto odpovědích: R1-Muž: „ ..., samozřejmě mě ovlivňují podmínky v práci, pokud je něco, co mi nesejde a musím se s tím srovnat nebo zvyknout, ovlivňuje mě to,...“, R3- Muž: „ ... mě nejvíce ovlivňují pracovní podmínky,...“, též respondenta R4 – Muž: „..., pracovní podmínky...,“, R5- Muž: „ ... velký vliv na výkon mé práce má zaměstnavatel, na kterém závisí zázemí pracoviště, dále má vliv pracovní tým, fungující vztahy, přehlednost, seberealizaci...“, R6 – Muž: „ ...samozřejmě i pracovní podmínky,...“, pro respondenta 6 je též důležitá tato oblast, R6 – Muž: „... také mě ovlivňují pracovní podmínky...“, R7 – Muž: „ovlivňuje mě pracovní kolektiv“, pro respondenty R8 – Muž: „ jednoznačně tým“, R9 – Muž: „ ... tým a organizace dané instituce...“, též i pro posledního respondenta jsou tyto oblasti nejdůležitější R10 – Muž: „ ... organizace a tým...“.

Oblast osobní rozpoložení:

Další oblast, která respondenty - muže ovlivňuje, je osobní rozpoložení, tento faktor uvedli 4 respondenti: R2- Muž: „V práci mě ovlivňují osobní věci ze soukromí, ačkoliv by neměli a snažím se je do práce netahat.“, R4 – Muž: „Můj výkon práce ovlivňuje psychická zátěž, je potřeba dostatečná vlastní psychická kondice k této práci.“ R6 – Muž: „ Samozřejmě záleží na osobnostním rozpoložení, sociální pracovník může promítat do práce s klientem své problémy...“, R7 – Muž: „ výkon práce, no tak promítá se do něho rodinné prostředí, ať si říká každý, co chce“

Oblast časové možnosti:

Respondenti také upozorňovali na nedostatek času pro svoji práci: R2-Muž: „Výkon práce ovlivňuje, no tak to asi hlavně čas, je tu mnoho papírování a není čas na klienty, tolik kolik bych chtěl, pokud chce pomoci, ale neví jak, je potřeba pracovat s klientem dostatek času a dostat se ke správnému řešení, klientova snaha musí být vidět. V práci musím rozdělovat čas tak, abych se snažil pomáhat všem stejně.“ I respondenti R9

a R10 uvedli problém s časem. R9-Muž: „... časové možnosti jsou v této práci značně omezené...“ a R10-Muž: „Výkon ovlivňuje nedostatek časových možností.“

Další možnosti:

Další možnosti, které uvádějí respondenti - muži v rozhovorech jsou R1-Muž: „určitě je to motivace, bez ní by tu práci nikdo nedělal. Jak motivace, tak je potřeba i podpory okolí i vedení.“ R3-Muž: „... člověk musí umět relaxovat, jinak by se z této práce zbláznil...“ R4-Muž: „... dále co mě ovlivňuje je, dojíždění do práce, ale i plat“, R5-Muž: „Co mi opravdu dodává energii k výkonu je osobní předpoklad práce s pubertáky, které mě naplňuje.“ R6-Muž: „K této práci je potřeba vlastní vyrovnanosti a dobrý zdravotní stav...“

Muži jsou ovlivňováni v rámci svého výkonu práce převážně týmem, pracovními podmínkami, neboli organizací, ale i osobním rozpoložením a rodinným prostředím a nedostačujícími časovými možnostmi na řešení případů.

Respondentky – ženy

Oblast pracovní podmínky – tým:

Respondentky ženy na druhou otázku, týkající se ovlivnění výkonu uvedly, též pracovní prostředí R1-Žena: „... mě ovlivňuje v práci nejvíce pracovní prostředí...“, R3-Žena: „Výkon mé práce ovlivňuje pracovní podmínky a spolupráce s ostatními organizacemi, které využívám nejvíce v práci a když mi usnadní práci, díky vzájemné dobré spolupráci můžu dělat jinou práci.“ R4 – Žena: „vliv na výkon má samozřejmě tým a spolupráce mezi sebou, je dobré mít supervize a pro tuto práci mít výcvik v psychoterapii...“, R6-Žena: „... důležité je samozřejmě klima na pracovišti...“, R8 – Žena: „...na mě samotnou působí pracovní kolektiv a prostředí...“, R10-Žena: „... samozřejmě je důležitá komunikace mezi pracovníky a dobrý kolektiv...“

Oblast osobní rozpoložení:

I osobní rozpoložení a rodina ovlivňuje výkon respondentek: R6-Žena: „...osobní rozpoložení i když všichni víme, že je to neprofesionální...“, R8-Žena: „...záleží, jak

jsem psychicky odpočínutá, při této práci je potřeba psychické očisty...“ R9 – Žena: „...schopnost koncentrace, v případě svých rodinných problémů...“.

Oblast časové možnosti:

Respondentky jsou ovlivňovány časovými možnostmi: R6-Žena: „...nejhorší je nával případu a nedostatek času na klienty a mnoho papírování, kterého neustále přibývá a přibývá...“, R9 - Žena: „...záleží na rozvrh denních činností a jak si to člověk zorganizuje...“

Oblast zpětné vazby:

U respondentek – žen byla potřeba pro lepší výkon zpětná vazba, jak uvedly respondentky jako např. R2 - Žena „... pro ponaučení je dobré mít zpětnou vazba od klientů a kolegů, ...“, R4 - Žena: „... pozitivní pro lepší výkon je zpětná vazba od klientů...“

Další možnosti:

Další faktory, které ovlivňuje respondentky – ženy při výkonu své práce: R4 – Žena: „... pro správný výkon je potřeba vzdělávání hlavně průběžného vzdělávání. Negativní ovlivňování mé práce má za vinu: negativní zkušenosti v jednání s úřady, byrokracie, změny v zákonech, které mají nepříznivý dopad na klienty.“ R5-Žena: „ Moje práce je poslání pomáhat lidem, takže mi pomáhá pro výkon, když vidím člověka, když se posune dál, popřípadě když se člověk smíří s danou situací.“, R7-Žena: „Co mě brzdí v práci je hlavně neschopnost druhých.“

Ženy uvedly, že vliv na jejich výkon práce je pracovní prostředí, spolupráce s ostatními organizacemi, tým, nedostatek času a velké množství administrativy. Také se zde objevil vliv zpětné vazby.

Shrnutí:

Podíváme-li se na odpovědi respondentů celkově, na druhou otázku souhlasně obě pohlaví odpovědělo, že nejvíce ovlivňuje výkon jejich práce: *pracovní podmínky* (důležitý je vlastní tým, spolupráce mezi sebou, nedostatek času – díky velkého

množství byrokracie), *osobní rozpoložení* (člověk musí umět relaxovat, udržet si určitý odstup) a *časové podmínky* (nedostatek času na klienty, kvůli velké administrativě a velkému počtu případů).

V pracovním týmu záleží na komunikační dovednosti a zpětné vazbě, schopnost udržet skupinu pohromadě, důležité jsou zde faktory podpory vedení lidí, prostředí v týmu, ve které musí panovat důvěra.⁸⁵

Týmová práce existuje od dávné historie, kdy věděli, že na základě týmové práce dosáhnou lepších pracovních výkonů. Týmová práce je založená na komunikaci, vzájemné výměně názorů, otevřené diskuze, individuálním učení a sdílení znalostí.⁸⁶

Osobní rozpoložení sociálních pracovníků závisí na psychickém zdraví, které závisí na osobní a sociální situaci, ve které se jedinec nachází např. svobodný, ženatý/vdaná, bez partnera, s dětmi bezdětná ... a také na subjektivním prožívání, čímž je myšleno např. spokojenost ve vztahu, s prací, se současnou životní situací...⁸⁷

Při výzkumu: Sýkorové, Velčovské a Hlouška v oblasti sociálních pracovníků v neziskové organizaci: na otázku, co ovlivňuje její každodenní rozhodování, se potvrdilo, že ženy potřebují podporu ze strany rodiny, potřebují mít pocit spokojenosti a kvalitní rodinné soužití.⁸⁸

Vliv má také stereotypní vlastnosti typické pro muže, které jsou: *vyrovnanost, stabilita, rozhodnost, chladnokrevnost, síla, zralost, rozvážnost, nezávislost, podnikavost, zodpovědnost, spolehlivost, optimismus atd.* Tyto mužské vlastnosti jsou pro psychické zdraví přínosnější než typické ženské vlastnosti: *úzkostnost, závislost, lehkomyšlnost, náladovost, vznětlivost, nervozita, slabost, nerozhodnost, nekritičnost, iracionalita, pokora, zasněnost, plačtivost, choulostivost...*⁸⁹

Rozdíl, který se mezi pohlavím projevil, byl ten, že ženy oproti mužům uváděly argumenty ovlivňující výkonu své práce *zpětné vazby* od klientů a kolegů. Valdřová

⁸⁵ srov. Kolektivní vyjednávání, aneb, Uplatnění rovnosti mužů a žen v praxi: učební manuál, Praha: ČMKOS, 2007, s. 147.

⁸⁶ Tamtéž 149.

⁸⁷ srov. KARSTEN, Hartmut. *Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*, s. 143

⁸⁸ srov. SÝKOROVÁ K., VELČOVSKÁ I., HLOUŠEK J. *Sociální pracovníce v neziskové organizaci: co ovlivňuje její každodenní rozhodování* In: TRUHLÁŘOVÁ Z., LEVICKÁ, K. *Profesionalita, perspektivy a rozvoj sociální práce*. Sborník z konference X. Hradecké dny sociální práce. Hradec Králové 27 až 28 září 2013. Hradec Králové: Gaudeamus. s. 517.

⁸⁹ Tamtéž, s. 143.

upozorňuje na to, že ženy mají tendenci nechat se vést a mají problémy s nejistotou. To se projevuje hlavně v užívání zpětné vazby: *Rozumíte, co tím chci říci? Souhlasíte?* Problém je při vyšším používání podmiňovacího způsobu, což působí dojem nesmělosti a čekání na souhlas.⁹⁰

Zpětná vazba je zpráva o tom, jak na mne druhý člověk působí, také to jak vnímám, jak rozumím jeho slovům, postojům a gestům. Podstata je založena na dojmu a aktuálních pocitech. Pro supervizi je nejdůležitější zpětná vazba, která rozvíjí schopnosti reflexe, pomůže vidět problém z jiného pohledu a podporuje řešení problémů.⁹¹

Podle Svobodové si můžeme pod pojem zpětná vazba představit přijímání a poskytování reakcí a poznámek s cílem zlepšit kvalitu a užitečnost supervize. Mělo by jít o oboustranný proces, ve kterém jsou obě strany připraveny naslouchat a otevřeně sdělovat své pocity, myšlenky a postřehy v rámci zpětné vazby.⁹²

Nakonečný popisuje zpětnou vazbu, jako výměna informací, při níž dochází k reakci komunikanta na sdělení komunikátora, díky ní umožňuje komunikátorovi odstranit deficit informace nebo ke korekci obsahu sdělení, či chování.⁹³

Zpětná vazba od kolegů se využívá k získání pracovních zkušeností, kteří vidí spoustu problémů z jiného úhlu pohledu.⁹⁴

Dobrá zpětná vazba je jasně srozumitelná, subjektivní (osobní dojem toho, kdo jí poskytuje, nejedná se o objektivní pravdu), pravdivá (ukazuje, že má druhý zájem o jeho práci, postupně si na ní zvykne a bereme jako samozřejmost), vyvážená (má být jak negativní tak také pozitivní) a konkrétní (obecná zpětná vazba je k ničemu, musí se týkat konkrétního tématu).⁹⁵

⁹⁰ srov. VALDROVÁ, Jana. *ABC feminizmu*, s. 13

⁹¹ srov. MICHKOVÁ, Adéla. *Supervize.*, 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita (České Budějovice). Zdravotně sociální fakulta, 2008, s. 55.

⁹² srov. VALÁŠEK, Martin a Petra SVOBODOVÁ. *Úvod do supervize: cyklický model*. Vyd. 1. Tišnov: Sdružení SCAN, 2002, s. 60.

⁹³ srov. NAKONEČNÝ, Milan. *Lexikon psychologie*, s. 141

⁹⁴ srov. JEKLOVÁ, M., REITMAYEROVÁ, E. *Interní supervize*, Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 11.

⁹⁵ srov. MICHKOVÁ, Adéla. *Supervize.*, s. 56.

4.3 Mužství a ženství ve výkonu sociální práce

Třetí otázka, se týkala okruhu ovlivňující sociální práci prostřednictvím jejich mužství a ženství. V příloženém schématu najdeme upravené odpovědi respondentů, které se v rámci pohlaví shodovali.

Tab. 4: Ovlivňuje Vaše mužství/ ženství sociální práci?

Cílová skupina	Muž	Žena
R1:drogově závislí	Ne	dříve jako terapeut jsem měla problémy se staršími klienty - vnímali mě jako sexuální objekt nebo mě těžko považovali za autority. - jako žena můžu víc manipulovat s mužskými klienty - jsem více emotivní než moji mužští kolegové
R2:drogově závislí	Ano, oproti ženě si uvědomuji, že chci vyřešit hned a nemám trpělivost a nečtu mezi řádky, chlap jde více na věc, má větší autoritu, už z důvodu své výšky	Mě osobně ne klienti rozlišují
R3:romské obyvatelstvo	Výrazně – vnitřní nastavení cílové skupiny, staroromští občané nemají úctu k ženám ale k mužům	Ano, Romové neberou v potaz autoritu ženu, nemají respekt, nepozdraví a jdou hned za kolegou, berou mě méně schopnou, myslí si, že od kolegy získají více, jedná s nimi přímo U žen svěří se více než kolegovi, péče o děti, větší manipulace – přes peníze a bydlení využívají děti
R4:mladiství	Ovlivňuje „nemám mužský životní postoj“ vymezená mužská role, výchova v tradiční rodině	Ano, jestliže řeším něco s mladým pubertakem nesvěří se mi se vším, spíše řekne chlapovi než mě, a dívky sice můžu řešit více intimních věcí, ale neberou mě jako autoritu ani jedno pohlaví
R5:mladiství	Ano ovlivňuje, problém s komunikací s pubertální dívkou, nevýhoda: při narážkách pubertálních dívek – dále využívám svého mužství v případě zvyšování sebevědomí u dívek – když má dívka nízké sebevědomí tak jí zalichotím práce s dětmi z rozvrácených rodin, chybí vzor, přísnost, autoritu, potřeba otce	Ovlivňuje, změnu: když byla bezdětná a dítětem, klienti hovoří jinak, více semnou mluví jako s ženou – matkou, necítím se dobře sama s mužem v jedné místnosti, ženy více se vcítím, empatie
R6:pachatelé trestných činů	Ano, ženy mohou vidět věci jinak, nedokážu říct ženám to co mužů, jsem na ně mírnější Ženy jsou tvrdší (případ s agresivním klientem)	Ano, klienti u ženy se tváří, že nemají problém, že jsou dobrý, určitě lichotky z klientovy strany, umím si zjednat respekt, usměnit si je Klientkám nevadí, že je to muž, na mě sice zkoušení, manipulovat ohledně dětí jejího vztahu
R7:oběti domácího násilí/trestných činů	snadnější mluvit s chlapem	Asi, ne jde o sympatii, empatii a není to v pohlaví
R8:lidé s duševním onemocněním	Ano kolegy posílám raději na nebezpečné případy, přísnější v některých aspektech	Ano, v komunikaci, autoritě
R9:nezaměstnaní	ano pracovali zde více mužů, a tým byl orientovaný více na výkon, větší diskuze, muži jsou tedy na vyšších pozicích, kdy je zde zpětná vazba	Jo, klienti nemají respekt
R10:senioři	Klienti nechtějí pečovatele muže, nebo naopak	ne

zdroj: vlastní výzkum

Respondenti - muži

Z 10 respondentů 9 respondentů, jasně odpovědělo, že jsou svým mužstvím ovlivňováni v pracovní činnosti. Jejich odpovědi jsou v různých polích působnosti např. respondent R2 – Muž poukazuje na rozdílné vlastnosti muže a ženy. R2 – Muž: *„Ano, jednak to co vnímám já, jako pracovně muž a né žena, oproti ženě si uvědomuji, že chci vyřešit hned a nemám trpělivost jako ženy, a nečtu mezi řádky, chlap jde více na věc, má větší autoritu, už z důvodu své výšky, postavy.“*

Naopak jiný respondent poukazuje na cílovou skupinu, která si určuje sama genderový rozdíl, jak uvádí R3 – Muž: *„Výrazně – vnitřní nastavení cílové skupiny, staroromští občané nemají úctu k ženám ale k mužům.“*

Rozdíl se objevuje také v komunikaci, jak v tématech, tak v přístupu komunikace. Tento problém popisuje respondent R5 – Muž: *„Ano ovlivňuje, mám problém s komunikací s pubertální dívkou, má možnost se rozhodnout zda půjde ke kolegyni nebo ke mně, ale raději jsem, když jdou ke kolegyni, dále pociťuji nevýhodu, při narážkách pubertálních dívek, musím přemýšlet nad odpovědí, abych jim nenahrál, dále využívám svého mužství v případě zvyšování sebevědomí u dívek, myslím tím například, když má dívka nízké sebevědomí tak jí zalichotím. V mé práci se potýkám s dětmi z rozvracených rodin, jsou poznamenané tím, že nemají otce – vzor, přísnost, autoritu, potřeba otce.“* R7 – Muž: *„ Uvědomuji si rozdíl, snadnější je pro mě mluvit s chlapem.“*

Muži nedokáží brát, ženu jako rovnocenného pracovního partnera a ženy mají jiný náhled na situaci než muži. Toto tvrzení potvrzuje výpověď R6 – Muž: *„Ano, ženy mohou vidět věci jinak, nedokážu říct ženám to, co mužů, jsem na ně mírnější.“*

Muži mají ochranný prvek, kdy se snaží své kolegyně ochránit, před nebezpečím. R8 – Muž: *„Ano kolegy posílám raději na případy, kde vím, že by kolegyním hrozilo nebezpečí, jsem přísnější v některých aspektech.“*

Muži jsou orientovaní na výkon své práce: R9 – Muž: *„ ano pracovali zde více mužů, a tým byl orientovaný více na výkon, byla větší diskuze, muži jsou tedy na vyšších pozicích, kdy je zde zpětná vazba.“*

Záleží také na výchově genderu: R4 – Muž: „ Ovlivňuje „ mám mužský životní postoj“ myslím tím vymezenou mužskou role, byl jsem vychován v tradiční rodině, některé případy předávají mě, protože kolegyně je tvrdší a v případě agresivního klienta by to nemuselo dopadnout dobře.

Objevila se i lidská vlastnost a to stydlivost před druhým pohlavím R10- Muž: „ Co se v mé práci ohledně genderu týče, klienti nechtějí pečovatele muže, nebo naopak. “

Může se stát i popírání genderové identity, jak se stalo R1 – Muž: „ Ne. „. Genderová identita je vědomí spojené s pohlavím, znamená to, do jaké míry se člověk identifikuje s tím, že je mužský nebo ženský. Někteří lidé mohou odmítnout pohlaví spojené s jejich biologií a žít jako druhé pohlaví, nebo podstoupit operaci změnit své tělesné vlastnosti v souladu s jejich zkušenosti z jejich genderové identity.⁹⁶

Vliv genderu v sociální práci z pohledu muže je značný. Největší problémy, které vyvstávají z rozhovoru u respondentů mužů, je jiný pohled na situaci a jiné vlastnosti než žena, problém s komunikací s opačným pohlavím, ochranný prvek vůči ženám a orientace mužů na výkon.

Respondentky ženy

Ženy mají problémy, s tím že jsou brány jako sexuální objekt, nejsou pro ně autorita, naopak ví, že můžou s mužskou klientelou v některých případech snadněji manipulovat. R1 – Žena: „Momentálně jako sociální pracovnice to moc neřeším, ale dříve jako terapeut jsem měla problémy se staršími klienty, kteří mě vnímali jako sexuální objekt nebo mě těžko považovali za autoritu. Uvědomuji si, že jako žena můžu víc manipulovat s mužskými klienty pomocí svého ženství než s ženami, klientkami- ale nedělám to. Jsem ve své práci více emotivní než moji mužští kolegové.“

Jak uvedli respondenti – muži, také i u žen se objevuje problém s komunikací opačného pohlaví: R2 – Žena: „Mě osobně ne, ale klienti rozlišují, jestli komunikují se sociální pracovníci nebo pracovníkem.“ R4 – Žena: „Ano, jestliže řeším něco s mladým pubertákem, nesvěří se mi se vším, spíše řekne chlapovi než mě, a s dívkami sice můžu

⁹⁶ HARRIS, John a Vicky WHITE. *A dictionary of social work and social care.* s. 225.

řešit více intimních věcí, ale v pubertálním věku mě neberou jako autoritu no to ani jedno pohlaví.“

Naopak se objevuje i to, že ženám se klientky svěřují více, z důvodu lepší empatie. R5 – Žena: *„Ovlivňuje, pociťuji změnu, když jsem byla bezdětná a teď s dítětem, klienti hovoří jinak, neberou mě jako puberťačku, více semnou mluví jako s ženou – matkou, Necítím se dobře sama s mužem v jedné místnosti, jako žena se více vcítím, ženy mají lepší empatie.“*

Problémem můžou být také cílové skupiny, které mají vliv na přijímání autority od ženy. R3 – Žena: *„Ano, Romové neberou v potaz autoritu ženu, nemají ze mě respekt, nepozdraví a jdou hned za kolegou, berou mě méně schopnou, myslí si, že od kolegy získají více a jedná s nimi přímo. U žen svěří se více než kolegovi, péče o děti, větší manipulace – přes peníze a bydlení využívají děti.“*

Rozdíl mezi klientkou a klientem, kdy klient nechce přiznat problém a selhání před ženou: R6 – Žena: *Ano, klienti- muži se u ženy tváří, že nemají problém, že jsou dobrý, určitě lichotky z klientovy strany, umím si zjednat respekt a usměrnit si je. Klientkám nevadí, že je to muž, na mě sice zkoušení, manipulovat ohledně dětí jejího vztahu*

Respondentky upozorňují na autoritu a respekt, kterou nevzbuzují u klienta jako ženy sociální pracovnice: R8 – Žena: *„ ano, tak celkově ve všem, v komunikaci, autoritě „, R9 – Žena: „Jo, klienti nemají k ženám respekt.“*

Stejně jako u respondentů mužů se objevilo popírání genderu, R10 – Žena: *„ne“*; R7 – Žena: *„Asi, ne jde o sympatii, empatii a není to v pohlaví“*

Ženy nejvíce pociťují gender v případě klientů, kteří je nepřijímají jako autoritu, nemají z nich respekt a jsou vystavovány sexuálními narážkami. Gender není jenom nevýhoda, ale respondentky ženy uvedly, že díky své ženskosti mohou lépe manipulovat s klienty a díky mateřství a stereotypnímu přisuzování vlastností, jako je empatie, naslouchání a vcítění, se respondentkám klientky více svěřují než mužům.

Shrnutí:

Z výzkumného šetření vyplývá, že muži klienti nepřijímají ženy – sociální pracovnice, jako muže sociální pracovníky. Valdřová upozorňuje na tento problém, kdy v české

společnosti ženy nejsou brány jako odbornice. Toto postavení žen ovlivňují media, které ženu prezentují tradičně, neprezentují ji v roli odbornice, neboť společnost neslučuje kariéru s mateřstvím a rodinným životem.⁹⁷

Ve výzkumném šetření se mi potvrdilo stejně jako ve výzkumném šetření u Janebové, že ženy mají komplexní hledisko, na problém nahlíží z více úhlu, jsou empatičtější a při vytváření řešení jsou kreativnější. Janebová ještě rozšiřuje o poznatek mužů, kteří se vyznačují konkrétním a technickým myšlením.⁹⁸

Muži se snaží, ženu chránit před nebezpečím. Tato vlastnost je prokázána už od dávných dob, kdy muži chránili svůj kmen. Tak i v sociální práci najdeme tyto vlastnosti, kdy ženu- sociální pracovníci muži – sociální pracovníci neposílají k případům, kde hrozí nebezpečí, neboť žena je prezentována, jako citově zranitelnější, tu která neunesse tíhu problému a její projevy jsou hysterické, pláč a křik. Oproti ženám muži nepláčou a neztrácejí hlavu, mohou užívat i hrubší výrazy, kdežto u žen by to působilo nežensky.⁹⁹

Janebová zde rozvádí teorii o tom, jestli při dosažení cíle u muže je typickou cestou agresivita a zda naopak u ženy je agresivita stereotypně nazývaná hysterií, kdy je u ženy brána, jako typickou taktikou chování hysterie.¹⁰⁰

Genderové stereotypy se objevují u žen-klientek a mužů-klientů, toto popisuje Janebová ve svých textech, kde uvádí charakteristiku klientek-žen, které jsou emotivní, spolupracující, komunikující, jsou zodpovědné ale i hysterické a manipulativní. Oproti charakteristice klientů – mužů, kteří se vyznačovali více negativně než ženy a to jejich nedůvěrou a nespoluprací, agresivitou, nezodpovědností, pozitivní vlastnost byla jejich přímočarost.¹⁰¹

Rozdíly se projevují i v komunikaci mezi klienty Karsten upozorňuje na to, že ženy se oproti mužům pokoušejí o vstřícný rozhovor, který by situaci vyjasnil. Většina žen

⁹⁷ srov. VALDROVÁ, Jana. *ABC feminizmu*, s 13.

⁹⁸ srov. JANEBOVÁ, Radka a Lucie. ČERNÁ. *Konstrukce žen - klientek a mužů -klientů v praxi sociální práce*. In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. [online], ročník 9, 2/2008 [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: http://www.genderonline.cz/uploads/2f40071a36969527ce9626090b9a65b421df8933_konstrukce-zen-klientek-a-muzu-klientu.pdf s. 37-44.

⁹⁹ srov. VALDROVÁ, Jana. *ABC feminizmu*, s. 9

¹⁰⁰ JANEBOVÁ, Radka a Lucie. ČERNÁ. *Konstrukce žen - klientek a mužů -klientů v praxi sociální práce*. In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, s. 37-44.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 37-44.

jsou ochotni přijmout pomoc zvenčí, vyhledat a navštívit např. kvalifikovanou manželskou poradnu nebo terapeuta. Ženy mají větší ochotu se otevřít a přizpůsobit. V sociální práci se ukazuje i rozdílná komunikace mezi mužem a ženou: žena komunikuje emocionálněji, muž pracuje více s informacemi a komunikují ve věcné rovině.¹⁰²

Sociální pracovníci z výzkumného šetření u Janebové uvádí, že muži se vyznačují konkrétním a technickým myšlením. Naopak ženy mají komplexní hledisko, na problém nahlížejí z více úhlu, jsou empatictější a při vytváření řešení jsou kreativnější.¹⁰³

Další rozdíly jsou projevy emocí. U klientek jsou tyto přiměřené emoce akceptovány, především pokud souvisí s výčitky svědomí a s přiznáním chyby. U muže se potvrdilo chování, kdy dotyční nepřiznávají chyby, a lítost se zde neobjevuje. Toto chování je opodstatněné domněnkami, typu: muž ví vždy vše nejlépe a přiznat chybu je jako přiznat slabost.¹⁰⁴ Tento projev potvrzuje jedna z respondentek v mém výzkumném šetření, neboť muži nechtějí přiznat slabost a selhání ve svém životě.

Respondentky – ženy se pokoušejí svojí autoritu a sjednání kázně projevat zvýšením hlasu. Valdřová zmiňuje, že ženy jsou od dětství vychovávány k nenápadnému, úzkostnému chování. Vyznačují se tím, že mluví tichým hlasem. Díky zvýšení hlasu může výrazně vyzdvihnout argumenty, hlavně v pracovním sporu, dokáží vzbuzovat u mužů respekt.¹⁰⁵

Carol Gilliganové zavádí do praxe diferencialistické teorie, které obsahují tvrzení, že ženy řeší své problémy s ohledem na udržení vztahů, ženy nemají představu o cíli, jen ví, že se musí něco změnit. Ženy jsou zodpovědnější, problémy řeší dříve než muži, pomoc žádají z vlastní iniciativy, více motivované, lepší spolupráce, svěřující se se svými problémy, potřebují se svěřit a rozebrat své problémy a přemýšlet o typu řešení. Muži upřednostňují abstraktní morální principy, mají konkrétní představy a nápady na vypořádání se s problémem, ví do jaké organizace zajít pro radu, aby dosáhl řešení

¹⁰²srov. KARSTEN, Hartmut. *Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*, s. 122.

¹⁰³srov. JANEBOVÁ, Radka a Lucie. ČERNÁ. *Konstrukce žen - klientek a mužů -klientů v praxi sociální práce*. In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, s. 37-44.

¹⁰⁴Tamtéž, s. 40.

¹⁰⁵srov. VALDROVÁ, Jana. *ABC feminizmu*, s 12.

problému. Muži neradi žádají o pomoc, většinou v případě návštěvy sociálních pracovníků jsou někým posláni, nedůvěra k sociálním pracovníkům, ostýchavost požádat o pomoc, problém otevřít se a mluvit o problému, místo toho oznámí, co chtějí. Muži jsou méně motivovaní ke spolupráci, více samostatnější, také méně zodpovědnější.¹⁰⁶

¹⁰⁶ srov. GILILIGANOVÁ, Carol. In: JANEBOVÁ, Radka – Lucie, ČERNÁ. Konstrukce žen - klientek a mužů -klientů v praxi sociální práce. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, s. 37-44.

5 Klasifikace teorií v sociální práci

V druhé části výzkumného šetření se zabývám klasifikací teorií sociální práce podle Davida Howea. Pro výzkumné šetření jsem využívala tyto otázky: *Chápete poznání jako popis reality, nebo je pro Vás nástrojem pouze její interpretace? Je pro Vás podstatnou vlastností společnosti řád, nebo konflikt?* Pro znázornění a snadnější pochopení rozdělení do skupin uvádím v kapitole Metodika schéma: klasifikace teorií v SP podle Howea. V další tabulce 5, která souvisí s touto kapitolou, jsou uvedeny odpovědi od respondentů na otázky, které jsou napsané výše. Z této tabulky lze vidět už jasný rozdíl mezi mužem a ženou, kdy ženy odpovídaly častěji na první otázku, že pro ně je poznání nástroj interpretace nikoliv popis reality. U mužů tato odpověď také převažuje ale nikoliv jako u žen. Přejdeme-li na druhou otázku, je patrné, že v odpovědích jak u muže tak ženy převažuje řád. S malou převahou se objevila odpověď konflikt více u žen než mužů.

Tab. 5: Klasifikace teorie sociální práce

cílová skupina	muž	žena	muž	žena
drogově závislí	nástroj interpretace	nástroj interpretace	řád	konflikt
drogově závislí	nástroj interpretace	popis reality	řád	konflikt
romské obyvatelstvo	popis reality	nástroj interpretace	konflikt	konflikt
Mladiství	nástroj interpretace	popis reality	řád	konflikt
Mladiství	popis reality	nástroj interpretace	řád	řád
pachatelé trestného činu	nástroj interpretace	nástroj interpretace	řád	řád
oběti domácího násilí/ trestných činů	nástroj interpretace	nástroj interpretace	konflikt	řád
lidé s duševním onemocněním	nástroj interpretace	nástroj interpretace	konflikt	řád
Nezaměstnaní	popis reality	nástroj interpretace	řád	řád
Senioři	popis reality	nástroj interpretace	řád	řád

zdroj: vlastní výzkum

Tab. 6: Výsledky klasifikace v sociální práci

cílová skupina	muž	žena
drogově závislí	hledač významů	podněcování vědomí
drogově závislí	hledač významů	revolucionář
romské obyvatelstvo	revolucionář	podněcování vědomí
mladiství	hledač významů	revolucionář
mladiství	opraváři, prostředníci	hledač významů
pachatelé trestného činu	hledač významů	hledač významů
oběti domácího násilí/ trestných činů	podněcování vědomí	hledač významů
lidé s duševním onemocněním	podněcování vědomí	hledači významu
nezaměstnaní	opraváři, prostředníci	hledači významu
senioři	opraváři, prostředníci	hledači významu

zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 6 představuje klasifikaci teorií v sociální práci podle jednotlivých typů zařízení z mého výzkumného šetření. Tato tabulka rozděluje jednotlivé typy respondentů do skupin se zaměřením na teorie a metody v sociální práci. Nenajdeme zde jasné vymezení na muže a ženy, ale ženy jsou spíše zaměřené na typ takzvaných hledačů významu – což je výsledek odpovědi (nástroj interpretace/řád).

Pod hledače významů spadá přístup orientovaný na klienta a existencialistické teorie a metody sociální práce. Přístup orientovaný na klienta závisí, jakým způsobem přistupuje sociální pracovník ke klientovi a jak ten vztah vnímá klient, jde hlavně o kongruenci a opravdovost, pozitivní zpětnou vazbu a empatii. Sociální pracovník by měl být nehodnotící a nedirektivní, součástí přístupu má být aktivní naslouchání a autentické přátelství.¹⁰⁷ Existencialistické teorie je významná v oblasti lidského bytí a existencionálních potřeb klienta, kdy došlo k radikální individualizaci a ke změně

¹⁰⁷srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 203.

pevně zakotvené identity. Klíčovým tématem této teorie je problém svobody a odpovědnosti člověka.¹⁰⁸

U mužů se objevila jako druhá nejčastější odpověď: popis reality/řád, což spadá pod část opraváři- prostředníci, které obsahuje teorie sociálních systémů, behaviorální teorie a psychoanalýza. Zajímavost je, že tato kombinace odpovědí se neobjevila u žen ani jednou.

Behaviorální teorie se zaměřuje na lidské chování a na všechny faktory, které determinují lidské chování.¹⁰⁹ Psychoanalýza vytvořila v sociální práci prostor pro hledání teoretických konceptů, které byly přínosem tolerantního a otevřeného naslouchání.¹¹⁰

Jak muži, tak ženy odpověděli ve stejném množství kombinaci odpovědí (nástroj interpretace/ konflikt), což znamená, že spadá do oblasti podněcování vědomí, do které se řadí antiopresivní přístupy, pedagogika osvobození, feministická sociální práce.

Cílem antiopresivního přístupu je zmírnit, ideálně odstranit nerovnováhu v postavení společenských utlačovaných skupin, diskriminace a útlak kritikou sexismu, rasismu, diskriminace seniorů a osob se zdravotním postižením a další forem diskriminace a oprese.¹¹¹ Feministická sociální práce je jedním z proudů antidiskriminační sociální práce, tento proud se orientuje na hledání, vysvětlování a řešení nerovnosti mezi ženami a muži ve společnosti. Společným cílem toto směru je odstranění marginalizaci a opresi žen ve společnosti.¹¹²

Oblast revolucionáři je kombinace odpovědí (popis reality/ konflikt) tato odpověď se objevila u mužů jednou a u žen dvakrát. Tato oblast obsahuje: radikální strukturalisté např. marxisté. Radikální přístup se zaměřuje na zavedený způsob fungování společnosti. Základní pojmy toto přístupu jsou sociální práva a sociální spravedlnost.

¹⁰⁸srov. MATOUŠEK, Oldřich a Alois KŘIŠŤAN. *Encyklopedie sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, s. 21.

¹⁰⁹tamtéž, s. 17.

¹¹⁰srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*, s. 205.

¹¹¹srov. MATOUŠEK, Oldřich a Alois KŘIŠŤAN. *Encyklopedie sociální práce*, s. 92.

¹¹²tamtéž, s. 77.

Shrnutí:

Pro ověření adekvátní volby teorií k cílové skupině jsem využila náhodný výběr z respondentů z výzkumného šetření, kde jsem vybrala 3 páry respondentů. Výběr probíhal náhodným losem. Pro potvrzení adekvátnosti volby teorie jsem se během rozhovorů s respondenty informovala o metodách a technikách, které využívají v daných organizacích.

První pár jsou respondenti s cílovou skupinou oběti domácího násilí, podle odpovědí respondentů R7 – muž (podněcování vědomí) a R7 – žena (hledání významu), čímž se jednotlivé teorie shodují, neboť práce s oběťmi domácího násilí potřebuje individuální přístup a to orientace na klienta, dále je potřeba s klientem řešit jeho existencionální potřeby, též se využívá feministická teorie, která se zaměřuje na nerovnosti ženy a antiopresivní přístup se zaměřuje na diskriminaci. Další pokus o potvrzení byli respondenti R2, kteří jsou orientovaní na drogově závislé klienty. R2 - muž (hledáči významu) a R2 – žena (revolucionář), kdy hledáči významu se využívají přístup orientovaný na klienta, který se v dané organizaci, odkud jsou respondenti R2 používá, ale revolucionář, do kterého spadá radikální přístup, se v této oblasti moc nevyskytuje. Respondenti R6 jak muž, tak žena se zařadili do oblasti hledání významu. V případě jejich cílové skupiny pachatele trestných činů, je přístup orientovaný na klienta základní metodou, do této oblasti patří i existencionální teorie, která i zde u pachatelů trestných činů má své využití.

V této části můžeme pocítovat vliv cílových skupin a zaměření sociálních pracovníků, neboť s každou cílovou skupinou je potřeba jednat podle různých metod, které se specializuje na jednotlivé typy klientů. Zásadní rozdíl je tedy v tom, že ženy spadají do oblasti hledáči významů a ani jedna neodpověděla v oblasti opraváři významu. Muži byli ve svých odpovědích mnohem rozmanitější a objevilo se u nich všechny možnosti, nejvíce ale hledáči významů a opraváři, prostředníci.

6 Rozdíl v řešení kazuistiky

Z třetí části výzkumného šetření vyplynuly následující poznatky v oblasti rozdílu mezi sociálním pracovníkem a sociální pracovníci. V této části výzkumného šetření jsem předkládala respondentkám a respondentům kazuistiku, kterou jsem uvedla již v kapitole Metodika. Cílem bylo zjistit rozdílné přístupy mezi sociálními pracovníci-ženami a sociálními pracovníky-muži v řešení uvedené problematiky v kazuistice.

S výzkumem se ukázala profesionalita jednotlivých pracovníků a pracovníc, kdy přistupovali k uvedenému příkladu jako profesionálové, ale objevily se i genderové stereotypy.

Janebová uvádí, že nastolení genderové rovnosti v sociální práci můžeme brát jako ideál, který je v praxi zcela nepraktikován. Praktická rozhodování sociálních pracovníc a pracovníků, nemusí záviset na profesionalitě, často do rozhodování vstupují vlastní hodnoty a potřeby pracovníc a pracovníků. Tyto potřeby jsou ovlivněny kulturou organizace, v níž sociální pracovníci a pracovníce pracují. Samozřejmě jejich rozhodování může být ovlivněno také z ekonomických, sociálních, politických a kulturních oblastí, které souvisí se sociálními procesy, kdy při těchto procesech dochází k přesunu jednotlivců, skupin nebo komunit na okraj společnosti. Poté klienti a klientky jsou postiženi formou materiální deprivací, diskriminací a vyloučení ze sociálních programů a služeb.¹¹³

Jedním z aspektů, který se projevil při řešení, byla orientace pracovníků podle svých cílových skupin, se kterými pracují ve své nynější práci. Z důvodu odlišnosti zaměření a cílů organizací a institucí se odpovědi lišily.

¹¹³srov. JANEBOVÁ, Radka a Lucie. ČERNÁ. *Konstrukce žen - klientek a mužů -klientů v praxi sociální práce*. In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, s. 37-44.

Pro lepší a názornější ukázkou těchto rozdílů se pokusím přiblížit poslání a cíle jednotlivých cílových skupin a poukážu na následující rozdíly mezi přístupem sociálního pracovníka- muže a sociální pracovníci-ženy.

Cíle a poslání sociální práce se liší jak dobou tak teoretickým, společenským a kulturním kontextem.¹¹⁴ Rozdíly jednotlivých skupin se také liší činností sociálních pracovníků, které Gulová rozděluje následovně: *sociálně správní činnosti, sociálně-právní poradenství, sociální diagnostika, sociální prevence a ochrana, sociální koncepce, supervize, sociální management, výzkum v sociální práci, vědecké činnosti, vzdělávání, sociální intervence, do které spadá poradenství, terapie, organizování vyjednávání...*¹¹⁵

Výzkumný vzorek se skládá z 10 páru: sociální pracovníce a sociálního pracovníka z různých druhů organizace zaměřující se na jiný typ klientely. Některé organizace, instituce či orgány mají širší klientelu a setkávají se rozmanitějším obsahem osob, které mají ve svém životě určitý problém, se kterým potřebují pomoci. Ve výzkumném šetření se objevily cílové skupiny: drogově závislí, romské obyvatelstvo, mladiství, pachatelé trestných činů, oběti domácího násilí/ trestných činů, lidé s duševním onemocněním, nezaměstnaní a senioři.

První z cílových skupin jsou drogově závislí, tato skupina obsahuje širokou klientelu osob, od mladých po staré osoby, od majetných po nemajetné, od mužů po ženy atd. Pro lepší ukázkou pár informací k cílové skupině drogově závislí.

6.1 Cílová skupina drogově závislí

Respondenti pracující s cílovou skupinou drogově závislí upozorňovali na hlavní rozdíl a to na míru drogové závislosti, nebo druhu závislosti. Podle Matouška můžeme závislost rozdělit do 5 stupňů:

Experimentální užívání – droga je brána nepravdělně, bez následku

¹¹⁴srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*, s. 184.

¹¹⁵GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 35.

Příležitostní užívání – droga je brána pravidelně, jednou za týden, ve volném čase, stává se životním stylem, následky jen po použití neovlivňuje psychologickou rovnováhu a sociální fungování

Pravidelné užívání – droga je brána více než jednou týdně, následky se projevují škodlivými účinky

Problémové užívání – ovlivňuje osobní i pracovní život a také zdravotní stav

Závislost na droze- uživatelé zvyšují dávky a mají stálou touhu po droze, které podřizují stále svůj život ¹¹⁶

Další problém užívání drog je důvod, proč osoby začaly užívat drogy, Vágnerová k tomuto tématu uvádí sklon mladistvých k nadměrnému užívání léků, alkoholu a drog, může být nápodoba rodičovského chování. ¹¹⁷

Dalšími okolnosti, které ovlivňují závislost, můžeme uvést nižší vzdělání, s tím souvisí sociální znevýhodnění a sociální deprivace - nezaměstnanost a bezdomovectví, dále závislost ovlivňuje životní styl a vrstevnické i sociální skupiny. Důležité také podotknout, že do faktorů můžeme zařadit i rizikové povolání jako například lékárníci, barmani a ostatní profese, které mají usnadněný přístup k psychoaktivním látkám. ¹¹⁸

Stávající služby a zařízení pro tuto skupiny klientů jsou např. terénní programy, nízkoprahová kontaktní centra, ambulantní léčba, denní stacionáře, péče v detoxikačních jednotkách, psychiatrické léčebny, terapeutické komunity, doléčovací centra, substituční programy a právní poradna. ¹¹⁹

Jedním z nástrojů, který se uplatňuje ve všech zmíněných možnostech pomoci a také častá odpověď respondentů je psychoterapie. Vágnerová vidí psychoterapii jako důležitý nástroj pomoci, který je zaměřený na porozumění závislosti jako takové. Díky psychoterapie získávají klienti nadhled na vlastní situaci, pomáhají klientovi vyrovnat se se svojí situací a při nácviku chování a dovedností. Psychoterapie může probíhat ve

¹¹⁶srov. MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 212.

¹¹⁷srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004, s. 554.

¹¹⁸srov. DOČKAL, Jan. *Člověk a drogy*. Éthum: Sdružení pro sociální prevenci a sociální pedagogiku, 2000, s. 40.

¹¹⁹srov. MATOUŠEK, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*, s. 212.

formě individuální či skupinové, popřípadě rodinná, partnerská nebo manželská terapie, neboť někdy potřebuje léčit nejen klient ale celá jeho rodina.¹²⁰

Respondenti se snaží rozvíjet možnosti a formy, které jsou pro klienty drogově závislé důležité a prospěšné. Společně se při mém rozhovoru s nimi shodli na rozvoji svépomocných skupin. I Vágnerová uvádí praktičnost, která se osvědčila u svépomocných skupin, do kterých patří osoby se stejnou zkušeností, ať už jsou to lidé v průběhu léčby, nebo abstinující. Mohou si mezi sebou vyměnit zkušenosti, zážitky, navzájem se motivovat a podporovat a také vytvářet sociální kontakty. Za poslední dobu se rozšířily takzvané kontaktní centra, P-centra a případně kluby, speciální chráněné bydlení, terapeutické komunity.¹²¹

Kalina prezentuje terapeutická komunita jako specifickou formou skupinové psychoterapie, kde společně žijí závislí klienti, kteří vytvářejí nácvik sociální dovedností, trénují utváření vztahů a jsou připravováni na běžný život a problémy, se kterými se mohou v životě setkat.¹²² Nešpor zdůrazňuje u této komunity, náročnost zvládnutí této pomoci, která není pro všechny klienty.¹²³

Z rozhovorů s respondenty pracující s touto cílovou skupinou vyplynuly následující informace ohledně klientů. Cílová skupina drogově závislý jsou potřeba nejprve nějakým způsobem informovat a získat si danou klientelu, nejlepší způsob pro toto je terénní práce, která ale není jen tak pro každého. Je potřeba najít si danou klientelu a zapadnout mezi ně, získat jejich důvěru a postupně jim předávat informace. V mnoha případech klientů drogově závislých, kteří opustí doléčovací centra, se vrátí, ke svému předešlému životu, protože nedokáže zvládat situace v běžném životě, často návrat k drogám zvyšují přátelé, party a okolí.

Výsledek k řešení kazuistiky:

¹²⁰srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 576.

¹²¹Tamtéž, 576.

¹²²srov. KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, s. 53.

¹²³srov. NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: [současné poznatky a perspektivy léčby]*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 94.

R1-Muž: Sociální pracovník, z mého výzkumného šetření pracuje s cílovou skupinou drogově závislí celý svůj život, proto má dostatek zkušeností s takovým případem jako je syn v kazuistice a ví jakým způsobem pracovat, či co bude klient potřebovat.

R1 - Muž: „Situaci bych řešil s každým zvlášť, u matky bych se zaměřil také na její psychické problémy s ohledem na domácího násilí, u kterého by mohlo pomoci intervenční centrum a terapie i řešení výchovných problémů. Matka má problémy doma a pro tento případ bych navrhol návštěvu také adiktologické poradny, po domluvě s matkou bych jí rovnou objednal. V poradně by jí pomohli řešit problémy pomocí terapie, nebo pomocí psychologa a nabídli by jí pomoc se synem a nastavení určitých pravidel. Právní postih syna bych vyřešit bezplatně a přes poradnu, kde jsou dnes asociace, kde najdeme zdarma právní poradenství. Problém syna, zaměřit se na trávení volného času, aby nemohl páchat žádné trestné činy. V rodině chybí mužská autorita. S ohledem na distribuci drog poradit návštěvu adiktologické poradny, kde by se zaměřili i na jeho problémy doma i ve škole.“

R1- Žena Respondentka u kazuistiky brala v potaz její cílovou skupinu a využívala k řešení její schopnosti a dovednosti s těmito klienty. Vzhledem k jediné praxi s touto cílovou skupinou se orientovala na svoji problematiku, se kterou pracuje a má zkušenosti.

R1- Žena „Synovi bych se pokusila, vysvětlit jakou cestou směřuje, když se chová tak jak se chová, čeho chce dosáhnout, co je jeho problém a důvod tohoto chování, poskytnout mu dostatečné informace a co ho všechno čeká, následky užívání drog, krádeží až po možnosti vězení. Společně bych odkázala jak jeho tak matku na adiktologické poradnu, která by řešila nekázeň syna. Na problémy matky bych jí odkázala na určitý druh terapie.“

R2 - Muž Tento respondent pracuje s cílovou skupinou už poměrně značnou část svého života a má dostatečnou praxi, která by se mohla v problematice projevit. Jeho

postoj, k této kazuistice byl velmi jasný a striktní, díky každodennosti těchto případu mu nedělal problém rychle a jasně navrhnout řešení pro klienta.

R2 - Muž. „V této kazuistice vidím jasný problém. Vzhledem k tématu je mi tahle problematika blízka a navrhuji synovi navštívit poradnu s adiktologem, kde se o něj postarají, jak o jeho problém s distribucí marihuany, problémem ve škole i v rodině, nabídnou mu také možnosti trávení volného času a pokusí se ho nasměrovat k volnočasovým aktivitám, v poradně mu poskytnou dostatečné informace, aby dokázal změnit svůj postoj k životu, musí ale chtít. Dalším krokem by bylo navázat kontakt s původní rodinou. Problémy s týráním není moje parketa, ale určitě bych jí doporučil psychoterapii.“

R2 - Žena Respondentka i přes své zkušenosti, nereagovala v kazuistice jen na svoji cílovou skupinu, se kterou pracuje, nebo s danou problematikou, týkající se cílové skupiny. Stručně a celkově nahlédla na problémy matky a syna.

R2 - Žena: „Matce bych vyhledala odbornou péči v podobě psychoterapeuta, myslím si, že si potřebuje promluvit o svých problémech i kvůli traumatu s exmanželem. Syn pokud nebude chtít spolupracovat, tak řešení bude bezpředmětné. Nemá cenu lámat něco, co nejde. U syna je potřeba motivace, ale musí chtít on sám. Ale bylo by dobré nabídnout mu volnočasové aktivity, které by ho bavily. Nejlépe v čele s pozitivní mužskou autoritou.“

Tab. 7: Výsledky kazuistiky s cílovou skupinou drogově závislí

Sociální pracovníci – muži	Sociální pracovníce – ženy
<ul style="list-style-type: none"> ☉ Matka <ul style="list-style-type: none"> ▪ adiktologická poradna -terapeut nebo psycholog, řešit domácí problémy, nastavení určitých pravidel ▪ problém nedostatečná autorita- chybí mužský vzor ▪ právní postihy – řešit bezplatně ▪ navázat kontakt s původní rodinou ▪ zaměřit se na fyzické týrání – intervenční centrum – terapie,ohledně domácího násilí i řešení výchovných problému 	<ul style="list-style-type: none"> ☉ Matka <ul style="list-style-type: none"> ▪ vyhledání odbornou péči v podobě psychoterapeuta- kvůli synovi tak i traumatu s exmanželem ▪ adiktologická poradna
<ul style="list-style-type: none"> ☉ Syn <ul style="list-style-type: none"> ▪ nabídky pro trávení volného času ▪ adiktologická poradna řešení syna jeho problému, ve škole i doma 	<ul style="list-style-type: none"> ☉ Syn <ul style="list-style-type: none"> ▪ musí chtít spolupracovat ▪ volnočasové aktivity -v čele s pozitivní mužskou autoritou ▪ vysvětlit jakou cestou směřuje a co ho všechno čeká,

Zde jsme si mohli povšimnout, že v této skupině se nachází více respondentů s cílovou skupinou. Rozdíl zde se projevil v rámci praxe, kdy u respondentů Respondent1 - muž a respondent2 - muž byla zjištěna dlouhodobá praxe, které se projevila i při řešení a přístupu k problematice z kazuistiky.

Díky dlouholeté praxi sociální pracovník zdokonaluje empatii a zvyšuje svou profesionalitu, která vede k osamostatnění klienta. Gulová také upozorňuje na potřebu vzdělávání, ve smyslu rozvíjení tvořivosti a kultivace. Zdůvodňuje to tím, že společnost je komplikovanější, a proto je kladen nárok na kvalitu odborné přípravy sociálního pracovníka.¹²⁴

Vzhledem k profesionálnímu způsobu byl vyřešen problém matky i syna. Respondent2 - muž se orientoval více na problém syna než matky, neboť jeho cílová skupina jsou drogově závislí a s takovými problémy se setkává často. Respondent poukazuje také na navázání kontaktu s původní rodinou, který se u respondentů neobjevil.

Ženy jak už je u nich zvykem více mluvili a snažili se vysvětlit a domluvit synovi oproti mužům, kteří byli ráznější a bez dlouhého vysvětlování a domlouvání.

V rámci ovlivnění celé skupiny byl návrh návštěvy adiktologické poradny, se kterou spolupracují a jejich klientelu a programy dostatečně znají. Adiktologická poradna má cílovou skupinu osob, které jsou ohrožené závislostí na návykových látkách nebo jejich blízcí hledají pomoc. Do jejich klientely spadají jak uživatelé drog (experimentátoři, příležitostní uživatelé, problémoví uživatelé), uživatelé alkoholu, exuseři (bývalí uživatelé drog), tak i nelátková závislost jako jsou hráči automatů, závislí na PC hrách a jiné závislosti, poruchy příjmu potravy. Sociální okolí, pro které je tato organizace určená je rodina, ve které se nachází problém s užíváním omamných a psychotropních látek nebo jinou závislostí, rodina ve které se nacházejí děti a mladiství s uvedenými problémy, nebo partneři a rodinní příslušníci. Zvláštní cílovou skupinou jsou osoby, které jsou do poradny poslány jinou institucí, provádějící sociální

¹²⁴srov. GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*, s. 35-36.

kontrolu. Většinou je to Odborem sociálních věcí - oddělením sociálně-právní ochrany dětí nebo kurátory pro mládež nebo Probační a mediační službou ČR - soudně nařízený dohled u uživatelů drog.¹²⁵

6.2 Cílová skupina romská komunita

Romská komunita je nejrozšířenější etnickou menšinou v České republice. Několik tisíc Romů, kteří se nacházejí v České republice, jsou potomci polokočovně žijících Romů na tomto území řadu pokolení. Největší počet ale tvoří přistěhovalci ze Slovenska. Tato skupina spadá do jedné z nejrizikovějších skupin, co se týče nezaměstnanosti, kriminality a nízkou úrovní vzdělanosti. Toto je výčet nejčastějších problémů, které uvedli respondenti. Matoušek popisuje tento výčet ve svém Slovníku sociální práce, kde dodává ještě problematiku horšího zdravotního stavu, kratší průměrnou délku života, nižší úroveň stravování a bydlení.¹²⁶

V rozhovorech s respondenty byla zdůrazňována potřeba znát o romské komunitě dostatek informací. K porozumění této menšiny se musí pochopit kulturní oblasti, do které spadá například hodnotový žebříček, který dobře rozvádí Navrátil ve své knize Romové v české společnosti: na prvním místě je rodina a rod, poté zdraví, svoboda a úcta, dále peníze a materiální potřeby. K jejich kulturní specifičnosti patří endogamie, která znamená, že romské manželství zůstává většinou ve skupině. Respondenti také uvedli, že tato skupina je komunikačně velmi schopná to potvrzuje i sociální oblast uvedená u Navrátila, který ale rozvádí komunikaci s touto cílovou skupinou o význam na neverbální komunikaci. Spjatost a soudržnost je jeden s významných znaků, pokud se objeví, jakýkoliv problém tato skupina drží při sobě. Často jsou rádi vidět, z malého problému dokáží udělat vážný problém, rádi na sebe upozorňují a na sociální pracovníky utočí různými výhrůzkami, či nepravdivými báchorkami, za účelem získat určitého obnosu, nebo nároky i o tyto zkušenosti se semnou respondenti podělili při výzkumném šetření. O tomto problému se také zmiňuje Navrátil, menšina vyžaduje

¹²⁵srov. ADIKTOLOGICKÁ PORADNA PREVENT: *Cílová skupina* [online]. [cit. 2015-01-28]. Dostupná z: <http://dp.os-prevent.cz/cilova-skupina>

¹²⁶srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. s. 190-191.

vysokou pomoc od odborů sociální péče a pomoci ale naopak se málo participuje v oblasti polické ani jako volený ani jako voliči a jsou levicového zaměření, kvůli sociální jistotě.¹²⁷

Šišková zas upozorňuje na specifické komunikační strategie s Romy, u které je pro kvalitu sociální práce potřeba si uvědomit, že je lepší nespěchat a mít dostatek trpělivosti, všítat si mimoslovní komunikace převážně se zaměřit na řeč těla, dávat si pozor na kritiku před velkým kolektivem a výtky si nechat na soukromí, dbát na důslednost a neustále si ověřovat termíny, nebát se v jejich blízkosti a jejich doteků, také se nebát emocí a projevit je, přizpůsobit terminologii a jednotlivé věci dostatečně vysvětlit, popřípadě se jich vyhnout a dát přednost stručnosti, konkrétnosti a srozumitelnosti, přizpůsobovat se k individuálním potřebám klienta, používat zpětnou vazbu a snažit se respektovat hodnotový systém romské etniky.¹²⁸

Po celkovém shrnutí romské komunity jsme s respondenty dospěli, že největší problém komunity je finanční oblast. Tuto problematiku popisuje Janoušková a Nedělníková. Sociální pracovník pracuje v přímém kontaktu s klientem a potýká se dennodenně s mnoha problémy jako například neplacení, dluhy, či exekuce. Cílem sociálního pracovníka je vést klienta k odpovědnosti za jeho činy – za placení závazků, popřípadě pomáhá komunikovat s věřiteli a dojednává splátkový kalendář. Vede klienta k hospodaření jeho příjmu a pomáhá zabezpečit jeho živobytí pomocí dávek z pilíře státní sociální podpory či sociální péče. Dále sociální pracovník vytváří prostor pro spolupráci školy s jeho klienty, nabízí pomoc rodinám, kde chybí dostatečné podmínky pro přípravu dětí.¹²⁹

Za hlavní úkoly při práci s romskou komunitou můžeme považovat podporu místní komunity z hlediska její iniciativy a emancipace směrem k samo organizaci.

¹²⁷ srov. NAVRATIL, P. *Romové v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, s. 202-203.

¹²⁸ srov. ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*, 1. vyd. Praha: Portál, 2001, s. 148.

¹²⁹ srov. JANOUŠKOVÁ, Klára a Dana NEDĚLNÍKOVÁ. *Profesní dovednosti terénních sociálních pracovníků: sborník studijních textů pro terénní sociální pracovníky*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008, s. 407 - 427

Druhý hlavní úkol je motivovat a ukazovat nové výzvy a projekty, vytvářet mosty k okolní společnosti. Motivace k hledání dalších témat, týkající se komunity.¹³⁰

Jak respondenti uvedli, práce v této komunitě není jednoduchá. Je potřeba získat důvěru a zároveň autoritu. Sociální pracovník by měl pracovat po malých krocích, postupně poznávat danou menšinu. Nejprve, než vstoupí do dané oblasti, by měl získat dostatečné informace o komunitě, zvycích, hodnotách, rituálech. Nejlepší řešení je dostat se do komunity přes někoho a tak dotyčný díky pozorování získává znalosti a dovednosti ohledně skupiny a postupně dosáhne důvěru ostatních. Práce sociálního pracovníka se brzo rozkřikne a záleží jen na něm, jakou si udělá v komunitě pověst. Důležité zajistit si autoritu, neustupovat z požadavku a nebát se, neboť tato skupina ráda manipuluje s ostatními a většinou se snaží udělat ze své situace větší problém než je.

Výsledek k řešení kazuistiky:

R3 - Muž „V kazuistice jde vidět jasné postavení syna, kterému chybí autorita a řád. Problémem je synův věk, který je 17 let, v tomto těžkém období je obtížná komunikace s dospívajícím, neboť v této etapě života je výrazné nedodržování autorit porušování řádu na běžném pořádku. Mladiství se považují za dospělého, ale neberou následky za své činy a nemyslí do budoucnosti. S takovýmto klientem bych jednal nekompromisně, potřeba řádu autority, dostatečně zaměstnat. Chybí otec jako autorita. Matka měla jasné problémy s týráním a znevýhodněné postavení v rodině, proto navrhuji intervenční centrum, terapii na její psychické problémy. Pro výchovu syna bych doporučil probační službu, nebo speciální projekty, které se zabývají na problematické děti. Snaha sehnat terapie a poradenství zdarma.“

R3 - Žena: Sociální pracovnice se orientovala nejprve na problém matky a potom řešila problémy syna. Sama zmínila, že žena je v těžké situaci, když musí živit rodinu sama.

¹³⁰ SCHURINGA, L. Komunitní práce a inkluze Romů, Přeložil Alice Gojová. Ostrava: Radovan Goj, 2007, s. 34.

R3 - Žena: „*Matka má viditelně finanční problémy, díky kterým nezvládá situaci se synem, nemá dostatek času a chybí mu autorita. Navrhovala bych matce intervenční centrum, kde by jí pomohli jak s traumatem domácího násilí, tak i s výchovou syna. Nejprve bych se snažila zaměřit na matku a její problémy, protože ona se musí dát dohromady, aby mohla řešit problémy syna. Její finanční situaci, bych se pokusila řešit příspěvkem na bydlení. Synovy problémy bych řešila ve spolupráci s policií, bude záležet na soudu, jakým způsobem rozhodne, zda bude udělena ústavní výchova, budou zde zapojeny orgány trestných.*“

Tab. 8: Výsledky kazuistiky s cílovou skupinou romské komunity

Sociální pracovníci- <u>muži</u>	Sociální pracovníci – <u>ženy</u>
<ul style="list-style-type: none"> ☉ Matka <ul style="list-style-type: none"> ▪ domácí násilí ▪ intervenční centrum terapie ▪ výchova syna - probační služba ▪ specifické projekty pro oběti domácího násilí ▪ terapie zadarmo ▪ psychoterapie 	<ul style="list-style-type: none"> ☉ Matka <ul style="list-style-type: none"> ▪ finanční situaci v rodině ▪ z důvodu práce a nedostatku času – vznikly problémy se synem ▪ intervenční centrum <ul style="list-style-type: none"> ○ oběti domácího násilí na ○ výchovu syna ▪ nejdříve by se měla zkusit dát dohromady ona potom muže napravovat syna ▪ finanční stránku rodiny by se řešila příspěvkem na bydlení
<ul style="list-style-type: none"> ☉ Syn <ul style="list-style-type: none"> ▪ chybí autorita - mužský pohled ▪ problém synův věk ▪ problém s výchovou v 17 letech už se moc nezachrání, ▪ intervenční centrum ▪ řád ▪ práce 	<ul style="list-style-type: none"> ☉ Syn <ul style="list-style-type: none"> ▪ problém řešit s policií ▪ rozhodnutí soudu o ústavní výchově ▪ do řešení zapojeny orgány trestných činů, ▪ nízkoprahové zařízení ▪ distribuce - prevent, ▪ ústavní péče - bude řešit jeho vzdělání

zdroj: vlastní výzkum

Respondent3 - muž zdůrazňoval chybějící autoritu a chování mladistvých v daném věku. S chybějící autoritou se ještě několikrát během výzkumu setkáme. Respondentka3 - žena zase vypichuje finanční problém v rodině a poukazuje na problémy matky, která se musí nejprve dát dohromady a poté muže řešit synovy problémy. Oba respondenti navrhují návštěvu intervenčního centra.

6.3 Cílová skupina mladiství

Pro pochopení odpovědí respondentů s cílovou skupinou mladiství je důležité si tento pojem vymezit, neboť do skupiny mladistvých zařadíme dospívající populaci v období pubescence a adolescence tzn. období mezi dětstvím a dospělostí. V této etapě života dochází u jedince k mnoha biologickým, fyziologickým, psychologickým a sociálním změnám.¹³¹

Z diskuze s respondenty vyvstaly otázky týkající se rizikového chování, proč se tak mladiství chovají. Toto téma rozvádí Rozehnalová, kdy rizikové chování dospívajících slouží k uspokojování některých vývojových potřeb, které jsou například zvyšování sebevědomí nebo specifická komunikace s vrstevníky. Tyto příčiny chování je složité měnit, a proto se musí sociální pracovník zaměřit na jedinečnosti každého klienta.

Rizikové chování se projevuje ve třech okruzích, které se vzájemně propojují:

- zneužívání návykových látek
- negativní jevy v oblasti psychosociální
- rizikové chování v oblasti sexuálního chování¹³²

Respondenti se shodli, že chování mladistvých ovlivňují problémy doma, ať už je to nefunkčnost nebo nedostatek času na děti. Jako jeden z faktorů u rizikové mládeže má i Matoušek selhání rodiny, ať už je to jenom selhání základních funkcí. Většinou se objevuje u nezletilých rodičů, nebo absence jednoho z rodičů, ale i u rodiče závislé na návykových látkách nebo život dětí v neúplných rodinách a účast dětí při rozvodech. Často tyto zkušenosti ovlivňuje psychologické a sociální fungování. Dalším problémem jsou vyšší pracovní nároky na rodiče, z čehož vyplývá nedostatek času na rodinu. Velký vliv na rizikové chování má medium a život ve městech.¹³³

¹³¹srov. LÁBÁTH, V. a kol. *Riziková mládež, Riziková mládež*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2001, s. 11.

¹³²srov. ROZEHNALOVÁ, M. *Rizikové chování dospívajících a jeho prevence: 7. odborný seminář: 25.-27. září 2006, SZÚ Praha*. Praha: Cevap, 2006, s. 19-20.

¹³³srov. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*, s. 267-269.

Další příčina může být ekonomické selhání rodiny, které souvisí s nízkou kvalitou bydlení, nedostatečnou výživou apod. Tyto faktory ovlivňují děti a jejich základní vzdělání i další vzdělávání, většina pak postupuje až k nezaměstnanosti.¹³⁴

Většina z organizací mého výzkumného šetření se zabývala sociální prací s rizikovou mládeží, nebo tato klientela spadala do jejich služeb. S touto skupinou spolupracuje velká část organizací, některé z nich popisuje Matoušek ve své knize a jde o: orgány sociálně právní ochrany dětí, kurátora pro mládež, diagnostické a výchovné ústavy, střediska výchovné péče, výchovný poradce a funkce preventisty sociálně patologických jevů, školy se speciálním vzdělávacím programem, probační mediační služby, dům dětí a mládeže, nízkoprahové kluby, až po salesiánská střediska.¹³⁵

Každá tato organizace se zabývá sice mladistvými, ale má své specifické poslání, které se pak liší v přístupu ke klientovi: Sociálně právní ochrany dětí zajišťuje základní princip a to je právo a povinnost rodičů vychovávat a pečovat o děti společně a v případě potřeby vyžadovat pomoc. Hlavním cílem sociálně právní ochrany dětí je nejlepší zájem, prospěch a blaho dítěte.¹³⁶

Funkce kurátora pro mládež je zaměřit se na děti, které zanedbávají povinnou školní docházku, žijí se prostitutci, jsou konzumenti alkoholu nebo jiných návykových látek. Další oblastí jsou to děti a mládež, která spáchala trestný čin, děti do 15 let spáchaly jen čin, nebo se zaměřují na děti a mládež, které opakovaně utíkají od rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu.¹³⁷

Probační a mediační služby vykonávají probační programy pro mladistvé podle § 17 zákona č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, obsahem tohoto programu je: plán sociálního výcviku, psychologické poradenství, terapeutické programy a další programy jako zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný program pro rozvoj sociálních dovedností s omezeným režimem v běžném životě, za účelem

¹³⁴Tamtéž, 267-269.

¹³⁵tamtéž, s. 270-272

¹³⁶srov. MPSV. *Sociálně-právní ochrana dětí*. [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/7241>

¹³⁷srov. MPSV. *Funkce kurátora*. [online]. 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7290/Funkce_kuratora.pdf

vyhnutí se chování, které je v rozporu se zákonem a dále slouží k podpoře sociálního zázemí a urovnání vztahů mezi ním a poškozeným.¹³⁸

Diagnostické ústavy pro mládež nabízejí služby: ambulantní služby, dobrovolné pobyty na dohodu, soudně nařízené diagnostické pobyty dlouhodobé pobyty, záchytné stanoviště pro děti zadržené na útěku. Zaměřují se na konzultační, poradenskou a terapeutickou pomoc, včetně případné krizové intervence pro rodiče s dětmi – dospívajícími.¹³⁹

Naopak tyto tři zařízení se zabývají volným časem klienta dům dětí a mládeže realizuje specializované zájmové činnosti, které jsou pod odborným pedagogickým vedením.¹⁴⁰

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež nabízejí zázemí, podporu a kvalifikovanou pomoc mladistvým v jejich těžké situaci. Cílem těchto zařízení je motivovat a podporovat dospívající k řešení jejich situace v těžkém období života, poskytnout sociální služby a nabídnout volnočasové aktivity.¹⁴¹

Matoušek ještě uvádí Salesiánská střediska, jako jednu z organizací zabývajících se mladistvými. Salesiánské středisko nabízí naplň volného času dětí, tato činnost je jeden z pilířů prevence kriminality mládeže, což potvrzuje vysoká podpora aktivit zaměřených na cílovou skupinu.¹⁴²

Sociální práce s rizikovou mládeží je rozšířené do různých oblastí, jak jsem již v kapitole uvedla, s touto cílovou skupinou se zabývá mnoho organizací a institucí, které se snaží řešit problémy a životní situace mladistvých. Problémem této skupiny je komunikace, neboť oni sami nemají důvod si nechávat od někoho radit, nerespektují autority či řády. Vliv chování je nedostatek časů rodičů na děti, většinou je to tím, že rodiče jsou uživateli návykových látek či alkoholu, nebo časově náročnou prací. Dospívající nemají dobrý vzor do života. Vliv na chování má také parta, do které chce

¹³⁸srov. PMSCR. *Mladiství-probační-programy*. [online]. 2002-2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <www.pmscr.cz/mladistvi-probacni-programy/>

¹³⁹srov. DŮM BRNO. *Diagnostický ústav pro mládež*. [online]. 2002-2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <http://www.dum-brno.cz/index.php>

¹⁴⁰srov. HÁJEK, B., HOFBAUER B., PÁVKOVÁ J. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2011

¹⁴¹PODANÉ RUČE: Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. © 1995-2015 Dostupné z: <<http://www.podaneruce.cz/programy-a-pece/nizkoprahova-zarizeni-pro-deti-a-mladez/>>

¹⁴²VEČERKA, K., HOLAS, J., *Úspěšnost preventivní práce*. Praha: Vydavatelství Kufr, 2001. s. 23.

klient zapadnout, musí se vyrovnat ostatním, nesmí zůstat v ničem pozadu, často riskují a páchají trestné činy bez toho, aby se zamysleli nad následky.

Z výzkumného šetření vyplývá znalost sociálních pracovníků o těchto možnostech spolupráce, neboť jejich příklad řešení kazuistiky ve výzkumu, obsahoval velké množství již výše uvedených organizací, které navrhovali ke spolupráci s klientem.

Výsledek k řešení kazuistiky:

R4 - Muž: Sociální pracovník pracuje čerstvě s touto cílovou skupinou a dříve se zabýval drogově zavinilými, i když by se zdálo, že mají tyto skupiny hodně společného, jsou zde určité rozdíly. Proto se nechtěl sociální pracovník, v rámci svého řešení jasně upnout na jednu možnost řešení.

R4 - Muž: „Navrhoval bych, aby si matka našla partnera, kvůli zlepšení psychických problémů, tak i finančních, kdy by mohl přispívat do společné domácnosti, ale pomohl by i s problémy syna, neboť v rodině je nedostatečnou autorita, z důvodu toho, že chybí mužský vzor. Matce nabídnout návštěvy psychologa, aspoň pár sezení. Synova samozřejmě motivovat k zájmové činnosti a ke kolektivnímu sportu.“

R4 - Žena Sociální pracovnice mi ke kazuistice sdělila, že podobných případů řešila několik, takže s některými problémy kazuistiky a jejich řešení má mnoho zkušeností.

R4 - Žena: „Ženě bych vyhledala organizaci pro týrané členy rodiny, dojednala bych jí schůzku nebo našla informace ohledně organizace, buď bych spolupracovala s nimi nebo by si jí převzala organizace. Ohledně syna bych spolupracovala se školou, v tomto případě učilištěm, zjišťovala bych si problémy ve škole, jak je na tom syn s kázní, docházkou a známkami. Za pomoci OSPODU a kurátora bych řešila, zda by syn nepodstoupil léčbu, kvůli obvinění s distribuce a možného užívání drog. Prokázat dobrou vůli a sehnat mu bezplatného právníka. Důležitá věc motivovat syna, ke změně.“

R5 - Muž: Při rozhovoru na mě sociální pracovníkem působil plný energie a motivací, která je potřeba pro tento druh klientů. Sociální pracovník s cílovou

skupinou mladiství se nezabýval tolik o řešení problémů matky, ale orientoval se spíše na řešení problému syna

Návrh řešení R5 - Muž: *„Nejprve je důležité získat důvěru mezi jednotlivci, jak u matky, tak i syna. Matce navrhnou po několikáté schůzce a získání důvěry návštěvu psychologa, který by se zaměřil na její psychické problémy. Řešení pro syna stejně jako u matky získat postupnou důvěru a otevření se mi. Se souhlasem klienta se dostat do rodiny a kontaktovat matku v zájmu syna, zjistit jakým způsobem funguje syn v rodině, zda pomáhá v domácnosti, jestli má matka kontrolu nad výchovou, jaké má syn zázemí, jaké má vztahy s matkou, jak zde funguje důvěra a kontrola mezi matkou a synem, zda chodí v čas domů. Se souhlasem matky by navrhoval krizové intervenční centrum. Synovi slíbím, že to co si, řekneme, bude jen mezi námi. Pokud bude syn chtít pomoci některé věci řešit s matkou, pomůže mu a bude hájit jeho zájmy a práva. Dále bych syna motivoval k zájmové činnosti, o kterou by jevil zájem a snažit se mu pomoci zorganizovat určitým způsobem jeho volný čas. Důležité jsou zde informace, které bych zjišťovala přes školu, konzultace s třídním učitelem a výchovným poradce. Zaměřit se na jeho výsledky, kázeň a vztahy ve škole. Ověřit si zda nedochází k šikaně od spolužáků, popřípadě učitelů. Podle okolností upozornit na zjevné problémy ředitele, nebo najít jinou školu. Možnost nabídnutí doučování nebo pomoc při zařizování sociální stipendia.“*

R5 - Žena Sociální pracovnice se naopak věnovala problémům ženy, kdy se lépe dokázala vcítit do její situace.

R5 - Žena *„První, na co bych se zaměřila, je práce, zjišťovala bych jaké zde má směny, pracovní dobu, kolik má výši platu. Hlavní faktor nedostatku času na syna, je tato práce. Zkusila bych hledat jinou, popřípadě řešit její finanční situaci pomocí dávek, vypočítat její finanční možnosti a náklady a zvažovat možnosti jiné práce. Problémem ženy je také týraní v rodině, proto bych vyhledala organizaci pro týrané členy rodiny, spolupracovala bych s nimi.“*

„U syna kontaktovat kurátora, také výchovného poradce na škole a zjistit další informace. Spolupracovat se školou, zjistit problémy ve škole. Zorganizovat jeho volný

čas například v klubu nízkoprahového zařízení, zjistit, co ho baví, čím se chce zabývat, jaké má koníčky. Po získání těchto informací se zaměřit na konkrétní koníčky a jeho finanční vyrovnání. Důležité je také vztah k rodičům jak k matce, tak i k otci, zda se stýká s otcem, jestli jsou spolu v kontaktu a jak zvládal odchod otce. „

Tab. 9: Výsledky kazuistiky s cílovou skupinou mladiství

Sociální pracovníci – <u>muži</u>	Sociální pracovnice – <u>ženy</u>
<ul style="list-style-type: none"> ☉ Matka <ul style="list-style-type: none"> ▪ získání důvěry ▪ matce návštěva psychologa ▪ najít si partnera 	<ul style="list-style-type: none"> ☉ Matka <ul style="list-style-type: none"> ▪ vyhledat organizaci pro týrané členy rodiny – spolupráce s nimi ▪ informace ohledně práce: plat, směny - > finanční problém v rodině a nedostatek času na syna ▪ hledání nové práce
<ul style="list-style-type: none"> ☉ Syn <ul style="list-style-type: none"> ▪ získání důvěry ▪ syna motivovat k zájmové činnosti, kolektivní sport <ul style="list-style-type: none"> ▪ situace doma- zázemí, pomoc, autorita, výchova ▪ zjistit problémy ve škole (šikana, spolužáci, sociální stipendia, nabídka doučování) ▪ vztah k otci 	<ul style="list-style-type: none"> ☉ Syn <ul style="list-style-type: none"> ▪ spolupráce se školou učilištěm- zjistit problémy ve škole, jak kázeň docházka známky, kontaktovat výchovného poradce <ul style="list-style-type: none"> ▪ pomoc OSPODu - kurátor ▪ bezplatný právník pro syna ▪ motivace syna ▪ volný čas syna ▪ vztah s otcem

zdroj: vlastní výzkum

Podíváme-li se na tyto rozhovory, můžeme vidět, že respondenti⁵ - muži se zabývali více problémem syna, věděli, jak s ním pracovat, navázat kontakt a co potřebuje... naopak respondentky- ženy řešily i problém matky. Jak poznáme dále, bude se opakovat problém s autoritou, kterou rozvedu níže, nabídka trávení volného času a v problému s matkou různé terapie a poradenství a na finanční problémy, řešení hledání nové práce.

6.4 Cílová skupina pachatelé trestného činu

Tito respondenti si díky své cílové skupině, musí striktně trvat na dodržování pravidel a řádů, nesmí sebou nechat manipulovat a musí z nich jít určitá autorita ale zároveň

pocit otevřenosti a snahou pomoci, neboť pachatelé trestných činů podle Matouška jsou osoby, které se dostaly do konfliktu se zákonem, což znamená, že byly obviněny nebo odsouzeny za trestný čin, nebo osoby které byly trestným činem poškozeny.¹⁴³

Při konverzaci s respondenty, mi prozradili pár případů z jejich oblasti a snažili se mi ukázat na jejich problematice zásady a principy sociálních pracovníků. Sociální pracovník musí mít odbornou znalost práv týkající se trestných činů, samozřejmě musí respektovat, jako každý sociální pracovník individualitu klienta a brát ohled na jeho potřeby a zájmy. Další činnosti těchto pracovníků rozvádí Větrovec, kde považuje za základ důstojné jednání, s klienty se musí zacházet podle základních lidských práv a svobod, musí se zde respektovat důstojnost a autonomii. Jednotlivý postup při výkonu práce sociálních pracovníků musí být v souladu se zákonem. Důležitá je míra zásahu pracovníka, který nesmí překročit rozsah a obsah pravomocného rozhodnutí soudu nebo státního zastupitelství. Také je potřeba informovanosti orgánů činných v trestním řízení o práci sociálních pracovníků s klienty. Jak sociální pracovníci z mého výzkumného šetření, tak i Větrovec uvádí: individuální přístup ke klientovi a zohledňování jeho potřeb a zájmů. Včasný kontakt s klientem v rané fázi trestního řízení. V této práci je potřeba vyváženosti v přístupu k potřebám a zájmům obviněných ale i také poškozených i společnosti, cílem je nalézt přijatelné řešení případu. Jako při každé práci s klientem je potřeba motivace k účasti klientů při řešení následků trestných činů. Podpora při hledání zdrojů a kompetencí, které mu pomohou změnit dosavadní chování, neboť tento vzorec chování ho dovedl do rozporu se zákonem.¹⁴⁴

S touto klientelou se můžeme setkat v různých poradnách, občanských sdružení pro oběti trestných činů, probační a mediační služba. Probační mediační služby slouží k zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů, které vznikly ve spojení s trestnou činností. Dále zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních

¹⁴³ srov. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*, s. 284 - 286.

¹⁴⁴ srov. VĚTROVEC, Vladislav. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 7.

trestů a opatření. Cílem je zaměřit se na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevence kriminality.¹⁴⁵

Respondenti při rozhovoru uváděli, že jejich práce obsahuje pasivní i aktivní přístup, což podle Doubravové znamená, že pasivní přístup pracovníka je jednostranná aktivita, kterou vytváří pracovník bez přítomnosti klientů. Výsledkem této činnosti je získat informace například otázky týkající se rejstříků trestů, centrální evidence vězňů atd. Pasivní nástroje vlivem zvyšování používání aktivních nástrojů se staly především doplňujícím prostředkem. Do aktivních nástrojů pracovníků spadá interaktivní povaha, vzájemná komunikace s obětí a pachatelem, při komunikaci dojde k zohlednění specifických potřeb a zájmů v zapojení klientů do řešení procesů trestní činnosti.¹⁴⁶

Jeden z nejčastějších aktivních nástrojů, který využívají sociální pracovníci je profesionální rozhovor. Záměrem profesionálního rozhovoru je zjistit představy a očekávání pachatele a oběti trestného činů. Postupem, kterým se dopracují k cíli, je společná spolupráce na procesu. Během rozhovorů je potřeba se ujišťovat, jestli všemu porozuměli a zda se nevyhýbají určitým tématům, neboť by nedošlo k nalezení společnému řešení.¹⁴⁷

Podle Úlehly je vhodným postupem formulace cíle této aktivity před konkrétním rozhovorem. Tato formulace cílů má být předpokladem pro dosažení pozitivního přínosu a celkovým měřítkem pokroku při společné práci obou. Špatné definování cílů může zapříčinit problémy v další práci.¹⁴⁸

Respondenti se snaží s cílovou skupinou pracovat tak, aby splnili jednotlivé cíle organizace, snaží se začlenit klienta do života společnosti, tak aby neměl důvody k porušování zákona, dále zapojovat klienty do procesu odškodnění, které způsobili svým protiprávním jednáním.

Výsledky k řešení kazuistiky:

¹⁴⁵srov. PMSCR. *Poslaní a cíle*. [online]. 2002-2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>>

¹⁴⁶srov. DOUBRAVOVÁ, Dagmar, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ a Pavel ŠTERN. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001, s. 1- 4.

¹⁴⁷tamtéž, s. 1-4.

¹⁴⁸srov. ÚLEHLA, I. *Umění pomáhá*, s. 80.

R - 6 Muž: Vzhledem ke své profesi má dostatečné zkušenosti s problémy v oblasti trestných činů proto nebyl problém v kazuistice využít své pracovní zkušenosti.

R - 6 Muž: „Zaměřil bych se na syna, zjistil bych, o co jde, proč to dělá, zda mu v rodině nechybí vzor muže. Důležitý faktor jeho chování, může to být, vzor jiné autority, jiného muže, většinou to bývá vůdce skupiny, gangu ... -takzvaný,, gauner“. Také zde hraje roli vztah otce a syna, jestli spolu komunikují, jaký měli vztah předtím. Z kazuistiky vyplývá, že otec je „kriminálník“, synovo chování může být vzor otce. Jasně chybící autorita v rodině, potřeba zjistit, jak fungují vztahy v celé rodině. Z důvodu toho, že je mladiství, snažil bych se pracovat na tom, aby si uvědomil, co mu hrozí, že za rok už mu bude 18 a bude zodpovědný sám za sebe.“

„Matku bych se snažil podpořit, aby neřešila nic za syna, aby pochopil, co mu vše hrozí, připravoval bych jí na situaci, že synovi bude 18 a bude si moc dělat, co chce, pokud se nepodaří za rok mu vysvětlit, co dělá špatně a kam směřuje, po 18 roku věku mu to už nikdo nevysvětlí. Matka si musí uvědomit, že v 18 bude žít sám za sebe. Synovi naplánoval probační program.“

R6 - Žena: Zaměřila se na synovy problémy, které viděla v kazuistice, a se kterými přichází matka k sociálnímu pracovníkovi. Přesně věděla jak, co a jakým způsobem s takovýmto klientem pracovat.

R - 6 Žena: „Jelikož syn, spáchal trestný čin, jeho problémy se budou řešit s policií ale také i se soudem, pokud soud nerozhodne o probačním dohledu, je tento program zcela dobrovolný. Takže pokud se syn rozhodne nekomunikovat a nespolupracovat, probační dohled mu nebude moc nakázat. Další informace bych zjišťovala od OSPODU a také školy. V klientově případě bych navrhovala výchovné opatření, spolupráce s Preventem a nastavení probačního dohledu. Sjednala bych si společnou schůzku, zjistila informace, promluvila si, co by chtěli, potom bych domluvila schůzku s každým zvlášť, se synem zda by chtěl probační program, uložený dohled, záleželo by jen na jeho spolupráci. S matkou bych řešila vzniklé škody, pokud by je zaplatila ona tak, jestli syn na základě toho musí něco odpracovat v rámci nápravy, popřípadě bych domluvila nějaké práce.“

Tab. 10: Výsledky kazuistiky s cílovou skupinou pachatelé trestných činů

Sociální pracovníci – <u>muži</u>	Sociální pracovníci- <u>ženy</u>
<ul style="list-style-type: none"> ☉ Matka: <ul style="list-style-type: none"> ▪ podporu matky, neřešit nic za syna- musí pochopit co mu hrozí a kam směřuje 	<ul style="list-style-type: none"> ☉ Matka: <ul style="list-style-type: none"> ▪ pomoc vyřešit vzniklé škody ▪ spolupodílení se syna na zaplacení nebo nápravy škody
<ul style="list-style-type: none"> ☉ Syn: <ul style="list-style-type: none"> ▪ zaměřit se na důvody proč to dělá, zda mu chybí vzor muže, jestli nenašel jiný vzor muže – gauner ... probační program ▪ zjistit vztah s otcem před a po, jejich komunikaci ▪ minulost otce ▪ vztahy v rodině 	<ul style="list-style-type: none"> ☉ Syn: <ul style="list-style-type: none"> ▪ promluvit si o jeho situaci ▪ probační dohled – pokud rozhodne soud, jinak jen na dobrovolnosti ▪ spolupráce se školou, OSPOD ▪ výchovné opatření, probační program

zdroj: vlastní výzkum

Respondent6 – muž s cílovou skupinou pachatelé trestných činů jasně poukazuje na autoritu, kterou hledá někde jinde, než u své matky. Respondentka6 - žena pracovala s kazuistikou s ohledem na svou práci a uváděla přímou práci s klientem.

6.5 Cílová skupina oběti domácího násilí

Respondenti v této oblasti musí spolupracovat velmi opatrně, neboť oběti o svém násilí nechtějí mluvit, často ho zapírají a skrývají. Je potřeba získat důvěru, dobře naslouchat a mít empatii, aby přesvědčili klienta, že jeho problém někoho zajímá a je tu někdo, kdo mu chce pomoci. Důležité při této práci je rozeznat znaky týraní a o jaké týraní jde. Podle Čírtkové a Vitoušové je domácí násilí definováno:

„jako fyzické, psychické anebo sexuální týraní mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti,“.

Dále uvádějí významné znaky domácího týraní: dlouhodobé opakující se násilí s jasně vymezenou rolí pachatele a oběti, dané násilí se stupňuje na intenzitě a četnosti výskytu.¹⁴⁹

Bydžovská popisuje fyzickým projevy, ke kterým patří poruchy spánku, přecitlivělost, úleky, citové oslabení, zvýšená ostražitost, úzkost s projevy životních

¹⁴⁹ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, s. 108.

funkcí jako je pocení, nevolnost... Léčba této poruchy je prostřednictvím psychoterapii, antidepressiva.¹⁵⁰

Práce s jednotlivými klienty se samozřejmě liší od typu násilí, po oběti násilí a druhu násilníka. Typy násilí rozděluje Conwayová na fyzické do kterého patří: fackování, rány pěstí, bití, kousání, pálení, kopání, strkání ze schodů, pokusy o škrcení specifickými druhy fyzického týrání je svazování, nasazování roubíku, míření zbraní, přinucení brát drogy, zamačávání cigaret na kůži oběti. Kromě fyzického je také sexuální týrání přinucení styku proti vůli, za použití pomůcek, za přítomnosti dalších osob. Dále je to ekonomické týrání, ve kterém dochází k izolaci od okolí. Psychické týrání, ve kterém jde o zastrasování, o využívání dětí, zlehčování a popírání...¹⁵¹

Se stručným seznam možností týrání jsem měla možnost se seznámit i při rozhovoru s respondenty, jak uvedli, musí se pracovat velmi opatrně, neboť klienti reagují na jakoukoliv změnu, či připomínku ztrátou důvěry a krokem zpět.

Zřetelně je postižená emocionální složka oběti, které se projevují negativními pocity, jako je: pocit viny, bezmoc, strach, úzkost, deprese, stud, porušený vztah oběti k sobě samotnému, vyznačuje se nedostatkem sebevědomí, nedůvěru k schopnostem a možnostem, dávání si násilí za vinu.¹⁵²

V důsledku celé situace a neúspěšných pokusů o řešení situace, oběť spadá do beznadějné situace, ze které se nelze dostat ven. Se spojením naučené bezmoci a ztrátou sebevědomí snižuje motivaci ke změně v dosavadním životě. Projevuje se zde syndrom sebezničující odezvy, ve které odmítá přiznat vinu agresorovi, připisuje jí sobě nebo okolnostem.¹⁵³

U oběti domácího násilí můžeme popsat i charakteristické rysy násilníka, které jsou: protikladné chování na veřejnosti a doma, dvojí tvář, žárlivost a přivlastňování,

¹⁵⁰srov. BYDŽOVSKÝ, Jan. *Akutní stavy v kontextu*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008, s. 318.

¹⁵¹srov. CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. s. 14-26.

¹⁵²ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, s. 43.

¹⁵³srov. ŠEVČÍK, D. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*, s. 44.

narcismus, nízkou kontrolu vnitřní podnětů a impulzů, nízké sociální dovednosti i sebevědomí.¹⁵⁴

Jedny z nejznámějších organizací v České republice, které jsou zaměřené na pomoc obětem trestné činnosti, zlepšení právního postavení poškozených v trestním řízení a ve společnosti jsou: Bílý kruh bezpečí, Dona linka dále různé intervenční centra a poradny...

Respondenti R7 uvedli častou spolupráci s těmito organizacemi, centry i poradnami, neboť cílem všech je: pomoci osobě ohrožené domácím násilím. Tato pomoc je pro každého, kdo se cítí ohrožený domácím násilím, nebo není přímým účastníkem domácího násilí. Poskytuje okamžitou odbornou psychologickou, právní, organizační a morální podporu, sestavuje individuální bezpečnostní plán, poskytuje odborné informace pro pomoc v dané situaci a pokouší se nalézt vhodný postup, také nabízí vyhledání vhodného ubytování.¹⁵⁵

Obsahem činností Bílého kruhu je zmapování individuální situace, zajištění základních potřeb. Na základě rozhovorů a vytvoření vztahu mezi klientem a sociálním pracovníkem nabídnout bezpečný prostor a podpory při klientových emocích, jako je stud, ponížení, hněv... dále nabízí podporu při hledání strategií, stanovení priorit a poskytnutí informací o navazujících službách.¹⁵⁶

Respondenti popsali svoji práci s oběti domácího násilí, která vyžaduje dostatečnou empatii, vyrovnanost a rozhodnost. V této práci je potřeba umět jednat rychle a předvídat. Pracovníci se setkávají s klienty, kteří nejsou ochotni o svém problému mluvit, jsou zdrženliví, často se bojí, že když budou o svém problému mluvit, nikdo jim neuvěří, nebo rozbije rodinu, stydí se atd. Sociální pracovníci potřebují zjistit informace k dalšímu postupu řešení a k těmto informacím se dostávají pomocí kladení jednoduchých otázek. Klienti jsou většinou s nízkým sebevědomím s pocitem studu,

¹⁵⁴srov. BKB. *Poslání a činnost* [online]. 2009 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <<http://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>>

¹⁵⁵srov. DONA LINKA. *Pomoc obětem domácího násilí – základní informace* [online]. 2007 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <<http://www.donalinka.cz/dona-linka/zakladni-informace>>

¹⁵⁶srov. DOMÁCÍ NÁSILÍ. CZ [online]. 2007 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.domaci-nasili.cz/?page_id=123>

bezmocnosti. Je potřeba toto přelomit a dát obětem dostatek času se otevřít. Společně pracovat na vytvoření individuálního plánu.

Výsledek k řešení kazuistiky:

R7 - Muž: Sociální pracovník muž se zaměřil na problémy týkající se své pracovní skupiny. Nahlížel na problém z velké části z pohledu týrání.

R7 - Muž: „*Důležité fakta, které jsou potřeba pro další práci je zjistit vztah syna a matky, jestli jí poslouchá, má z matky respekt a bere svoji matku za autoritu. Ona sama problémy s týráním, se kterým se musí vyrovnat, pomocí určitých terapií. Potřeba spolupráce s OSPODEM, zjistit, kdy a jaké problémy začaly. Vztah s otcem, zda se synem komunikuje, či nikoliv, jak vnímal týrání matky. Jak se choval, když viděl týrat matku, zda jí bránil, nebo má v sobě skryté sklony k agresi, jestli nezačal týrat svoji matku sám.*“

Návrhy řešení dané problematiky uvedl R – 7Muž: „*Problém řešit přes terapie např. párovou – rodinou terapii, nebo krizové centrum. V případě synovi nespolupráce pomoc ústavní výchovy.*“

R7 - Žena: Sociální pracovnice pracující s touto cílovou skupinou reagovala na kazuistiku z pohledu svého zaměření. Proto se orientovala na týrání.

R7 - Žena: „*První co vidím je domácí násilí, proto bych se zaměřila na týrání ženy, jakým způsobem byla týraná, jak dlouho to trvalo, jaký je nynější vztah. Druhá věc je časové nedostatky na syna v důsledku své práce, ale zároveň se chápu situaci matky, že se snaží uživit rodinu. Díky práci ale má malou kontrolu nad synem a nedostatečnou autoritu.*“

Návrhy řešení dané problematiky uvedla R7 - Žena: „*Tuto kazuistiku bych řešila prostřednictvím terapie a poradenská činnost – týkající se matčiny problémů. Matka má nedostatečnou autoritu a to asi bylo i postavení celé rodiny, když byli s exmanželem spolu. Proto by bylo dobré navštívit intervenční centrum ohledně svého syna a jeho problémů a následného řešení. Syn a jeho problém s distribucí marihuany, bych*

odkázala na Prevent, do terapeutického centra. V případě jeho výchovny bych doporučila výchovné programy v institucích.“

Tab. 11: Výsledky kazuistiky s cílovou skupinou oběti domácího násilí

Sociální pracovníci – muži	Sociální pracovníce – žena
<ul style="list-style-type: none"> ☉ Matka <ul style="list-style-type: none"> ▪ vztah syna – jestli jí poslouchá má u něho autoritu a respekt ▪ problémy s týráním 	<ul style="list-style-type: none"> ☉ Matka <ul style="list-style-type: none"> ▪ problém se synem nedostatek času – živý rodinu ▪ malá autorita ▪ terapie a poradenská činnost – ohledně svých problému ▪ intervenční centra ohledně syna
<ul style="list-style-type: none"> ☉ Syn <ul style="list-style-type: none"> ▪ spolupráce s OSPOD ▪ ústavní výchova ▪ zjistit kdy problémy vznikly ▪ vztah s otcem <ul style="list-style-type: none"> ▪ zda se synem komunikuje či ne ▪ jak vnímal týrání matky ▪ zastával se jí, nebo má sklony k násilí ▪ jaký má vztah k matce ▪ párová psychologie ▪ krizové centrum pro děti 	<ul style="list-style-type: none"> ☉ Syn <ul style="list-style-type: none"> ▪ distribuce marihuany řešit s Preventem ▪ terapeutická centra ▪ výchovné programy, instituce

zdroj: vlastní výzkum

Respondent7 - muž sociální pracovník zdůrazňuje vztah matky a syna, hlavně směřuje ke špatné autoritě. Podstatný vliv na předávání zkušeností a dovedností mají rodiče prostřednictvím autority, v tomto případě je autorita nedostačující. Vališová mluví o takzvaném hraní sociálních rolí, dítě se učí v průběhu života podřizovat autoritě, a dbát na požadavky rodičů. Sebeúctu dítěte a rovnost vztahů budují rodiče ve své roli, kde respektují postavení a práci dítěte. Takovýto vztah k rolím v rodině vytváří pozitivní vztahy mezi rodiči a dětmi. Tento přístup umožňuje správný rozvoj a vývoj dítěte.¹⁵⁷

Respondentka7 - žena přikládá jako návrh řešení Intervenční centrum, které poskytuje přechodnou odbornou pomoc a nehmotnou podporu v konkrétních případech

¹⁵⁷srov. VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita ve výchově – volná asociace s autoritářstvím?* In VALIŠOVÁ Alena, *Autorita ve výchově: vzestup, pád, nebo pomalý návrat*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1999, s. 85–97

domácího násilí a zároveň koordinují spolupráci mezi pomáhajícími službami v daném kraji, také spolupracují v případech vykazání s Policií České republiky.¹⁵⁸

6.6 Cílová skupina lidé s duševním onemocněním

Sociální práce s touto cílovou skupinou, je opět orientovaná na jiný druh problémů než mám v uvedené kazuistice. Proto byli sociálních pracovníci s cílovou skupinou – lidé s duševním onemocněním, méně sdílí než předešlí respondenti.

Činnosti sociálních pracovníků s cílovou skupinou lidé s duševním onemocněním např. v psychiatrické léčebně obsahují: anamnestická vyšetření, do této funkce spadá vedení pohovorů s pacienty i s rodinnými příslušníky, pomáhá přizpůsobit se pacientovi na nové prostředí, dále zajišťuje nároky plynoucí ze sociálního zabezpečení – průkazy o pracovní neschopnosti, nemocenské dávky, žádosti o umístění do jiných léčeben nebo ústavů. Obstarává finanční prostředky pacientovi pro drobné nákupy a zajištění plateb z konta pacienta, nabídka právní pomoci, do které spadá účast na soudním řízení, podává podnět na úpravu způsobilosti k právním úkonům a spolupracuje a konzultuje věci s opatrovníkem, další činnosti jako pomoc při nákupech ošacení a zdravotnických pomůcek.¹⁵⁹

Uvedený výčet povinností sociálního pracovníka v oblasti s duševně nemocnými opravdu nesouvisí s danou kazuistikou a jeho řešením, jak mi bylo během rozhovoru s respondenty několikrát zopakováno. Sociální pracovníci se snaží svojí práci vykonávat velmi profesionálně, a proto mají základní znalosti ostatních možností řešení problémů jiných cílových skupin, neboť jak uvádí Marková, sociální pracovníci spolupracují a zapojují do řešení klientů například i oddělení sociálně právní ochrany dětí a mládeže, kurátor, školy, diagnostický ústav, v některých případech policie a soud.¹⁶⁰

¹⁵⁸srov. DOMÁČÍ NÁSILÍ.CZ. *Intervenční – centra*. [online]. 2007 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <<http://www.domacinasilii.cz/intervencni-centra/intervencni-centra-informace-jake-sluzby-poskytuji-a-nabizi/>>

¹⁵⁹srov. MARKOVÁ, Eva, Martina VENGLÁŘOVÁ a Mira BABIAKOVÁ. *Psychiatrická ošetrovatelská péče*. Praha: Grada Publishing, 2006, s. 152-153.

¹⁶⁰Tamtéž, s. 152-153.

Spolupráce s ostatními orgány je v sociální práci potřebná, ale práce u klientů duševně nemocných je potřeba zaměřit se i na problém stigmatizace a diskriminace, která se odehrává mezi jednotlivci ale i v komunitě. Pojem stigmatizace dále rozvádí Bankovská, která dodává, že stigmatizace nezůstává jenom mezi duševně nemocnými, ale dochází i u profesionálů například sociálních pracovníků. Stigma klienti řeší vnitřně, stahují se do sebe a izolují se od okolí.¹⁶¹

Aby se klient neuzavíral do sebe a neizoloval se od okolní společnosti. Je podle Matouška důležité zaměřit se na potřeby této skupiny lidí, což je cílená pomoc, do které spadá informovanost v oblasti sociálního zabezpečení, občanském i pracovním právu, o rodinné intervenci, psychoterapii, o různých druhu poradenství a celkové pomoci v této oblasti. Systém péče o duševně nemocné by měl podporovat deinsitucionalizaci, neboli zaměřit se na přesun péče z institucí do přirozeného společenství, které využívají podporu celostátních, regionálních zdravotních systémů. Deinsitucionalizace má zamezit neopodstatněnou hospitalizaci v léčebnách a nemocnicích a posílit rozvoj mimoústavní neboli komunitní zařízení.¹⁶²

Jak uvedli respondenti R10 muž i žena, jejich úkolem je zapojovat klienty do společnosti všemi různými prostředky a metodami, kde dnes je velmi rozšířená komunitní péče, do které spadá druh léčby, která obsahuje pomoc i podporu nemocných žít v běžném životě. Komunitní služeb fungují v podobě krizové služby, domácího léčení, denního centra a stacionářů, podpory v práci a zaměstnání. Situace v České republice je pro tento typ služeb nedostatečná a tuto službu poskytují většinou neziskové zařízení.¹⁶³

Dále se sociální pracovníci mohou specializovat v jednotlivých oblastech například psychiatrický rehabilitace – oblast práce, bydlení, volný čas, case management – znamená případové vedení a psychoterapie – individuální skupinovou, či rodinou.¹⁶⁴

¹⁶¹srov. BANKOVSKÁ MOTLOVÁ, L., ŠPANIEL F. *Schizofrenie: jak předejít relapsu aneb terapie pro 21. století.*, s. 75-76.

¹⁶²srov. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*, s. 133.

¹⁶³srov. Češková, Eva: *Schizofrenie a její léčba* (2. vydání) Jessenius Maxdorf, Praha 2007, s. 26.

¹⁶⁴srov. MARKOVÁ, Eva, Martina VENGLÁŘOVÁ a Míra BABIAKOVÁ. *Psychiatrická ošetrovatelská péče*, s 150-177.

Na nový posun a k zlepšení zapojení klientů do společnosti upozorňuje Marková, je to trend klienta s psychotickými poruchami ubytovávat do sociálních bytů nebo komunitní bydlení a zajišťovat jim práci v chráněných dílnách. Sociální pracovníci z psychiatrické léčebny komunikují s ostatními sociálními pracovníky, kteří dohlížejí na klientův život v majoritní společnosti.¹⁶⁵

Jak jsem uvedla v této kapitole, respondenti mají zkušenosti z psychoterapií, organizování volného času. Nejdůležitější je ale navázat důvěru klienta. Tyto metody se objevily v následující části řešení kazuistiky, proto i tady se potvrdilo využití znalostí s danou cílovou skupinou. Práce se skupinou je velmi náročná neboť sociální pracovník musí brát v úvahu klientův stav, jeho možnosti, přání a hlavně individuální potřeby klientů. Musí znát klientovu situaci tady zdravotní, sociální i finanční oblast. Spolupracuje jak s klientem, rodinou i s dalšími odborníky. Snaží se o zlepšení situace klienta, o zkvalitnění zdravotnických služeb a ubytování, o zvýšení pracovních příležitostí. I na toto zlepšení se mohli jednotliví pracovníci v kazuistice zaměřit.

Výsledky k řešení kazuistiky:

R8 - Muž: na kazuistiku reagoval s dostatečným odstupem a nechtěl dělat uzavřené závěry, jakým způsobem by danou situaci řešil, neboť jak jsem uvedla již na začátku, kazuistika se týká jiných problémů řešení, se kterými nemá sociální pracovník dostatek zkušeností, protože jeho cílová skupina se zabývá jinou problematikou.

R8 - Muž: „Z kazuistiky není přesně dané, co je problém a s čím klientka přichází, je zde mnoho faktorů, které by mohla chtít řešit a které by mohly být pro matku největší problém. „

Návrhy řešení dané problematiky uvedl: R8 - Muž: „Nejprve by bylo potřeba, navázat kontakt s matkou, získat její důvěru, aby dokázala mluvit o svých problémech. To samé se týká klienta – syna, sociální pracovník by musel nejprve získat důvěru, po tomto těžkém kroku sním mluvit o životě o jeho problémech, co je největší problém v jeho životě, čeho chce dosáhnout, jak to vidí do budoucna. S každým klientem bych

¹⁶⁵ srov. MARKOVÁ, Eva, Martina VENGLÁŘOVÁ a Míra BABIAKOVÁ. *Psychiatrická ošetrovatelská péče*, s. 153.

danou situaci, řešil zvlášť. Nejlépe, aby klientku měl jeden sociální pracovník a klienta druhý sociální pracovník.“

R8 - Žena hledala v kazuistice, uplatnění svých kontaktu a znalostí s danou problematikou, jak už bylo několikrát řečeno, hledala největší problém, který by klienti chtěli řešit

Návrhy řešení dané problematiky uvedla: R8 - Žena „Schůzky bych plánovala s každým zvlášť. Klienti potřebují mít na své problémy dostatek soukromí, času a prostoru. Po navázání důvěry a získání více informací o problému, by záleželo na tom, co je hlavní problém a tím by se navrhované řešení upřesnilo.“

„ Na základě informací z kazuistiky bych navrhovala řešit problémy například rodinou terapií, nebo pomocí svépomocnými skupinami nebo i psychologem. U synových problémů by se zaměřila na důvody, proč se tak chová. Na základě našeho rozhovoru bych si zjistila další informace ve škole a spolupracovala bych s OSPODEM a kurátorem. Společně sním a s matkou po vzájemné dohodě bych je odkázala na rodinnou terapii nebo psychologa.“

Tab. 12: Výsledky kazuistiky s cílovou skupinou lidí s duševním onemocněním

Sociální pracovníci – muži	Sociální pracovníci - ženy
<ul style="list-style-type: none"> ⊙ Matka <ul style="list-style-type: none"> ▪ navázání kontaktu ▪ důvěry ▪ několik schůzek ▪ s každým řešit zvlášť ▪ zjistit, co že vlastně chtějí 	<ul style="list-style-type: none"> ⊙ Matka <ul style="list-style-type: none"> ▪ problémy řešit s každým zvlášť ▪ více sociálních pracovníků ▪ rodinná terapie ▪ svépomocné skupiny ▪ psycholog
<ul style="list-style-type: none"> ⊙ Syn <ul style="list-style-type: none"> ▪ získat si důvěru ▪ několik schůzek ▪ promluvit si o jeho životě ▪ co je hlavní problém ▪ co chce řešit ▪ jestli vůbec chce něco se svým životem dělat 	<ul style="list-style-type: none"> ⊙ Syn <ul style="list-style-type: none"> ▪ problémy řešit s každým zvlášť ▪ více sociálních pracovníků ▪ Ospod ▪ škola ▪ psycholog ▪ rodinná terapie

zdroj: vlastní výzkum

Významné poznámky k těmto respondentů: i přes jejich výčet činností a obsah jejich práce, by se jejich zaměření daly lépe využít, neboť jak uvedli respondenti a jak udává odborná literatura cílem sociálních pracovníků s cílovou skupinou – lidé

s duševním onemocněním jde o zlepšení situace klienta a o zvýšení pracovních příležitostí. Ani jeden ze sociálních pracovníků se nezaměřil na klientky práci, která může být faktorem problémů v rodině, jak někteří respondenti uvádí.

Respondent8 – Muž: Zmiňuje první kontakt a cíl sjednané „objednávky“ mezi sociálním pracovníkem a klientem. Řezníček upozorňuje na průběh prvního kontaktu, který je nejdůležitější pro následující intervenci. Neboť první dojem rozhodne o roli obou stran pracovního vztahu a vzájemné spolupráce. Při prvním setkání sociální pracovníci i klient pozorují situaci a hledají formu společné komunikace. Pokud možno je potřeba využití jasně, přehledně a jednoznačně komunikace. Důležité je, aby klient pochopil poslání zařízení, od kterého se pak odvíjí povaha pomoci a služeb dané organizace. Cílem první schůzky je debata o tom, co může být předmětem spolupráce, záleží na klientovi, zda bude souhlasit.¹⁶⁶

Respondentka8 - Žena: Respondentka zmínila tento druh pomoci jako jediná, kdy svépomocné skupiny navštěvují lidé, které se vyznačují tím, že mají stejný problém. Ve skupině nikdo neskrývá s čím, kdo má jaký problém, dělí se o své zkušenosti a předávají si informace, poskytují co emocionální podporu i praktickou pomoc.¹⁶⁷

6.7 Cílová skupina nezaměstnaní

Při rozhovoru s respondenty s cílovou skupinou- nezaměstnaní, pracovníci zdůrazňovali jejich různorodost klientů, neboť se setkávají s velkým množstvím osob, které trápí stejný problém. Skupina nezaměstnaní obsahují nejrozličnější klientelu, jak uvádí Matoušek, do nejrizikovější skupiny ohrožené nezaměstnaností patří zdravotně znevýhodnění občané, mladí lidé – absolventi škol bez praxe, lidé s nízkým vzděláním a malou klasifikací, lidé v předdůchodovém věku, ženy a příslušníci romského etnika.¹⁶⁸

¹⁶⁶srov. ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*, s. 33.

¹⁶⁷srov. MODRÝ KŘÍŽ V ČESKÉ REPUBLICE: *Svépomocné skupiny*. [online]. (c) 2015 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <<http://www.modrykriz.org/skupinova-prace/svepomocne-skupiny>>

¹⁶⁸srov. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*, s. 301

Za to Vágnerova rozděluje hlavní rizika nezaměstnanosti do čtyř skupin. Tyto skupiny jsou věk, vzdělání, pohlaví a sociální kategorie. Do kategorie věku spadají jak mladí tak staří lidé. U mladých lidí je to převážně věk do 25 let a u starších lidí nad 50let. V sociální kategorii hraje nezaměstnanost důležitou roli. Problém se zaměřuje na přistěhovalce, příslušníky minorit a na lidi se zdravotním postižením. Důvod nezaměstnanosti těchto lidí je tempo nebo nároky na požadovanou práci. Nezaměstnanost ohrožuje i občany bez dostatečné kvalifikace a nízké úrovni vzdělání. V dnešní moderní společnosti nám ale vyšší vzdělání nezaručuje získání práce.¹⁶⁹

To potvrzuje i statistika Úřadu práce ČR, kdy k 30. 09. 2014 bylo evidováno celkem 7 522 absolventů střední odborné školy s výučním listem, 900 absolventů gymnázia, 2863 absolventů vyučení s maturitou, 8195 absolventů odborných škol, 1 131 absolventů vyššího odborného vzdělání, 2980 absolventů bakalářského vzdělání, 4099 absolventů s vysokoškolským vzděláním a 118 absolventů doktorandského vzdělání.¹⁷⁰

Už Krebs ve své knize z roku 2010 uvádí, že nezaměstnanost je nejaktuálnější problém současnosti. Tento případ je velmi znepokojivý pro ty, co nemají práci a nemohou jí najít, ale i pro stát. V České republice se nezaměstnanost stala problémem po roce 1989, v důsledku této situace soustavně sílí ekonomické a sociální aktivity. Zaměstnání je jednou ze základních priorit člověka, tato priorita určuje sociální a ekonomický status, ale také prosperita celé společnosti.¹⁷¹

Aktuální stav nezaměstnanosti popisuje Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. Ve svých statistikách k 31. 01. 2015 udávají přesný počet nezaměstnaných, který byl evidován Úřadem práce ČR na svých pobočkách a kontaktních pracovištích celkem 556 191 uchazečů o zaměstnání. Jejich počet byl o 14 277 vyšší než na konci

¹⁶⁹ srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 732-734.

¹⁷⁰ MPSV. *Pololetní statistiky absolventů dostupné* [online]. 2015 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/abs>

¹⁷¹ srov. KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktual. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 300.

předchozího měsíce, ve srovnání se stejným obdobím roku 2014 je nižší o 73 083 osob.¹⁷²

Tyto fakta o nezaměstnanosti, si respondenti uvědomují, neboť práce s nezaměstnanými je velmi obsáhlá problematická skupina, která má nejrůznějšími riziky a důsledky působící na jejich životy. Negativní důsledky nezaměstnaností se objevují jak u mladých lidí tak i u starších. Může dojít k psycho-somatickým reakcím. Pro ně je nezaměstnanost jako ztráta, která je příčinou depresí, úzkostných stavů a strachu z dlouhodobé nezaměstnanosti. U starších lidí je nezaměstnanost způsobená snížení výkonosti, vyšší míry onemocnění, špatné přizpůsobování se novým věcem, popřípadě nízké kvalifikace. V tomto věku k psychické zátěži přispívá dosavadní věk, horší zdravotní stav, pesimismus...¹⁷³

Sociální pracovnice se lépe dokáží vcítit do situace ženy, jako matky a díky této intuici si dokáže představit všechny nároky na ženu, která musí obstarat domácnost a často zastává i roli živitele. Podle Vágnerové ženy ztrátu zaměstnání nahrazují těhotenstvím, což považují za plnohodnotnou profesní náhradu. Při ztrátě zaměstnání jsou ženy pesimističtější, úzkostnější a bezradnější. V tomto období potřebují dostatečnou oporu, kterou hledá u přátel a příbuzných. Nejen ženy ale i muži se nacházejí ve stresové situaci. Sociální role muže je považována za živitele rodiny, který jí musí ekonomicky zabezpečit. V případě, že to tak není, ztrácí autoritu.¹⁷⁴

Respondenti 9 při mém rozhovoru mi dostatečně přiblížili jejich práci s cílovou skupinou - nezaměstnaní. Při své práci se setkávají s různými typy lidí od mladých po starší, od kvalifikovaných po nekvalifikované, od lidí s chutí pracovat po lidi bez motivace, od agresivních po zoufalé a od mužů po ženy. Většina z nich má problémy v rodině, s okolními vztahy, psychické a sociální problémy. Proto je potřeba, aby sociální pracovníci měli široký rozhled ve službách i ostatních organizacích, které by mohly přispět k zlepšení životní situace klienta. Sociální pracovník pomáhá motivovat, zajišťuje rekvalifikace, psaní životopisů, či komunikuje se zaměstnavateli. Důležité je

¹⁷² MPSV. *Informace o nezaměstnanosti v České republice k 31. 01. 2015* [online]. 2015 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat>.

¹⁷³srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 733.

¹⁷⁴Tamtéž, s. 740.

v této oblasti dobře nastavit klientům individuální plán, kterým jim bude vyhovovat. V oblasti nezaměstnanosti vznikají, čím dál větší množství organizací, které propagují nabídky práce, objevují se ale i kluby, které patří pod neziskové organizace.

Výsledky k řešení kazuistiky:

Reakce na kazuistiku: R9-Muž: „Postupně bych při několika sezeních navazoval kontakt a získával důvěru. Největším problémem v této kazuistice vidím to, že není zde jasné, co je konkrétní problém, co je příčina. Záleží, co je matka ochotná pro změnu udělat. V případě, že by byl problém týrání, navrhol bych organizaci Bílý kruh bezpečí, popřípadě manželskou poradnu. U syna stejně jako u matky je nejdůležitější navázání kontaktu a získání důvěry, zjistit hlavní důvody, proč se syn takhle chová, jaké má problémy, jako řešení problému syna bych navrhol psychologickou poradnu, která by pomohla řešit jeho problémy, tykající se školy, docházky, rodinných problému.“

R8-Žena: Respondentka projevila svojí znalost v této problematice při kazuistice z mého výzkumu. Respondentka, jako každá sociální pracovnice- žena, projevila empatii k matce a její situaci.

R8-Žena: „Jako s každým klientem je potřeba nejprve navázat kontakt s klientkou, probrat sni její situaci, jak ji vidí matka ze svého pohledu, zaměřit se na postupné kroky k řešení, zjistit problémy, které brání k dosažení cíle.“

Návrhy řešení dané problematiky uvedla R8-Žena: „Vzhledem ke svým zkušenostem se svými klienty a znalosti bych navrhovala příspěvek na bydlení a živobytí, aby se částečně vyřešil jejich finanční problém v rodině a matka mohla synovi více dopřát a on nemusel krást. Synovu situaci bych řešila se spoluprací se sociálně- právní ochranou dětí, kurátorem. Navrhovala bych ústavní péči, kde by byl synovi nastaven určitý režim a nastavená kázeň. O ústavní péči by, ale musel rozhodnout soud, v případě jeho deliktů by k tomuto rozhodnutí mohlo dojít...“

Tab. 13: Výsledky kazuistiky s cílovou skupinou nezaměstnaní

Sociální pracovníci- <u>muži</u>	Sociální pracovnice – <u>ženy</u>
<ul style="list-style-type: none"> ⊙ <u>Matka</u> <ul style="list-style-type: none"> ▪ navázání kontaktu a důvěry ▪ zjistit hlavní problém – co je problém matky, co je příčina a co je ochotna udělat pro změnu ▪ bílý kruh bezpečí ▪ manželská poradna 	<ul style="list-style-type: none"> ⊙ <u>matka</u> <ul style="list-style-type: none"> ▪ probrat situaci, jak jí vidí, jak by jí chtěli ideálně řešit, jak by se mohli přiblížit ideálu ▪ zda jsou věci, které brání dosažení cíle ▪ příspěvky na bydlení na živobytí- synovi dopřát více, aby nemusel krást
<ul style="list-style-type: none"> ⊙ <u>syn</u> <ul style="list-style-type: none"> ▪ navázání kontaktu a důvěry ▪ zjistit hlavní problém, proč to dělá, jaké má problémy ▪ psychologická poradna 	<ul style="list-style-type: none"> ⊙ <u>syn</u> <ul style="list-style-type: none"> ▪ řešit jeho situaci přes OSPOD, kurátora ▪ převýchova- státní zařízení převýchovou dětí ▪ stanovení režimu ▪ soud

zdroj: vlastní výzkum

Významný rozdíl sociálních pracovníků (ženy a muže) s cílovou skupinou nezaměstnaní u respondentů R-8: uvedla sociální pracovnice R-8 potřeba náhledu matky na její situaci, aby společně mohly dojít k cíli. Řešení finanční situace klientky by vyřešila pomocí příspěvků na bydlení, neboť příspěvek na bydlení přispívá na krytí nákladů na bydlení rodinám či jednotlivcům s nízkým příjmem.¹⁷⁵

Oproti sociálnímu pracovníkovi R8, který uvedl na řešení konkrétní organizaci pro oběti násilí a to Bílý kruh. Pomoc Bílého kruhu obsahuje poskytnutí právních informací, psychologické poradenství, sociální poradenství, praktické rady a informace. Tato organizace poskytuje odbornou způsobilost, nachází se zde poradci z oblastí právní, psychologové a sociální pracovníci. Všichni tito zaměstnanci jsou ve svém oboru uznávanými experty a svůj volný čas věnují obětem.¹⁷⁶

Dále uvedl možnost rodinné a manželské poradny, která podle zákona o sociálních službách rodinné a manželské poradny poskytují odborné sociální poradenství, které se zaměřuje na potřeby osob jednotlivých okruhů sociálních skupin. Dle prováděcí vyhlášky základní činnosti v odborném sociálním poradenství zajišťují: prostředkování kontaktu se společenským prostředím – zprostředkování navazujících služeb, také sociálně terapeutické činnosti – poskytnutí poradenství v oblastech orientace

¹⁷⁵srov. MPSV. *Příspěvek na bydlení* [online]. Praha, 6. 1. 2015 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z:<http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni>

¹⁷⁶srov. BKB: *Poslání a činnost* [online]. 2009 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z:< <http://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>>

v sociálních systémech, práva, psychologie, ale i pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.¹⁷⁷

6.8 Cílová skupina senioři

Během rozhovoru s respondenty s cílovou skupinou - senioři vyplynuly následné rozdíly, na které bych chtěla upozornit. Práce s touto cílovou skupinou se od ostatních cílových skupin patřičně liší, abychom pochopili tento rozdíl, je potřeba vymezit cílovou skupinu. Definice starého člověka je dosažením 60 resp. 65 let. Tento věk se pojí se sociálním statusem důchodce, který je neaktivní a neproduktivní, ztrácí soběstačnost a charakteristické jsou zdravotní problémy.¹⁷⁸

Respondenti pracují tedy s klienty, kteří se nesnaží zlepšit svojí situaci, ale snaží se udržet svoje schopnosti a dovednosti, neboť jejich zdravotní stav silně ovlivňuje jejich možnosti. Naopak u jiné cílové skupiny jde o změnu dosavadní situace, i když postupnými kroky. Důležité je u seniorů vyzdvihnout aspekty, o kterých lze odvodit směr sociálních pracovníků. Pichaud a Thareauová uvádí sociální aspekty stáří, jako je například to, že si těžce vybavují a zapamatovávají nové informace, neradi se přizpůsobují novým technologiím. Následkem tohoto postoje dochází k mezigeneračním konfliktům a k sociální izolaci.¹⁷⁹ Podle Jarošové nejvýznamnější pozitivní sociální aspekty jsou: funkční rodina, která má dobré rodinné vztahy a pevné citové zázemí, dobré ekonomické rozvržení pro zabezpečení ve stáří, naplnění volného času a kvalitní uspokojování potřeb seniora.¹⁸⁰

V tomto případě se respondenti zabývají spíše administrativní prací, kdy je jejich úkolem dokumentace dávek, manažerské činnosti, vyřizování administrativních

¹⁷⁷ ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon 108/2006 Sb. O sociálních službách. 2006. [online]. 2015 © [cit. 2015-02-02]. Dostupná z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=108~2F2006&part=&name=&rpp=15#seznam>

¹⁷⁸ srov. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*, s. 163.

¹⁷⁹ srov. PICHAUD, Clément a Isabelle THAREAU. *Soužití se staršími lidmi: praktické informace pro ty, kdo doma pečují o staré lidi, i pro sociální a zdravotnické pracovníky*. 1. vyd. Přeložil Abigail Kozlíková. Praha: Portál, 1998, s. 82.

¹⁸⁰ srov. JAROŠOVÁ, Darja. *Péče o seniory*, 1. Vydání. Ostrava: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2006. s. 110.

dokumentů a komunikace s úřady... Z důvodu velkého množství administrativní práce, ubírá sociálním pracovníkům čas na jednotlivé klienty. Mlýnková ve své knize uvádí organizaci skupinové práce, pro uspokojování klientů, kdy záměr skupinové práce se seniory je udržování a zachování jejich dosavadních schopností a dovedností, čímž je myšleno například trénování paměti, zdokonalování pozornosti, zlepšení chůzi po úraze..., dále se zabývají náplní volného času, která má pozitivní vliv na emoční stav klienta, vytváří člověku pravidelný režim a tím si klient obnovuje soběstačnost.¹⁸¹

Jak mi respondenti při rozhovoru uvedli, oni sami by měli mít velmi dobré komunikační dovednosti, neboť každý klient si nebude chtít povídat jen tak o něčem, často se uzavírá do sebe, hlavně v případě nefunkční rodiny a příbuzenských vztahů. Senioři mají také problémy s komunikací a je jim věnováno málo péče a komunikace s nimi, neboť je bráno, že nechtějí komunikovat. V této cílové skupině je potřeba dostatek času na každého klienta, individuální plán, který pomůže dotyčného k udržování schopností využít určité metody a techniky.¹⁸²

Pichaud a Thareauová také uvádí, že nejdůležitější je sociální kontakt, který je potřeba podporovat udržovat a rozvíjet, jinak při ztrátě sociálního kontaktu hrozí izolace seniorů.¹⁸³

Metody a techniky, které se využívají při této práci, jsou například individuální práce, pozorování, povzbuzování, motivování k činnosti, stimulace a ergoterapie. Sociální pracovníci získávají informace pomocí rozhovoru s příbuznými klienta, prostřednictvím individuální práci s klientem, pozorováním klienta, zdravotní dokumentace a zpráv od psychiatra.¹⁸⁴

Díky těmto informacím mohou lépe pracovat s klientem a nabídnout jim určité skupinové práce, do kterých patří například: trénink paměti, kognitivní rehabilitace,

¹⁸¹srov. MLÝNKOVÁ, Jana. *Pečovatelství: učebnice pro obor sociální péče - pečovatelská činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 99.

¹⁸²srov. PICHAUD, Clément a Isabelle THAREAU. *Soužití se staršími lidmi: praktické informace pro ty, kdo doma pečují o staré lidi, i pro sociální a zdravotnické pracovníky*, s. 82.

¹⁸³tamtéž, s. 82.

¹⁸⁴srov. HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Sociální péče o seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, s. 187.

reminiscence, orientace v realitě, muzikoterapie, arteterapie, vaření a pečení, petterapie.¹⁸⁵

Výsledky k řešení kazuistiky:

R10 - Muž: Respondent při dané kazuistice zastával pozici, nedostatečné informovanosti s případem, proto se zaměřil na celkovou problematiku ze široka, neboť díky své cílové skupině nedokázal využít své poznatky, které uplatňuje ve své práci. Ale musel takzvaně improvizovat ze svých dřívějších znalostí o ostatních organizacích a institucích, které se zabývají problematikou v dané kazuistice. Jelikož jeho práce není orientovaná na tuto problematiku, odkázal by klientku k odborníkům.

R10 - Muž: Řeší kazuistiku ze široka, pokládá si otázku: „*co je vlastně problém, který by chtěla matka řešit. Je to snad to, že nemá přítele, fyzické týraní, nebo se stydí, před sousedy, kteří nahlásili týraní, nebo za manžela, který je ve vězení, za synovy problémy, rozvod popřípadě neplacení alimentů, nebo potřebuje s někým mluvit, kdo by jí vyslechnul?*“

„Při práci s takovouto klientkou je nejdůležitější navázat kontakt a důvěru, aby se matka otevřela. K této části, je potřeba několik schůzek a postupovat pomalu po jednotlivých krocích, zjistit jak matka žije, jak funguje jejich rodina, jak se v rodině cítí.“

Návrhy řešení dané problematiky uvedl R10 – Muž: „*Navrhoval bych návštěvu psychologické poradny. U syna vidím stejný problém, je potřeba zjistit proč: se tak dotyčný chová, proč má problémy ve škole. „*

Významná poznámka sociálního pracovníka R10- Muž: „*Nedostatečný autorita v rodině, z důvodu absence mužského vzoru.“*

R10 - Žena: Sociální pracovnice jako každá žena se dokázala vcítit do situace matky, stejně jako kolega se problematiky uchopila ze široka a řešila zde problémy, které si myslela, že by dotyčná mohla mít. Nezapomněla ale dodat, to že její cílová

¹⁸⁵srov. MLÝNKOVÁ, Jana. *Pečovatelství: učebnice pro obor sociální péče - pečovatelská činnost*, s. 177.

skupina se nedotýká dané problematiky, ani cíli organizace, jak jsem již uvedla, jde jim o zachování jejich schopností a dovedností, nikoliv o radikální změny v životě.

R10 - Žena: „Problémy ženy, které by mohla řešit, jsou: psychické problémy, týkající se týraní, nezvládnání syna, kontakty s rodinou, nedostatky podpory, také finanční problémy, které mohou souviset se špatně placenou prací, problém s výchovou, nedostatečná autorita. „

Návrhy řešení dané problematiky uvedla: R10 - Žena: „Poradila bych klientce bezplatné poradenství, terapie a programy na zvládnání syna popřípadě jiné možnosti, kam se obrátit ohledně pomoci kvůli problémům se synem. Synovi problémy bych řešila ve spolupráci s orgánem sociálně právní ochrany dětí, komunikovala bych s kurátorem, také by záleželo, jakým způsobem by syn spolupracoval. Pokud by nechtěl a nerespektoval pravidla, navrhovala bych ústavní zařízení.“

Tab. 14: Výsledky kazuistiky s cílovou skupinou seniory

Sociální pracovníci- muži	Sociální pracovnice - ženy
<ul style="list-style-type: none"> ☉ Matka <ul style="list-style-type: none"> ▪ potřeba zjistit co je problém: <ul style="list-style-type: none"> - absence přítele - fyzické týraní - nahlášení týraní sousedy - manžel ve vězení - synovy problémy - rozvod – neplatí alimony - potřeba vyslechnout ▪ získat matčinu důvěru, aby se otevřela ▪ potřeba několik schůzek ▪ vytvořit si vztah s matkou ▪ řešit téma jak žije, jak se cítí v rodině ▪ psych. Poradenství ☉ Syn <ul style="list-style-type: none"> ▪ proč se tak chová: <ul style="list-style-type: none"> - problémy v rodině - problémy ve škole - nedostatek mužského vzoru - nedostatečná autorita 	<ul style="list-style-type: none"> ☉ Matka <ul style="list-style-type: none"> ▪ psychické problémy ▪ finanční problémy ▪ problém s výchovou ▪ nedostatečná autorita ▪ bezplatné poradenství ▪ terapie ▪ programy na zvládnání syna popřípadě zjištění možností ☉ Syn <ul style="list-style-type: none"> ▪ jeho problémy by se řešily ve spolupráci s orgánem sociálně právní ochranou dětí, kurátorem ▪ záleželo by na synovi, jakým způsobem by chtěl spolupracovat ▪ pokud by nerespektoval pravidla – ústavní zařízení

zdroj: vlastní výzkum

Ve výzkumném šetření bylo už několikrát zmíněné navázání kontaktu, což spadá do základních principů sociální práce. Respondent10 - Muž: U kazuistiky neviděl, co je hlavní problém a na základě rozhovorů a získání důvěry by se postupně směřoval k řešení problému. Základní poznatek pro dobré navázání kontaktu předkládá Úlehla: ve smyslu úspěšného otevírání pracovního kontaktu, je potřeba dovednosti jako: nespěchat, vstřícnost a aktivně naslouchat klientům o jejich problému. Pracovník musí nechat klientovi prostor na oznámení, co je pro něj dobré a má právo si o to říci. Pracovník musí zůstat otevřený pro všechny možnosti, neboť postupnými konzultacemi se dostanou k výběru správné metody. Problémem v této fázi je časné uzavření možností, kdy sociální pracovník je rád, „že na to přišel a uleví se mu“, muže ale dojít k problému vyslovení objednávky, neboť díky pracovníkově netrpělivosti se klient neotevře dostatečně. Kvalita takzvaného připojení klienta je závislá na bezpečí, důvěry a respektu sociálního pracovníka ke klientovi.¹⁸⁶

Dané řešení se v průběhu výzkumu opakuje respondentka10 - Zena vidí finanční problémy a výchovné problémy, které by při špatné spolupráci se synem řešila prostřednictvím ústavní péče, kde jsou jednak děti s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou, děti, které byly soudem svěřeny do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, a dále děti, které byly do péče zařízení svěřeny rodiči resp. osobami odpovědnými za výchovu dítěte.¹⁸⁷

Shrnutí

Z třetí části můžeme vidět, jakým způsobem se sociální pracovníci orientují a nechávají ovlivňovat svou cílovou skupinou. Významný prvek z této části výzkumu je, že respondenti častěji uváděli pojem autorita, orientovali se ale i na chybějící autoritu a to mužský vzor, který chybí v rodině. Šubrt uvádí popis autority jako sociální vztah:

¹⁸⁶ ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*, s. 45.

¹⁸⁷ srov. STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. *Ústav péče* [online]. © 2013 [cit. 2015-02-01]. Dostupné z http://www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece

jednotlivec pociťuje vůči autoritě respekt a úctu, tyto pocity mají blízko k pocitu strachu. Držitel autority často nepozná, že vyvolává strach.¹⁸⁸

Autorita spoluvytváří pravidla skupinového života, ale i organizační řád skupiny, který společně určuje její biologické přežití, také souvisí s rozvojem jedinců i předání zkušeností z generace na generaci.¹⁸⁹ V této definici je jasně zdůrazněn rozvoj a vývoj jedince, na který upozorňovali i respondenti, kdy vývoj syna je zanedbán. Důraz byl také kladen na autoritu, kterou syn hledá v možnosti gangu či ve skupině. V případě autoritářské osobnosti není přirozená úcta a respekt, ale dochází k rozdvojení vnějšího chování a vnitřního prožívání. Vyznačuje se poslušností vůči nadřazeným a agresí proti těm, kteří pokládají osobu s autoritou za méněcennou. Autoritářská osobnost má sklony k předsudkům ohledně jiných skupin a toto chování vzniká v rodině s rigidně moralistickou kázní.¹⁹⁰

Vališová popisuje rodičovské styly výchovy jako například autoritativní, autoritářský, shovívavý, a zanedbávaný styl, který se shoduje s připomínkami respondentek – žen, neboť upozorňovaly na zaměstnání rodičů stejně jako autorka, se zabývá přílišnou zaměstnaností rodičů, nezájem o dítě a malý zájem o to, čím se zabývá. Rodiče se vyhýbají společné komunikaci, nedostatečně vnímají city a názory dítěte. Dítě má sklony k náládovosti, rozmařilosti, neovládá své city a impulsy. Dítě často chodí za školu a je vystavováno nebezpečí toxikomanií.¹⁹¹

Janebová upozorňuje na nově vznikající požadavky na spolupráci výhradně s mužem – sociálním pracovníkem a to převážně v situacích, kdy v rodině chybí vlastní otec a matka žije sama s chlapcem či chlapci. Důvodem problému v této rodině je absence mužského vzoru. Tyto důvody se shodují s odpověďmi respondentů. Dalšími situace v jakých se vyžaduje spolupráce sociálního pracovníka je tehdy pokud, má chlapec výchovné problémy, což opět souhlasí s naší kazuistikou, kdy se předpokládá,

¹⁸⁸srov. ŠUBRT, Richard a Alena VALIŠOVÁ. *Jak získat a neztratit autoritu, aneb, Proč má maminka vždycky pravdu*. Vyd. 1. Praha: ISV Institut sociálních vztahů, 2004, s. 19.

¹⁸⁹srov. Kučerová, S. (1999). *Problém vztahu autority, hodnot a ideálů pohledem současné mládeže*. In: VALIŠOVÁ Alena, *Autorita ve výchově: vzestup, pád, nebo pomalý návrat*, s. 73.

¹⁹⁰srov. ŠUBRT, Richard a Alena VALIŠOVÁ. *Jak získat a neztratit autoritu, aneb, Proč má maminka vždycky pravdu*, s. 49.

¹⁹¹srov. VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita ve výchově*, s. 90.

že sociální pracovník bude vyšší mužská autorita. Sociální pracovníci pracují také v rodinách, kde je přítomen muž, ale nefunguje jako autorita.¹⁹²

Ženy sociální pracovnice se oproti mužům sociálním pracovníkům, více vcítily do situace matky a snažily se vyřešit její problém a potom problém syna.

Jak uvádí Karsten, ženy jsou více otevřené pro emoce, reagují citověji a mají větší empatii než muži.¹⁹³ Úlehla popisuje empatii jako domýšlení něčeho, co klient nevyjadřuje, neboli empatie „je zjemnělou a aplikovanou schopností pochopit a uvědomit si neverbální komunikaci a metakomunikaci.“¹⁹⁴ Řezníček definuje empatii jako: *vcítění se do situace druhé osoby, emocionální ztotožnění se s jejím viděním, cítěním, chápáním.*¹⁹⁵ Karsten píše ve své knize teorii, která popisuje tvrzení, že muže zajímá více věci, naopak ženy se zajímají o lidi.¹⁹⁶ Lippa též upozorňuje na to, že ženy jsou v mezilidských vztazích citlivější než muži a orientují se více na dimenzi lidí, než muži. Tím je myšleno, že ženy jsou vnímavější na pocity a vztahy ostatních lidí, přemýšlí o nich a rozebírají je.¹⁹⁷

Nakonečný upozorňuje na zaměňování pojmů emoce a city, city tvoří zážitkovou složku emocí, kdy emoce vznikají v jednotě s fyziologickými změnami a s chováním.¹⁹⁸

Kappl formuluje empatii, jako projev sociálního pracovníka, který pomáhá klientovi k tomu, aby si uspořádal své myšlenky, pocity a názory. Díky ní mohli posoudit aktuální situaci a naplánovat proces změny.¹⁹⁹

¹⁹²srov. JANEBOVÁ Radka: „S chlapcem by měl pracovat muž... - kritická reflexe „ pozitivního mužského vzoru“ v sociální práci Sociální práce/Sociálna práca, s. 17.

¹⁹³srov. KARSTEN, Hartmut. *Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*, s. 145.

¹⁹⁴ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*, s. 112.

¹⁹⁵ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: podklady ke stáží studentů a ke kazuistickým seminářům*, s. 71.

¹⁹⁶srov. KARSTEN, Hartmut. *Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*, s. 96.

¹⁹⁷srov. LIPPA, Richard A. *Pohlaví: příroda a výchova*, s. 343.

¹⁹⁸srov. NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie téměř pro každého*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2004, s. 163.

¹⁹⁹srov. KAPPL Miroslav. *Téma emocí v posuzování klientovy situace*. In: NAVRÁTIL, Pavel a Radka JANEBOVÁ. *Reflexivita v posuzování životní situace klientek a klientů sociální práce*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, s. 103.

7 Závěr

Cílem diplomové práce bylo zjistit, zda existují u sociálních pracovníků genderové rozdíly v řešení životních situací klientů. Tento cíl byl naplněn.

Nejprve v první části diplomové práce popisují rozdíl mezi mužem a ženou, kdy tyto rozdíly ovlivňují, jak už jsme mohli vidět, i pracovní oblasti. Jednotlivé genderové rozdíly potvrzuje i odborná literatura, ze které v diplomové práci čerpám. Viditelné rozdíly jsou převážně v oblasti profesního růstu a zaměření profesních oborů.

Pro potvrzení genderových rozdílů u sociálních pracovníků v řešení životních situací klientů, jsem uskutečnila výzkumné šetření, ze kterého vyplynuly další poznatky o genderových rozdílech v sociální práci. Výzkumné šetření jsem pro komplexní zjištění dat rozdělovala do 3 částí. Z první části, která se zaměřovala na genderové aspekty v sociální práci, vyplynulo, že pro dosažení klientovi změny je zapotřebí vlastní motivace klienta. Rozdíly, které se projevily mezi respondenty, byla orientace žen na klienta a jejich odpovědi se týkaly sféry klienta, oproti mužům, kteří rozdělovali tuto část na hledisko ze strany klienta a ze strany sociálních pracovníků. Muži zmiňovali angažovanost, odbornost a profesionalitu pracovníků.

V druhé otázce týkající se vlivu výkonu jejich práce byly rozdíly méně patrné. Odpovědi se týkali oblastí pracovních podmínek a hlavně pracovního týmu, který byl jak pro ženy a muže na nejdůležitějším místě, dále je ovlivňuje osobní rozpoložení a časové podmínky. Znatelný rozdíl byl, že ženy uváděly, že je ovlivňuje zpětná vazba od klientů a kolegů. Muži téma zpětné vazby nevedli.

Poslední otázka se týkala vlivu mužství a ženství v jejich výkonu sociální práce. Z této části vyplývají znatelné genderové rozdíly a to takové, že ženy nemají takový respekt u klientů. Dále je klienti neberou jako odbornice a objevuje se zde i tendence kolegů chránit kolegyni, neboť klienti je často berou, jako sexuální objekt. Naopak ženy oproti mužům jsou více empatické a dokáží se vcítit do situace. „Muži zase neumí číst mezi řádky“, tedy vidět problémy z více úhlů pohledu, mluví s klienty přímo a umí si sjednat pořádek.

Druhá část výzkumu byla věnována klasifikaci teorií sociální práce, rozdíl mezi ženami a muži byl takový, že ženy spadají ve schématu klasifikace teorií podle Dawida Howea do oblasti *hledači významů*. Tato část využívá teorie a metody přístupu orientovaný na klienta a existenciální teorie. U žen se neobjevila možnost oblasti - *opraváři, prostředníci*, do které patří teorie sociálních systémů, behaviorální teorie a psychoanalýza, kdy behaviorální teorie se zabývá lidským chováním a faktory, které mají na dané chování vliv. Muži se v odpovědích rozdělili do všech kategorií. Nejvíce byla zastoupená též sféra *hledači významů*, což znamená využití teorie přístupu orientovaného na klienta a existenciální, těsně pod touto oblastí odpovědí je zastoupena sféra *opraváři, prostředníci*, kde se využívá behaviorální teorie a psychoanalýza.

Po náhodném výběru z respondentů pomocí metody losování pro ověření adekvátnosti teorií k vzhledem k cílové skupině se mi ověřilo, že jejich teorie a metody, do kterých jsem si jednotlivé respondenty na základě otázek rozdělila, souhlasí s jejich teoriemi a metodami v dané organizaci a zaměřené na jejich cílovou skupinu. V této oblasti je důležité, jakou cílovou skupinou se respondenti zabývají a jaké teorie a metody využívají v organizaci.

V třetí části jsem použila kazuistiku a náhled na řešení problémů v dané kazuistice. Cílem práce bylo zjistit u sociálních pracovníků existenci genderových rozdílů v řešení životních situací klientů. Pro dokreslení odborné literatury jsem využila kazuistiku a zjišťovala rozdílné přístupy mužů a žen. Tito respondenti pracují s různými cílovými skupinami a ve výzkumném šetření se setkáváme s klienty: drogově závislí, romské obyvatelstvo, mladiství, pachatelé trestných činů, oběti domácího násilí/ trestných činů, lidé s duševním onemocněním, nezaměstnaní a senioři.

I přes projevenou profesionalitu pracovníků, která se při rozhovorech projevovala, vyvstalo najevo, že ženy a muži se v kazuistice orientovali na svoji cílovou skupinu a na problémy, které řeší oni ve své práci. Obě pohlaví, jsou tedy ovlivněny svojí cílovou skupinou, a proto jsem ve třetí části výzkumného šetření rozdělila respondenty podle cílových skupin.

U mužů s cílovou skupinou drogově závislí byl rozdíl v délce praxe, který se projevil i v odpovědích na problematiku v kazuistice. Pro obě pohlaví byla mezníkem řešení adiktologická poradna. Rozdíl mezi muži a ženami byl v tom, že ženy by více vysvětlovaly a probíraly situaci, jak je v souladu s teoretickými poznatky práce.

Respondenti pracující s romským obyvatelstvem, mě upozorňovali na přístup ke klientům, kde musí být neústupní, nenechat se manipulovat a naučit se s nimi komunikovat. Muž upozorňuje na chybějící autoritu a žena se zaměřuje na problémy matky.

Muži, kteří se ve své práci specifikuji na cílovou skupinu mladistvů, se zaměřovali na volnočasové aktivity syna, ženy ještě zmiňovaly problémy matky.

Muž, jehož cílová skupina jsou pachatelé trestných činů, upozorňoval na problém, který už se objevil u ostatních respondentů a to autorita, která v této rodině chybí, také s tímto problémem by zjišťoval, zda syn nehledá někde jinde svůj vzor, oproti ženě, která se na tuto oblast nezaměřila.

Respondenti s cílovou skupinou oběti domácího násilí jednoznačně projevili zkušenosti s problematikou týrání a jako jediný z respondentů – mužů upozornil na postoj syna při týrání matky, jestli matku bránil, či jen přihlížel, nebo také matku týral.

U respondentů s cílovými skupinami duševně nemocní, nezaměstnaní a senioři můžeme vidět opak předešlých respondentů, protože se kazuistika se netýkala jejich cílové skupiny, drželi se při řešení dané problematiky v kazuistice dostatečný odstup a potřebovali zjistit více informací, než skupina respondentů, kteří měli k problematice v kazuistice blíže a navrhovali konkrétní řešení.

Jak jsem již uvedla, z poslední části výzkumného šetření vyplývá profesionalita respondentů, i přes snahu respondentů se některé rozdíly projevily a to převážně v empatii u žen, které se dokázaly lépe vcítit do situace matky a tak vidět její problémy z jiného úhlu pohledu. Muži se orientovali více na problém syna, kde viděli hlavní problém chybějící autoritu a mužský vzor v rodině. Ženy a muži se v případě řešení kazuistiky nechali ovlivňovat svojí cílovou skupinou a na problémy, které řeší ve své práci.

Zjištěné výsledky z výzkumného šetření jsou pouhý nástin problémů v oblasti genderu v sociální práci, které se objevují u respondentů organizací, které se účastnily výzkumného šetření. Neznamená to, že jsou to jediné genderové rozdíly v sociální práci, pro hlubší rozpracování problematiky je potřeba realizovat kvalitativní výzkum.

Touto diplomovou prací jsem chtěla přispět do rozvoje tohoto aktuálního tématu v naší společnosti, také zdůraznit a poukázat na vliv genderu v sociální práci. Zjištěné rozdíly mezi sociálními pracovníky budou dále využité v rámci projektu GAJU, jehož prostřednictvím budou mít větší vliv zaměřený na tuto problematiku.

8 Seznam použitých zdrojů

ADIKTOLOGICKÁ PORADNA PREVENT: *Cílová skupina* [online]. [cit. 2015-01-28]. Dostupná z: <http://dp.os-prevent.cz/cilova-skupina>

ASKLÖF, Cecilia. *Příručka na cestu k rovnosti žen a mužů*. Praha: [s.n.], 2003, s. 58.

BENEŠOVÁ, Jana. *Problematika gender v sociální práci*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2011, 188 s. ISBN 978-80-7372-766-6.

Gender, rovné příležitosti, výzkum [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2000[cit. 2015-01-28]. ISSN 1213-0028. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/cs/issue/15-rocnik-1-cislo-1-2000/189>

BANKOVSKÁ MOTLOVÁ, Lucie a Filip ŠPANIEL. *Schizofrenie: jak předejít relapsu aneb terapie pro 21. století*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013, 110 s. ISBN 9788020429933.

BKB. *Poslání a činnost* [online]. 2009 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z:< <http://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>>

BYDŽOVSKÝ, Jan. *Akutní stavy v kontextu*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2008, 450 s. ISBN 9788072548156.

COCKROFT, Neil In: KRÁLÍKOVÁ, Alena. „Osmóza“ žen do vyšších pozic nefunguje, musíme je cíleně podporovat. In: *Zpravodaj Gender studies o.p.s.: Rovné příležitosti do firem* [online]. 27. 5. 2006 [cit. 2015-01-23]. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/cz/clanky/osmoza-zen-do-vyssich-pozic-nefunguje-musime-je-cilene-podporovat>

CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. 1. vyd. Přeložil Jana Mandelíková. Praha: Albatros, 2007, 158 s. ISBN 9788000015507.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 191 s. ISBN 9788024720142.

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon 108/2006 Sb. O sociálních službách. 2006. [online]. 2015 © [cit. 2015-02-02]. Dostupná z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=&nr=108~2F2006&part=&name=&rpp=15#seznam>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaostřeno na ženy a muže 2013*. [online] © 2014 [cit. 2014-11-03] Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/publ/1413-13-r_2013>

ČEŠKOVÁ, Eva: *Schizofrenie a její léčba* (2. vydání) Jessenius Maxdorf, Praha 2007, 104 s. ISBN 978-80-7345-114-1.

DOČKAL, Jan. *Člověk a drogy*. Éthum: Sdružení pro sociální prevenci a sociální pedagogiku, 2000, 84 s.

DOMÁCÍ NÁSILÍ. CZ [online]. 2007 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.domaci-nasili.cz/?page_id=123>

DOMÁCÍ NÁSILÍ. CZ *Intervenční – centra*. [online]. 2007 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/intervencni-centra/intervencni-centra-informace-jake-sluzby-poskytuji-a-nabizi/>>

DONA LINKA. *Pomoc obětem domácího násilí – základní informace* [online]. 2007 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <<http://www.donalinka.cz/dona-linka/zakladni-informace>>

DOUBRAVOVÁ, Dagmar, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ a Pavel ŠTERN. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001. ISBN 8090299806.

DÚM BRNO. *Diagnostický ústav pro mládež*. [online]. 2002-2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <<http://www.dum-brno.cz/index.php>>

DVOŘÁKOVÁ Pavla. *Genderové rozdíly při řešení životních situací v sociální práci*. In: *Pojetí kvality sociální práce*. Sborník z konference. TF JU, 2015. in press

GILLIGANOVÁ, Carol. In: JANEBOVÁ, Radka a Lucie. ČERNÁ. *Konstrukce žen - klientek a mužů -klientů v praxi sociální práce*. In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. [online], ročník 9, 2/2008 [cit. 2015-02-18]. Dostupné

z:<http://www.genderonline.cz/uploads/2f40071a36969527ce9626090b9a65b421df8933_konstrukce-zen-klientek-a-muzu-klientu.pdf>

GITA: *Genderový slovníček. Genderová informační a tisková agentura* [online]. 2006-2009 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z: <<http://www.ta-gita.cz/genderovyslovnicek/?description=MDExMTAx>>

GRAY, John a Václav A ČERNÝ. *Muži jsou z Marsu, ženy z Venuše: praktický návod, jak zlepšit vzájemné porozumění a dosáhnout v partnerských vztazích toho, co od nich očekáváme*. Praha: Práh, 1994, 203 s. ISBN 8085809419.

GULOVÁ, Lenka. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2011, 208 s. ISBN 9788024733791.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 239 s. ISBN 9788026200307.

HARRIS, John a Vicky WHITE. *A dictionary of social work and social care*. 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2013, 515 s. ISBN 9780199543052.

HELLER, Daniel, Jana PROCHÁZKOVÁ a Irena SOBOTKOVÁ. *Psychologické dny 2004: "Svět žen a svět mužů. Polarita a vzájemné obohacování" : sborník z konference Psychologické dny Olomouc 2004*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005, 78 s. ISBN 8024410591.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, 407 s. ISBN 9788026202196.

HORNEY, Karen. *Ženská psychologie*. Vyd. 1. Přeložil Lenka Němečková. Praha: Triton, 2004, 291 s. ISBN 8072545019.

HROZENSKÁ, Martina a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Sociální péče o seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, 191 s. ISBN 9788024741390.

HRSTKA, Zdeněk. *Rozdíly mezi prožíváním sociálních pracovníků a sociálních pracovníků*. s. 210 in TRUHLÁŘOVÁ Z., LEVICKÁ, K. *Profesionalita, perspektivy a rozvoj sociální práce. Sborník z konference X. Hradecké dny sociální práce. Hradec Králové 27 až 28 září 2013*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-359-8.

HUDSON, A., AYENSU, L., OADLEY, C., PATOCCHI, M. *Practising Feminist Approaches*. In: JANEBOVÁ, Radka. *Otázky moderní feministické sociální práce: emancipatorní, nebo genderová specifická sociální práce?* Sociální práce/ Sociálna práca. Rovnosť príležitostí. 5 ročník, 3/2005, s. 93-105, ISSN: 1213-6204.

IFE, Jim. *Human rights and social work: towards rights-based practice*. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, x, 258 s. ISBN 9780521719629.

JANEBOVÁ, Radka. *Otázky moderní feministické sociální práce: emancipatorní, nebo genderová specifická sociální práce?* Sociální práce/ Sociálna práca. Rovnosť príležitostí. 5 ročník, 3/2005, s. 88 ISSN: 1213-6204

JANEBOVÁ, Radka. *Feministické perspektivy v praxi sociální práce*. In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online], ročník 7, 2/2006, s. 10- 19 [cit. 2015 - 1 - 24]. Dostupné z: < <http://www.genderonline.cz/cs/issue/6-rocnik-7-cislo-2-2006-feminismus-v-praxi/54>>

JANEBOVÁ, Radka. *Moc a autorita: genderové hledisko*. In: JANEBOVÁ, Radka, Miroslav KAPPL a Martin SMUTEK. *Sociální práce mezi pomocí a kontrolou: sborník z konference IV. Hradecké dny sociální práce : Hradec Králové 12.-13.10.2007*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 374., ISBN 9788070411186.

JANEBOVÁ, Radka a Lucie. ČERNÁ. *Konstrukce žen - klientek a mužů -klientů v praxi sociální práce*. In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. [online], ročník 9, 2/2008 [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/uploads/2f40071a36969527ce9626090b9a65b421df8933_konstrukce-zen-klientek-a-muzu-klientu.pdf>

JANEBOVÁ, Radka. *Úvahy nad genderovým tichem aneb Je gender relevantní kategorií v sociální práci?* Sociální práce / Sociálna práca. Společenská zakázka a naše odpovědnost. 8. ročník, 2/2008, s. 90-105. ISSN 1213-6204.

JANEBOVÁ R.: „S chlapcem by měl pracovat muž...- kritická reflexe „ pozitivního mužského vzoru“ v sociální práci Sociální práce/Sociálna práca, 1. Ročník, 4/2012, s. 17. ISSN 1213-6204 .

JANOŠKOVÁ, Klára a Dana NEDĚLNÍKOVÁ. *Profesní dovednosti terénních sociálních pracovníků: sborník studijních textů pro terénní sociální pracovníky*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008, s. 407 – 427

JARKOVSKÁ, Lucie, Kateřina LIŠKOVÁ a Iva ŠMÍDOVÁ. *S genderem na trh: rozhodování o dalším vzdělání patnáctiletých*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010, 220 s. ISBN 9788074190308.

JAROŠOVÁ, Darja. *Péče o seniory*. 1. Vydání. Ostrava: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2006. s. 110, ISBN 80- 7368 – 110 – 2.

JEKLOVÁ, Marta a Eva REITMAYEROVÁ. *Interní supervize*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, 24 s. ISBN 9788086991061.

KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, 343 s. ISBN 8086734056.

KAPPL Miroslav: *Téma emocí v posuzování klientovy situace*, In: NAVRÁTIL, Pavel a Radka JANEBOVÁ. *Reflexivita v posuzování životní situace klientek a klientů sociální práce*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, 196 s. ISBN 9788074350382.

KARSTEN, Hartmut. *Ženy - muži: [genderové role, jejich původ a vývoj]*. Vyd. 1. Přeložil Petr Babka. Praha: Portál, 2006, 183 s. ISBN 807367145x.

Kolektivní vyjednávání, aneb, Uplatnění rovnosti mužů a žen v praxi: učební manuál. Praha: ČMKOS, 2007, 184 s. ISBN 9788025408285.

KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktual. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 542 s. ISBN 9788073575854.

KUČEROVÁ, S. *Problém vztahu autority, hodnot a ideálů pohledem současné mládeže*. In VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita ve výchově*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1999, 185 s. ISBN 8071848573.

LIPPA, Richard A. *Pohlaví: příroda a výchova*. Vyd. 1. Přeložil Jaroslava Valentová. Praha: Academia, 2009, 432 s. ISBN 9788020017192.

LABÁTH, Vladimír. *Riziková mládež*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2001, 157 s. ISBN 8085850664.

MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, 309 s. ISBN 9788073673314.

MATOUŠEK, Oldřich a Alois KŘIŠŤAN. *Encyklopedie sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 570 s. ISBN 9788026203667.

MATOUŠEK, Oldřich a Pavel NAVRATIL. Sociální práce v době současné. In: MATOUŠEK, Oldřich a Alois KŘIŠŤAN. *Encyklopedie sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 570 s. ISBN 9788026203667.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 807367002x

MARKOVÁ, Eva, Martina VENGLÁŘOVÁ a Mira BABIAKOVÁ. *Psychiatrická ošetrovatelská péče*. Praha: Grada Publishing, 2006, 352 s. ISBN 8024711516.

MICHKOVÁ, Adéla. *Supervize*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita (České Budějovice). Zdravotně sociální fakulta, 2008, 106 s. ISBN 9788073941451.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vydání. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

MLÝNKOVÁ, Jana. *Pečovatelství: učebnice pro obor sociální péče - pečovatelská činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 315 s. ISBN 97880247318582.

MODRÝ KŘÍŽ V ČESKÉ REPUBLICE: *Svépomocné skupiny*. [online]. (c) 2015 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <<http://www.modrykriz.org/skupinova-prace/svepomocne-skupiny>>

MPSV. *Funkce kuratora*. [online]. Praha, 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7290/Funkce_kuratora.pdf>

MPSV. *Informace o nezaměstnanosti v České republice k 31. 01. 2015* [online]. 2015 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat>.

MPSV. *Pololetní statistiky absolventů dostupné* [online]. 2015 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/abs>

MPSV. *Příspěvek na bydlení* [online]. Praha, 6. 1. 2015 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni>

MPSV. *Sociálně-právní ochrana dětí*. [online]. Praha, 2015 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/7241>>

MUSIL, Libor. *"Ráda bych vám pomohla, ale -- ": dilemata práce s klienty v organizacích*. Vyd. 1. Brno: Marek Zeman, 2004, 243 s. ISBN 8090307019.

NAKONEČNÝ, Milan. *Lexikon psychologie*. 2., podstatně rozš. vyd. Praha: Vodnář, 2013, 658 s. ISBN 9788074390562.

NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. 1. vyd., Dotisk. Praha: Academia, 1997, 270 s. ISBN 8020005927

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie téměř pro každého*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2004, 318 s. ISBN 8020011986.

NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Academia, 2009, 499 s. ISBN 978-80-200-1679-9.

NAVRÁTIL, Pavel. *Romové v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 223 s. ISBN 8071787418.

NAVRÁTIL, Pavel a Radka JANEBOVÁ. *Reflexivita v posuzování životní situace klientek a klientů sociální práce*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, 196 s. ISBN 9788074350382.

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: [současné poznatky a perspektivy léčby]*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2007, 170 s. ISBN 9788073672676.

PAVLÍK, Petr. (2005) *Gender a trh práce*. In: SMETÁČKOVÁ, I. a K. VLKOVÁ, *Gender ve škole Příručka pro vyučující předmětu občanská výchova, občanská nauka a základy společenských věd na základních a středních školách*, Praha: Otevřená společnost. 2005, s. 32-38. ISBN 80-903331-2-5.

PICHAUD, Clément a Isabelle THAREAU. *Soužití se staršími lidmi: praktické informace pro ty, kdo doma pečují o staré lidi, i pro sociální a zdravotnické pracovníky*. 1. vyd. Přeložil Abigail Kozlíková. Praha: Portál, 1998, 156 s. ISBN 8071781843.

PMSCR. *Mladiství-probační-programy*. [online]. 2002-2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <www.pmscr.cz/mladistvi-probacni-programy/>

PMSCR. *Poslaní a cíle*. [online]. 2002-2015 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <<https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>>

PODANÉ RUCE: *Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež*. © 1995-2015 Dostupné z <<http://www.podaneruce.cz/programy-a-pece/nizkoprahova-zarizeni-pro-deti-a-mladez/>>

RENZETTI, Claire M a Daniel J CURRAN. *Ženy, muži a společnost*. Vyd. 1. Přeložil Lukáš Gjurič. Praha: Karolinum, 2003, 642 s. ISBN 8024605252.

ROONEY, R. H. *Strategies for work with involuntary clients*. New York: Columbia University Press, 2009. ISBN 978-023-1133-180.

ROZEHNALOVÁ, Marcela. *Rizikové chování dospívajících a jeho prevence: 7. odborný seminář: 25.-27. září 2006, SZÚ Praha*. Praha: Cevap, 2006, 129 s. ISBN 8086963020.

ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 1994, 75 s. ISBN 8085850001.

SCHURINGA, Leida. *Komunitní práce a inkluze Romů*. Přeložil Alice Gojová. Ostrava: Radovan Goj, 2007, 178 s.

SCHWANITZ, Dietrich. *Muži: výzkum živočišného druhu*. V českém jazyce vyd. 1. Přeložil Pavel Lerch. Praha: Prostor, 2009, 332 s. ISBN 9788072602124.

Slovník základních pojmů In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2000 [cit. 2015-02-28]. 1. ročník 1/2000, s. 2. ISSN 1213-0028.

Dostupné z:

<http://www.genderonline.cz/uploads/2bacf1db99079832e79b1562745da8db7d4dcde6_rocnik01-1-2000.pdf>

STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. *Ústav péče* [online]. © 2013 [cit. 2015-02-01]. Dostupné z http://www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece

SÝKOROVÁ K., VELČOVSKÁ I., HLOUŠEK J. *Sociální pracovnice v neziskové organizaci: co ovlivňuje její každodenní rozhodování* In: TRUHLÁŘOVÁ Z., LEVICKÁ, K. *Profesionalita, perspektivy a rozvoj sociální práce*. Sborník z konference X. Hradecké dny sociální práce. Hradec Králové 27 až 28 září 2013. Hradec Králové: Gaudeamus. s. 517. ISBN 978-80-7435-359-8.

ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 186 s. ISBN 9788073676902.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 188 s. ISBN 8071786489.

ŠUBRT, Richard a Alena VALIŠOVÁ. *Jak získat a neztratit autoritu, aneb, Proč má maminka vždycky pravdu*. Vyd. 1. Praha: ISV Institut sociálních vztahů, 2004, 116 s. ISBN 8086642291.

TENGLEROVÁ, Hana. *Postavení žen v české vědě a aktivity na jejich podporu: monitorovací zpráva za rok 2009*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2010, 74 s. ISBN 9788073301811. Dostupné z: <http://nkc.cz/files/pravni-aspekty-postaveni-zen-a-muzu-pdf.pdf>,

ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Vyd. 3., v Sociologickém nakl. (SLON) 2. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2005, 128 s. ISBN 8086429369.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004, 870 s. ISBN 8071788023.

VALÁŠEK, Martin a Petra SVOBODOVÁ. *Úvod do supervize: cyklický model*. Vyd. 1. Tišnov: Sdružení SCAN, 2002, 88 s. ISBN 808662000x.

VALDROVÁ, Jana. *ABC feminismu*. Brno: Nesehnutí, 2004, 232 s. ISBN 8090322832.

VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita ve výchově*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1999, 185 s. ISBN 8071848573.

VALIŠOVÁ, Alena. *Autorita ve výchově – volná asociace s autoritářstvím?* In: VALIŠOVÁ Alena, *Autorita ve výchově: vzestup, pád, nebo pomalý návrat*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1999, 185 s. ISBN 8071848573.

VEČERKA, K., HOLAS, J., *Úspěšnost preventivní práce*. Praha: Vydavatelství Kufr, 2001. s. 23. ISBN 80-86008-95-9.

VĚTROVEC, Vladislav. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 115 s. ISBN 8086432327.

VODÁKOVÁ, Alena a Olga VODÁKOVÁ. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2003, 342 s. ISBN 8086429180.

WHITE, Vicky. *The State of Feminist Social Work*. 1st pub. London: Routledge, 2006, 173 s. ISBN 0415328446.

ZÁŠKODNÁ, Helena a Zdeněk MLČÁK. *Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2009, 391 s. ISBN 9788073873066.

9 Abstrakt

Práce se zabývá genderovými rozdíly v sociální práci. Konkrétně je zaměřena na genderové rozdíly sociálních pracovníků při řešení životních situací klientů v sociální práci. V práci se objevují rozdíly mezi mužem a ženou v běžném životě, který se promítá do pracovní oblasti, dále jsou zmíněny genderové předsudky zaměřené na sociální práci. Pro doplnění odborné literatury využívám v diplomové práci výzkumnému šetření, ke kterému využívám kvalitativní sběr dat na základě techniky polostrukturovaného rozhovoru. Výběrový soubor je rozdělen na sociální pracovníky a sociální pracovnice z nejmenovaného města v Jihočeském kraji. Záměr ve výběrovém souboru je získat rozhovory od sociálních pracovníků a pracovnic z organizací a institucí zaměřující se na rozdílné cílové skupiny. Cílem práce je popsat rozdílnost přístupu sociálních pracovníků a pracovnic při řešení životní situace klienta z hlediska genderových aspektů.

Klíčová slova

Gender, gender v sociální práci, sociální pracovník a sociální pracovnice, žena, muž

10 Abstract

This thesis deals with gender differences in social work. Specifically, it focuses on gender differences in social workers in dealing with life situations of clients in social work. At work, there are differences between men and women in everyday life, which is reflected in the work area. There are also mentioned gender prejudices focused on social work. To complement the professional literature I use in this thesis research survey. For that I use qualitative data collection techniques based on semi-structured interview. The sample is divided into social men workers and social women workers from an unnamed city in the South Region. The intention in the sample is to get interviews from both, men and women social workers, from organizations and institutions focusing on different target groups. The aim is to describe the disparity in the attitude of social workers in dealing with life situation in terms of gender aspect.

Keywords

Gender, gender in social work, social worker and social worker, woman, man